
SÕDUR

SÕJAASJANDUSE AJAKIRI

XVII AASTAKÄIK

PLUTTEIN

21. 11.

45-46

1935.

SÕJAASJANDUSE AJAKIRI „SÕDUR“

Nr. 45-46 — 1935.

Sisustik:	Lk.	Sommaire:	Pages.
<i>Kindralmajor N. Reek</i> : Ajalugu vajab tõsiasju	1047	<i>Général de brigade N. Reek</i> : L'histoire a besoin de faits	1047
<i>Major J. Tomson</i> : Taandumine punaväes kehtivatel vaadetel	1052	<i>Commandant J. Tomson</i> : La retraite d'après les opinions en vigueur dans l'Armée rouge	1052
— <i>m.</i> : Suurtükiväe juhtide laskealalisest väljaõppest	1056	— <i>m.</i> Instruction de tir des chefs de l'artillerie	1056
— <i>m.</i> : Pommilennukite uusi lennurekorde	1060	— <i>m.</i> Nouveaux records des avions de bombardement	1060
BIBLIOGRAAFIA:		BIBLIOGRAPHIE:	
— Ons jalaväe kallaletung rindelt veel teostatav? (Militär Wochenblatt nr. 39 — 1934/35)	1061	— L'infanterie peut-elle encore exécuter des attaques de front? (Militär Wochenblatt No 39 — 1934/35)	1061
— Dessantoperatsioonid kaasaja meresõja doktriini valgustusel (Rivista maritima XI 1934)	1063	— Les opérations de débarquement d'après la doctrine actuelle de la guerre maritime. (Rivista maritima XI — 1934)	1063
— Itaalia sõjaväe suured manöövrid (Militär Wochenblatt nr. 14 — 1935)	1066	— Les grandes manoeuvres de l'Armée italienne. (Militär Wochenblatt No 14 — 1935)	1066
— Keemiliste võitlusvahendite kasutamine soomusvägedes (Przeglad Wojskovo Techniczny — aug. 1935)	1068	— Emploi des moyens de combat chimiques dans les unités blindées. (Przeglad Wojskovo Techniczny, août 1935)	1068
— Läti: Militarais Apskats nr. 3 ja 4 — 1935	1073	— Lettonie: Militarais Apskats No 3 et 4 — 1935	1073
— Soome: Suomen Sotilas nr. 17—19, 1935	1074	— Finlande: Suomen Sotilas No No 17—19, 1935	1074
— Leedu: Musu Žinynas — oktoober 1935	1075	— Lithuanie: Musu Žinynas, octobre 1935	1075
KAITSEVÄE ELU:		Vie militaire	
— Märkmeid ohvitseride ratsakursuse tegevusest ja elust	1076	Questions juridiques	1083
— Ak.: 9. üksiku jalaväepataljoni ohvitserid Narvas ja Vabadussõja lahinguväljadel	1079	Partie officielle	1087
— Valgas avati uus ohvitseride kasiino	1081	Episode du cours de cavalerie	1088
Juriidilised küsimused	1083	Les sports dans l'Armée	1089
Ametlik osa	1087	Echecs.	
Pildike ohvitseride ratsakursuselt	1088		
Sport kaitseväes	1089		
Male.			

Vastutav toimetaja kolonelleitnant **J. REMMEL**
 Kõnetr. Kaitseväge nr. 40
 Kodune kõnetraat Kaitseväge 13-34.

Tegev toimetaja major **J. KÕRGE**
 Kõnetr. Kaitseväge nr. 163

Väljaandja: „SÕDUR“ Tallinn, Toomkooli nr. 7
 Toimetus ja talitus:

Toompeal, Toomkooli nr. 7
 Kõnetr. Kaitseväge nr. 163
 Talitus avat. k. 0800—1500
 Toim. kõnet. k. 0800—1500

„SÕDURI“ TELLIMISE HIND:

Aastas 6 kr. — poolaastas 3 kr.
 Veerandaastas 1 kr. 50 s.
 Üksiknumber 20 s.

Ajalugu vajab tõsiasju.

Kindralmajor N. Reek.

Ajaloo sündmuste kirjeldamisel on tarvis hoida kinni ajaloolistest tõsiasjadest. Ajaloo aine ses mõttes on väga hell. Vääratud sellel alal pole soovitatavad. Üks niisugune juhtum on tulnud siiski ette „Suomen Sotilas’es“ nr. 17—19, 1935. a. ilmunud artiklis „Läti Vabadussõja peajooni“.*)

Lubatagu mulle selles artiklis ilmunud väidete puhul sõna võtta.

Olles ise osa võtnud Põhja-Läti vabastamise operatsioonidest, loen tarvilikuks eelpool nimetatud artiklis esinevate väidete valgustamiseks ette tuua ajaloolisi tõsiasju. Tuletame meelde sündmusi ja toome dokumente. Nii viisi pääseb ajalooline tõde kõige paremini päevavalgele.

Kõigepealt tuletame meele olukorda Kuramaa väerindel 1919. a. jaanuaris.

1. ja 2. punased läti kütibrigaadid valutasid Riia ja Miitavi jaanuarikuu esimestel päevadel ja jätkasid edasitungi lääne poole. 22. jaanuaril olid enamlased välja jõudnud Miitavi-Liibavi raudtee suunas Vindavi jõele, kust jäi Liibavisse vaid 65 km. Punaväe edasitung ja Liibavi vallutamine ähvardas likvideerida Kuramaa väerindel võitlevaid Läti-Saksa väeosi.

Nagu meile teada, jäid Läti-Saksa väed Kuramaale Liibavi rajooni siiski püsima. Oli see ainult kindral von der Goltzi ja Saksa vabatahtlike tegevuse tulemus? Olemasolevad jõud Kuramaal olid liiga nõrgad selleks, et seisma panna kahe punase läti kütibrigaadi pealetungi. Ei ole teada Lätimaale tunginud 1. ja 2. punase läti kütibrigaadi arvulist koosseisu 1919. a. jaanua-

ri keskel, kuid 2. läti kütibrigaadi koosseisu 21. dets. 1918. a. punaväe VII armee komanderi N. Henriksoni andmeil kuulusid 1., 4. ja 6. läti kütirügemendid, kokku 2894 tääki¹⁾. Kui 1. läti kütibrigaadi jalaväe koosseisu hinnata samale arvule, siis saame kokku mõlemas brigaadis ümmarguselt 5800—6000 tääki, peale selle ratsaväe, suurtükiväe ja tehnilise väe osad. Nende jõudude vastu 1919. a. jaanuarikuu keskel oli Kuramaa väerindel Läti ja Balti-Saksa Landesvehri väeosi: Läti pataljoni polkovnik Kalpaki juhatusel, kokku kaks roodu — 220 meest, ja Landesvehri väeosi — löögiosa — 300 meest, Rahdeni rood — 135 meest, kapten Hahni ratsasalk 30 m, ja Sieverti patarrei 2 suurtükki, kõik kokku — 685 meest 2 suurtükiga.²⁾ Peale selle oli Kuramaa väerindel veel nõndanimetatud „raudbrigaad“, milles kokku vooriosadega oli 284 meest, 22 ratsanikku ja 21 klp.³⁾

Väerinde tagalas, Liibavis, viibivad kolm saksa pataljoni ei olnud üldse lahinguvõimelised. Nende keskelt nõustus vaid 200 meest asuma rindele, kuid osa neist ainult 8 päevaks; teisel osal tuli veel enne rindele jõudmist relvad ära võtta ja Saksamaale saata.⁴⁾ Seega punavägi Läti-Saksa väge-

¹⁾ Woina i revoljutsia. Kniga šestaja. Gosud. izd. 1929, lk. 133.

²⁾ Generālis M. Penikis. Latvijas armijas sākums un cīņas Latvijā līdz 1919. g. jūlijam. Rīgā, 1932, gadā (lühend. Penikis) lk. 25.

³⁾ Major a. D. Josef Bischoff. Die letzte Front. Geschichte der Eisernen Division im Baltikum 1919. Buch- und Tiefdruck Gesellschaft m. b. H. Abteilung Buchverlag, Berlin SW 19 (lühendatult Bischoff) lk. 33.

⁴⁾ Bischoff, lk. 30.

*) Vt. „Suomen Sotilas“ käesoleva numbril bibliograafilises osas.

dega võrreldes oli vähemalt kuuekordses ülekaalus ja sammunud seni võidukalt võidule. Kuidas kujunesid meeolud selles olukorras?

Läti võimud olid juba otsustanud Kuramaa maha jätta ja palusid luba tulla Eestisse koos oma väeühikutega. Küsimus oli arutusel Eesti Ajutise Valitsuse koosolekul 16. jaanuaril. Läti valitsuse palve otsustati jaatavalt. Otsus on redigeeritud järgmiselt:

„Läti esitaja teatab, et Läti ajutine valitsus kriitilisi päevi üle elab. Riia ja Miitavi läinud. Valitsus on Liibavis ühes poolehoidva intelligentsiga. Loodab veel nädalapäevad linna kaitsta. Palub luba meie maale sõitmiseks, laeva vastu saates.

Otsus: Lubada lätlasi Eestimaale sõita tingimisega:

- 1) et eksteritorialiteedi saavad ajutise valitsuse liikmed,
- 2) sõjamehed tulevad täiesti eraisikutena,
- 3) tulejatel peab olema aineliselt jõudu ennast üleval pidada.”

Selle korralduse täitmiseks saadeti Liibavisse a/l. „Vaasa“, mille komandandile Ülemjuhataja Staabi Ülem polkovnik J. Soots 22. jaanuaril andis ettekirjutuse „sõita Liibavisse ja sealt Läti väed Eestimaale tuua.“ Laeva kaitsemeeskonnana saadeti Tallinnast kaasa kooliõpilaste rühm lipnik J. Rosentali juhatusel. A/l. „Vaasa“ jõudis Liibavisse 23. jaanuari õhtul.

Lootusetuks pidas olukorda ka Balti-Saksa Landeswehr. Kui Saksamaalt 15. jaanuaril Liibavisse jõudnud uus raudbrigaadi ülem ja Kuramaa väerinde ajutine juht major J. Bischoff käis Landeswehri staabis Rudbareni lossis, siis kõnelustest tuli ilmsiks selle väeosa ainus soov: pääseda kaotusteta väerindelt Liibavisse ja sealt laevadel välismaale formeerimise jätkamiseks.⁵⁾

Saksa „raudbrigaadi“ esialgne ülem oberst Kumme, „raudbrigaadi“ jäänuseid uuele ülemale 17. jaanuaril üle andes, arvas, et uus juht olgu rõõmus, kui ta selle jõuguga hea tervise juures veel üle Preisi piiri pääseb, pidades seega rinde organiseerimist punaste vastu lootuseta asjaks.⁶⁾

Kuidas hindas olukorda Kuramaal värske „raudbrigaadi“ ülem major J. Bischoff, sellest kirjutab ta ise järgmist:

„Ligem ülesanne oli puht sõjaline. Vaenlane oli arvult ja relvastuselt meist mitmekordses ülekaalus. Kogu meie rindel kuni Schründen'ini ei olnud ühtegi suurtükki. Millist abi võis saada kodumaalt ja mis ajaks — see oli täiesti tume; igatahes mitte päevade ja nädalate kestel. Kuid meie olukorras võis iga tund tuua otsustava kriisi. Kavatsusest saata Baltikumi krahv von der

Goltz 1. kaardiväe reservdiviisiga Ida-Preisimaa kaitseks, ei olnud noil päevil veel midagi teada. Sellest saime teada, kui 1. veebruaril krahv von der Goltz Liibavisse jõudis, alul ilma diviisita, mis Saksamaal alles uuesti formeeriti.

Alul võisime arvestada ainult vähest ja kahtlast (meeskonna-) täiendust, kuid ka see arvestus ei olnud kindel. Niipea kui vaenlane jätkas energilist pealesurumist oma diviisidega, kui tema kavakindlalt peale tungis, oleks meie vaevalt püsinud, või koguni vaevalt suutnud läbi viia korrapärasest taandumist. Kui ta aga pealetungi tahtis vältida, võis ta meid Vindavi positsioonidelt lihtsa manöövriga lahkuma sundida sel teel, kui ta edela suunas Leedu kaudu meie ainsa tagalaühenduse — Meemeli, Prekulni, Liibavi raudtee — läbilõikamiseks edasi liikus. Seal polnud üldes vägesid ja see oli kindlasti teada vaenlasele.

Kuid vaenlane ei talitanud ei nii ega teisiti. See oli minu lootus”⁷⁾

On täiesti kindel, et eelpool toodud olukorras kahe punase läti kütibrigaadi pealetungi ei pannud seisma „raudbrigaadi“ värske juht, ei ka 1. veebruaril Liibavisse jõudnud kindral von der Goltz. Kui punaste pealetung Kuramaal siiski vaibus, kui Läti ajutisel valitsusel ei tarvitsenud tulla Eestisse ja ta võis jääda Liibavisse, siis ei põhjustanud seda kindral Goltz Saksa väeriihmetega, vaid Eesti vägede edukas pealetung 1919. a. jaanuaris.

Olukord kujunes järgmiseks. Läti punaarmee Kuramaa väerindel jaanuari keskel pidi pealetungi läänepoole jätkama. Armeele 14. jaanuaril antud käsuga 1. läti kütibrigaadile tehti ülesandeks pealetungida Miitavist üle Mozaiki, Liibavi peale ja 2. läti kütibrigaadile Vindavi raudtee suunas, kuna 3. läti brigaadi koondati samal ajal Valga rajooni.⁸⁾ Selle kavatsetud pealetungi vastane oli sunnitud ära jätma Eesti vägede pealetungi tõttu.

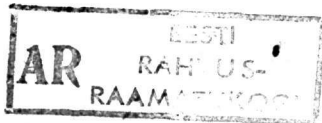
Eesti I diviis soome vabatahtlike paataljoni toetusel jaanuari keskel puhastas punaväest kogu Põhja-Eesti ja 18. jaanuaril vallutas Narva. Soomusrongid ja Kuperjanovi partisanid 14. jaanuaril vallutasid Tartu. Eesti II diviis koos Soome „Põhja Poegade“ rügemendiga jätkas edukat pealetungi jaanuari teisel poolel Valga, Võru, Petseri vallutamiseks. See olukord sundiski punaväe juhatust katkestama pealetungi Kuramaa väerindel ja seal olevaid jõude meie vastu suunama. Nagu selgub 2. Novgorodi diviisiülema käsust 18. jaanuarist, on 2. läti

5) Bischoff, lk. 41.

6) Bischoff, lk. 34.

7) Bischoff, lk. 37—38.

8) Penikis, lk. 26.

kütibrigaad tervena koondatud meie Lõunarinde vastu, peale siin asuvate arvurikaste vene väeosade. Jaanuari lõpupäeval on Eesti Lõunarinde vastu tegevusse astunud ka 3. läti kütibrigaad. Nii oli Kuramaa väerindele jäänud vaid 1. läti kütibrigaad, kes üksi pealetungi jätkata ei suutnud.

Siit on selge, et Eesti vägede pealetung 1919. a. jaanuaris sundis punaväe juhatust katkestama pealetungi Kuramaa väerindel ja ainult see võimaldas Läti-Saksa vägedel Kuramaal püsima jääda. Seepärast siis mitte kindral von der Goltz ja Saksa vabatahtlikud, nagu väidab eelnimetatud artikli autor „Suomen Sotilas'es“, vaid Eesti vägede pealetung soome vabatahtlikkude toetusel, suunatud Ülemjuhatajalt kindral J. Laidonerilt, päästis jaanuaril 1919. a. olukorra.

Kuid olukord 1919. a. jaanuaris ei olnud ainuke, kus Eesti väed oma võitudega kergendasid Läti seisukorda, või aitasid Läti vägedel kaasa võidu saavutamiseks.

„Suomen Sotilase“ artikli autor laseb paista, nagu oleks Põhja-Läti Brigaad formeeritud Põhja-Lätis ja nagu ei olnud Eesti väejuhatusel selle brigaadi formeerimisega mingit asja. Allpool selgub, et Põhja-Läti vabastati enamlastest Eesti II ja III diviisi pealetungiga 1919. a. mai lõpupäeval ja juuni alul. Selleks ajaks oli Põhja-Läti brigaad juba olemas. Seepärast siis ei saadud formeerida brigaadi Põhja-Lätis, kuna seal olid võimul enamlasted. Seejuures olgu tähendatud, et brigaadi loomine võis sündida ainult Eesti vägede Ülemjuhataja kindral J. Laidoner'i nõusolekul ja et temale kuulus ka täielikult vanemate juhtide kohtadele määramine brigaadis. Nii näiteks, loeme Sõjavägede Ülemjuhataja päevakäsu 31. märtsist 1919. a. nr. 119.)*

§ 1.

„Käsen formeerida Läti brigaadi staabi, Läti brigaadi ülemaks nimetan polkovnik Semitani. Läti brigaadi ülema alla annan 1. Läti Volmari polgu, 1. Läti patarei ja Läti tagavara pataljoni. Läti brigaad jääb ajutiselt 2. diviisi ülema käsutada. Brigaadi staabi asukohaks määran ajutiselt Tartu.

§ 2.

Polkovnik Semitanil ühes polkovnik Puskariga brigaadi staabi staat välja töötada ja minule kinnitamiseks ette panna.”

Sõjavägede Ülemjuhataja
Kindralstaabi Kindral-Major Laidoner.”

*) Allpool tsiteeritud kahes dokumendis sõrendused artikli autorilt.

Põhja-Läti Brigaadi ülem algab oma käsukirju järgmiselt:

„Käsk kiri Põhja-Läti Brigaadile

Nr. 1.

Tartus, 25. aprillil 1919. a.

§ 1.

Täna sel päeval asusin brigaadi ülema kohuste täitmisele.

Alus: Eesti Sõjavägede Ülemjuhataja päevakäsk nr. 119, 31. märtsil s. a.

Brigaadi ülem polkovnik Zemitans.

Brigaadi staabi ülema k. t. kindralstaabi polkovnik Ozols.”

Põhja-Läti Brigaadi väeosade olemasolu majanduslikult sõltus täiel määral Eestist ja ilma eestlaste abita poleks brigaadi moodustamine üldse võimalik olnud. Rõhuva enamuse relvadest sai brigaad Eesti sõjaväe keskladudest ja väeosade tagavaradest. Nii on antud lätlastele üldse 8 suurtükki, ümmarguselt 19.000 mürsuga, üle 6000 püssi ja 100 kerge kuulipilduja, ümmarguselt 2 miljoni padrungi. Palgad sai brigaad Eesti valitsuselt väeosade formeerimise algusest kuni 1919. a. juulikuuni. Toiduga varustati brigaadi Eesti riigi summade arvel alul täies ulatuses, hiljem aga, Põhja-Läti järk-järgult vabanedes, osaliselt. Riidevarustuses tundis Eesti sõjavägi ise kogu sõja aja suurt puudust ja seepärast võisime anda lätlastele võrdlemisi vähe.

Edasi artiklis väidetakse, et Põhja-Läti Brigaad „vallutanud“ Võnnu linna ja Eesti väeosade („joukkojen“) kaasabil puhastanud kogu Põhja-Läti ja suurema osa Läti idaosast. Vaatame lähemalt, milline oli siis tegelikult Põhja-Läti Brigaadi osavõtt nendest Läti saatusele nii tähtsatest sündmustest.

Kõigepealt tähendan, et brigaadi koosseisu kuulunud väeosad ajal, mil nad allusid Eesti Ülemjuhatajale, ei ole võitluses enamlastega Põhja-Lätis ei ka sõjas Landesvehriga operatiivselt teotsenud brigaadina, vaid väeosadena meie II ja III diviiside koosseisus ja täitnud ülesandeid, mis vastava diviisi juhatuse neile andis. Nii asub võitlusväljale 1. Läti Volmari polk 1919. a. märtsi lõpul, 1. Läti kergepatarei aprillis, mõlemad meie II diviisi koosseisus ja alluvuses.

Põhja-Läti vabastamine enamlastest viidi läbi järgmiselt: meie II diviisi Petseri grupi väeosad koos soomusrongide divisjoni-ga 26. mail vallutasid Pihkva. Saavutatud suur edu võimaldas järgneval hommikul 27. mail II diviisi Võru väegrupile alata pealetungi Marienburgi suunas. See põhjast lõuna

suunatud pealetung ähvardas punaste taandumisteid itta ja seepärast punavägi oli sunnitud kiires korras taanduma idapoole Peddetsi jõge, Lubani järve ja Evsti jõe soistunud madalikku. Jakobstadti vallutamiseiga meie 1. ratsapolgu poolt 5. juunil 1919. a. oli vabastatud Põhja-Läti enamlastest kuni Peddetsi, Evsti jõe jooneni. Sellest operatsioonist osa võtnud II diviisi Võru grupi väeosade koosseisu kuulus: 4407 tääki, 810 mõõka, 184 klp., 22 suurtükki, 2 kr. soomusrongi ja 3 soomusautot, milliste jõudude hulka on loetud ka 1. Läti Volmari polk 569 tääki, 31 mõõka, 24 klp. Seega 1. Volmari polgu jõud moodustasid vaevalt $\frac{1}{7}$ ehk ümmarguselt 13% jõudude üldarvust.

Kuid Põhja-Läti vabastamisel enamlastest tuleb arvesse võtta ka Eesti III diviisi tegevust. Selle koosseisu ühes 1 laiaroopalise ja 3 kitsaroopalise soomusrongiga kuulus pealetungi alul: 6443 tääki, 80 mõõka, 123 klp., 26 suurtükki ja 2 soomusautot. 24. mail algatud pealetungiga III diviisi murdis punaste vastupanu Riia lahe ja Valga vahel ning vallutas 27. mail Lemsalu ja Volmari ning 29. mail Smilteni. Kui eelnenimetatud asulad vallutatud ja punavägi III diviisi rindelt põgenenud ning maha jätmas Põhja-Läti Eesti II diviisi Võru väegrupi pealetungi survele, siis alles III diviisi juhatus saatis ette Ruhjas formeerimisel oleva 2. Läti Võnnu polgu, kes 1. juunil jõudis ilma lahinguta Võnnu linna. Sinna olid maikuu lõupäevadel jõudnud eelosadena mõned väiksemad läti salgad.

Eeltoodud andmeid meie II diviisi Võru grupi ja III diviisi koosseisu kohta arvesse võttes ei tohiks kuidagi rääkida Põhja-Läti vabastamisest enamlastest Põhja-Läti Brigadi poolt, „Eesti väeosade toetusel“. Ühtlasi peaks ka olema selge, et Põhja-Läti vabastati Eesti II ja III diviisi poolt soomusrongide divisjoni väeosade toetusel. Operatsioonile aitas kaasa ka tekkinud olukord Riia all. Eesti vägede otsustavast tegevusest selles operatsioonis võttis osa ka 1. Läti Volmari polk. Läti 2. Võnnu polk saadeti III diviisi juhatuselt vaid okupeerima Põhja-Läti vabastatud osa ja selgitama elanikkudele õiget olukorda, et seega võtta alust enamlastelt, hiljem Landesvehrilt levitatud juttudel, nagu tahaks Eesti Lätit vallutada. Siit ka selge, et Põhja-Läti vabastamine toimus Eesti Ülemjuhataja kindral J. Laidoneri direktiivide kohaselt, kes suundas ja kokkukõlastas Eesti sõjaväe kolme suurima koondivise tegevust.

Edasi artikli autor jätab täiesti varju Eesti vägede võidu Võnnu lahingus. Ka sel-

les lahingus artikli autori arvamise kohaselt Põhja-Läti brigad „seda toetavate Eesti väeosadega“ („joukkojen“) verise lahinguga olevat sundinud „Needra valitsuse väed taanduma Miitavini“. Nii siis vastavalt toodud mõtetele lugeja peab aru saama, et ka Võnnu lahingus ei olnud eestlaste tegevus otsustav. Tegelikult võitis aga Võnnu lahingu, seega kogu operatsiooni Landesvehri vastu, III Eesti diviisi soomusrongide divisjoni ja Ülemjuhataja varuväeosade toetusel. Läti vägedest võttis osa sellest lahingust 2. Läti Võnnu polk ja kaks patareid, kõik III diviisi koosseisus. Võnnu lahinguks ja lahingu ajal koondas Ülemjuhataja kindral J. Laidoner ümmarguselt 7200 tääki, 65 mõõka, 248 kerget ja rasket klp., 32 suurt., 3 soomusrongi ja 3 soomusautot, neist 2. Läti Võnnu polk 1430 tääki, 44 kerget ja rasket klp. ja 2 patareid kokku 6 suurtükki ehk ümmarguselt $\frac{1}{5}$ vägede üldarvust. Seejuures 2. Läti Võnnu polk ühes patareidega operatiivselt kuulus Võnnu grupi *) vägede koosseisu, mis allus vahendita alampolkovnik Reek'i juhtimisele. Seepärast siis 2. Võnnu polgu ülem alampolkovnik K. Berkis esitas oma ettekanded lahingutegevusest alampolkovnik Reek'ile. Sellest näitena alljärgnevalt 2 dokumenti:

I. „Volmari grupi *) juhile, kindralstaabi alampolkovnik Reek, 6. polgu staap.

Minu I pataljoni ülem kandis ette, et tema vasakul tiival liigub edasi, võttis sisse Varna talu ja peab sidet 3. polgu 12. rooduga. Ettekanne saadetud kell 7.15.

Nr. 076, 21. VI.

2. Võnnu polgu ülem alampolk. Berkis.

Edasi andis (allkiri) 8.50.

Vastu võttis Evard.”

II. „Volmari grupi juhile, alampolkovnik Reek.

Kannan ette, et polk astub välja Võnnu. Nr. 078, 23. VI. 12.45.

2. Võnnu polgu ülem alampolk. Berkis.”

Operatsiooni eel rindele asunud äsja formeeritud 2. Läti Võnnu polk sõjas Landesvehri pani välja oma parima. Kuid selle polgu tegevust lahingutes Võnnu all, kus otsustati operatsiooni saatus, ei saa lugeda ei edukaks ei ka võidukaks. Vastuoksa, teda tabas ebaedu nii esimestes lahingutes Võnnu all, kui ka otsustavas lahingus. 6. juunil 2. Läti Võnnu polk pidi loovutama Võnnu Landesvehrile ja lahingute raskus Võnnu all

*) Alampolkovnik N. Reek'ile selles operatsioonis vahenditult operatiivselt allutatud väeosi nimetatakse dokumentides nii Võnnu kui ka Volmari grupiks.

7.—10. juunini langes vaid Eesti vägedele. Võnnu lahingus 21. juun. oli see 2. Läti Võnnu polk, kelle rinde Landesvehr läbi murdis, mille tõttu Eesti väed õige raskesse olukorda sattusid. Kuid need polnud mitte Läti väed, kes 22. juunil otsustasid lahingu: need olid ainuüksi Eesti väed.

Kõiki neid asjaolusid arvesse võttes ei või olla juttu Põhja-Läti brigaadi võidust Võnnu all. Võnnu lahingu võit on puhtal kujul Eesti vägede saavutus. See on ajalooline tõsiasi, mida kinnitavad dokumendid arhiivides.

Ei saa jätta märkimata, et artikli autor Eesti sõjategevust Landesvehri vastu valgustab nagu Läti kodusõda Ulmanise ja Needra valitsuste vahel, kuna sakslased kindral von der Goltzi juhatusel ei tule kõne alla, sellele vaatamata, et viimane ise teisel arvamusel on. Artikli autor väidab nimelt, et operatsiooni juhiks olnud Vene kindral Timrod ja tema käsutada „oma väed“.

Lisaks kindral von der Goltzi enda mälestustele⁹⁾, milles selgub tema osa kõnes olevas operatsioonis, toon vaid väljavõtte ühest käsust temale alluvale VI Saksa reserv-korpusele, mis tõlkes kõlab järgmiselt:

„VI. Reservkorpuse

Kindralkomando.

Os. I. a. Nr. 600.

A r a k i r i.

Mittavis, 15. 6. 1919.

Korpusekäsk.

1. Kuna läbirääkimised kokkuleppe saavutamiseks Landesvehri ja eestlaste vahel on nurjunud, on kindralkomando sunnitud Needra ministeeriumi nõusolekul ette võtma pealetungi Ulmanise-lätlaste ja neid toetavate eestlaste vastu. Ulmanise-lätlased on enda hulka võtnud enamlaste jõude ja nende abil Põhja-Lätis enamlaste vastu võitlevale Landesvehrile seljatagant kallale tunginud. Enamlased on sarnase olukorra ära kasutanud ja oberst Ballodi teadatel rindei Kreuzburgist Lubani järveni edukale pealetungile asunud. Et uut enamlaste sissetungi Lätimaale ära hoida, on vaja võitluseks enamlaste vastu vabastada kõik kindralkomandole alluvad käepärast olevad jõud, ka Ulmanise-lätlaste vastu kinni olevad Landesvehri väeosad. Kuna rahulikul teel ei läinud korda Ulmanise-lätlasi ja eestlasi sundida Põhja-Lätist lahkuma, tulevad Ulmanise-lätlased jõuga tagasi visata. Neid tuleb lugeda enamlasteks ja vastavalt sellele tuleb riigisaksa vägedel nendega võidelda.

Alla kirjutanud krahv von der Goltz.“

Nagu toodud väljavõttest selgub, ei olnud III diviisi telgelikuks vastaseks Võnnu la-

hingus mitte Vene kindral Timrod Needra valitsuse volitusel, vaid kindral von der Goltz.

Võiduga Landesvehri üle Võnnu lahingus Eesti väed oma kaugele ettenägeliku Ülemjuhataja kindral J. Laidoneri juhtimisel veel kord päästsid Läti ja seega löid olukorra, mis kujunes kindlaks aluseks Läti edaspidisele arengule. On tõenäoline, et Võnnu lahingu kaotuse korral oleks Lätimaa jäänud Saksa võimu alla ja mida see oleks tähendanud Läti rahvale, tohiks olla igale selge. Seepärast siis ei ole sugugi liialdatud tuntud läti publitsisti O. Nonats'i hinnang Võnnu lahingu võidule, mis toodud „Läti-Eesti Ühingu Kuukirjas“ Nr. 2 — 1934. a. lk. 32:

„Läti rahvas ei ole kunagi seisnud nii lähedal kuristikule, kui 1919. aastal ja nimelt Võnnu lahingu eelõhtul. Kui ta oleks langenud sellesse kuristikku — ta oleks kadunud igaveseks.“

Landesvääri sõja lõpptulemusena 5. juulil 1919. a. murdis Riias Saksa võim ja 3 päeva hiljem, 8. juulil, Läti kodanikud võisid tervitada oma rahvuslikku valitsust peaminister K. Ulmanis'ega eesotsas pealinnas Riias. Nüüd alles sai Läti ajutine valitsus vabad käed riigi loomiseks ja riigikaitse organiseerimiseks ja seda tänu vaid Eesti Ülemjuhataja kindral J. Laidoneri otsustavatele sammudele ja murdmatule tahtele.

Eesti abi Lätile Vabadussõjas ei piirdunud mitte ainult eeltooduga. Eesti vägedel tuli aidata Lätit ka tema võilustes Bermont-Avalov'iga. Seda fakti eelpool nimetatud artikli autor ei ole üldse nimetanud. Meie abi Lätile sõjas Bermondiga ei ole heaks arvanud nimetada ka kindral M. Penikis, kes samas „Suomen Sotilas'e“ numbris võtab sõna selle sõjakäigu kohta. Meie soomusrongide saabumist Riiga 10. oktoobri varahommikul ja tegevust kuni 23. oktoobrini ei saa lugeda sugugi nii tähtsusetuks, kui arvesse võtta tolleaegset olukorda Riias. Nimelt oli Läti Riia väerinde juhatajalt antud korraldus Riia mahajätmiseks ja taandumiseks Jägeli järvede taha, kuna polnud käepärast väeosi, millega organiseerida kaitset Daugava paremal kaldal. 9. okt. kell 2200 Läti rindejuht oma staabiga sõitis Jägeli sildadele, et „pidurdada seal taanduvaid sõjaväesalku ja organiseerida uut vastupanu joont“¹⁰⁾.

⁹⁾ Meine Sendung in Finnland und im Baltikum von General Graf Rüdiger von der Goltz. Verlag von K. F. Koehler, Leipzig 1920.

¹⁰⁾ Generālis M. Penikis. Latvijas nacionālās armijas cīņās 1919. gada vasarā un rudenī. Rīgā, 1931, lk. 115.

Kui meie soomusrongid 10. okt. kell 0300 Riiga jõudsid, sai neile teatavaks Riia maha-jätmise otsus ja selleks tehtud korraldused. Kui Riiga siiski maha ei jäetud, vaid kõigele vaatamata asuti linna põhjaosa kaitse organiseerimisele Daugava idakaldal, siis on selle psühholoogilise murrangu teguriks kõrge lahingmoraaliga Eesti soomusrongide ilmumine. Riia lõplik langemine vaenlase kätte oleks aga muutnud olukorra Lätile õige raskeks. Ka siin avaldus Eesti Ülemjuhataja kindral J. Laidoneri ettenägelikkus, sest oli juba antud III diviisile direktiiv jõudude koondamiseks Bermonditi vastu. Selle direktiivi täitmiseks olid juba välja töötatud vastavad operatiivkavad.

Kuid mitte üksi soomusrongide osavõtus ei avaldunud Eesti abi Lätile võitluses Bermonditi vastu. Eesti väed pärast Põhja-Läti vabastamist 1919. a. juuni alul, terve järgneva suve ja veel sügisel kaitsesid 85 km pika enamlastevastast rinnet Põhja-Lätis, Eesti piirist Lubani järveni. Ka Bermonditi ajal vajas Läti Eesti abi Põhja-Läti idapiiri kaitseks, nagu seda tõendab Läti ülemjuhataja telegramm:

„Ülemjuhatajale kindral Laidonerile.

Meie alatine ühine vaenlane ähvardab Latvijat lõunast. On tarvilik tema vastu hoida osa minu vägesid. Palun veel mõneks ajaks pikendada Teie vastutust rinde eest põhja pool Lubani järve.

Nr. 316, 27. 9. 19.

Kindral Simonson.”

Ülemjuhataja kindral J. Laidoner ka siin ei keeldunud abist: Eesti II diviis jatkas enamlastevastase rinde kaitsmist Põhja-Lätis tähtsas Põtalovo Alt-Schvaneburgi suunas. Kerkib küsimus, milliseks oleks kujunenud olukord võitluses Bermonditi salkadega siis, kui Läti väed enamlastevastase rinde oleks pidanud täielikult enda kaitsta võtma? Keegi ei tea sellele küsimusele vastust anda, kuid tõsiasi on see, et alles 14. det. 1919. a., seega pärast Bermonditi likvideerimist, võisid Lätlased üle võtta III diviisilt rinde Ostrovit (30 km põhjapool Lubani järve) Marienburgi, Ostrovi jooneni. Rinnet eelnimetatud joonest Eesti lõunapiirini kaitsesid Eesti väed kuni meie Vabadussõja lõpuni.

Niisugused on siis ajaloolised tõsiasiad Eesti abi kohta Läti vabadussõjas arhiivi andmeil.

Läti vabadusvõitluse kriitilistel silmapilkudel Eesti Ülemjuhataja kindral J. Laidoneri ettenägelikkus, murdumatu tahv ja otsustavad sammud olid päästvaks teguriks ajal, mil ka Eestil endal polnud kerge. Nii see oli, seda kustutada ei saa ja polegi mõtet. Tõsiasiad ja otsekoheus teiste töö avalikus tunnustamises ühendavad, teisiti toimetamine aga lahutab. Seepärast olgem ajaloo veergudel õiglased — see tõstab, tiivustab tuleviku kriitilisteks silmapilkudeks. Briti laevastik, Soome vabatahtlikud-vereennad on meile abiks tulnud võitluse rasketel päevadel ja meie, eestlased, tunnustades seda, tunneme rõõmu ning veelkord ütleme: meie sõjamehelik tänu!

Taandumine punaväes kehtivatel vaadatel.

Major J. Tomson.

Taandumise ja taandumismanöövri mõisted venelased väljendavad terminiga „väljumine lahingust“ ja näevad viimases plaanikindlat tegevust, mis võetakse ette normaalselt vaid vanema juhi (korpüli või kõrgema ülema) korraldusel — eesmärgiga kõrvale hoida kas vastase ähvardavast või juba alanud, kuid alles lõpuleviimata löögist. Esimesel juhtumil on meie mõistete kohaselt tegemist ettekatsetud taandumismanöövriga väljaspool vastase survet, teisel juhtumil — taandumisega vastase survele. „Väljumine lahingust“ vastase survele omakorda võib toimuda mitmesugustes olukorra tingimustes, esinedes tavaliselt alijärgnevais variantides:

- vastane surub peale ainult rindelt;
- vastane on sisse murdnud rindelt ja ühtlasi püüab haarata taanduva väeüksuse tiiba (tiibu);
- vastane surub peale rindelt ja samal ajal teotseb moto-mehaaniseeritud väeüksustega või dessantosadega seljataguses, s. o. taandumisteedel;
- vastane on taanduda kavatseva väeüksuse täielikult sisse piiranud.

Kõigi nende variantide teostamisele vajutab oma pitseri veel see asjaolu, kas löögigrupp (varu) on säilinud või on enne ära kulutatud, kui saabus käsk taandumiseks.

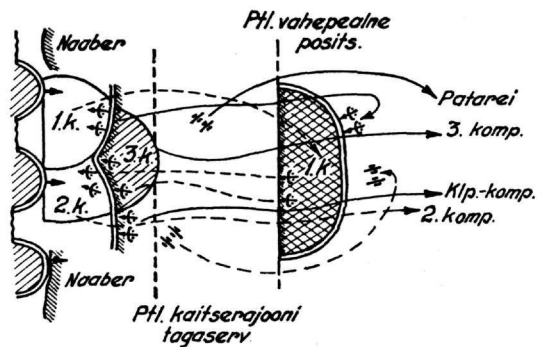
Iseloomulikumaid „lahingust väljumise“ variante on taandumine sellises olukorras, kui vastane surub peale rindelt ja tiibadelt. Seda varianti käsitletakse ka RKKA ametlikkudes eeskirjades, kusjuures tema teostamisel välimäärustiku (PU—29) mõtte järgi võime eristada kaht vormi:

- taandumine hüpetena, s. o. jõud ja abinõud ešeloneeritakse piiralde kaupa sügavusse, et avaldada vastasele järkjärgulist vastupanu, ja
- äralibisemine vastase eest, s. o. peajõud püüavad eemalduda nõrkade osade kattel kiiresti ning peatamatult vastasest võimalikult kaugemale.

Taandumine hüpetena sarnleb liikuvale kaitsele ja seda kasutatakse punaväes siis, kui vastane näit. päise (päeva ajal) surub tugevasti peale. Siin on taanduva väeüksuse ülemaal loomulikult täita üheaegselt kaks ülesannet — tõkestada pealesuruva vastase osad ja, teiseks, võimalikult väikeste kaotustega tagasi tõmmata oma jõud. Selleks jaotavad venelased, nagu meiegi, oma jõud kahte ossa: üks osa (peajõud) katkestab lahingu ja tõmmatakse järkjärgult või korruga seljatagusesse, ent teine osa (katteosa, normaalselt kuni üks kolmandik väeüksuse jõududest) sel ajal tõkestab vastast ning katseb oma tegevusega peajõudude taandumist.

Kuna taandumine järgneb enamasti kaitselahingule (pealetungilgi eelneb taandumise algamisele ikka lühiajaline kaitsetegevus), siis katteosaks on normaalselt löögigrupp (vastab meie varule), rikkalikult kõvendatud „tehnikaga“. Löögigrupp okupeerib siduvgrupi (vastasega kontaktis olevate osade) taga vahepealse positsiooni, näiteks laskuripataljoni löögigrupp (varukompani) — 1—1½ km kaugusel pataljoni vastupanupositsiooni eelservast, laskurügemendi löögigrupp (normaalselt 1 pataljon) — 4—8 km kaugusel vastupanupositsiooni eelservast; on aga löögigrupp enne taandumiskäsu saamist ära kulutatud, siis peavad siduvgrupi pataljonid (kompanid) katma väljumist lahingust oma kompanitega (rühmadega). Sel juhtumil, kui vastane on sisse murdnud kaitsepositsiooni eelservasse, laskuripataljon ei aseta oma löögigruppi enam vahepealsele positsioonile 1—1½ km kaugusele eelservast, nagu kirjeldatud eespool, vaid löögigrupp (varukompani) võtab sisse kaitsepositsiooni vahetult siduvgrupi seljataga (vt. joon. 1), kust tagab

RKKA laskuripataljoni väljumine lahingust.

Tingimärke:

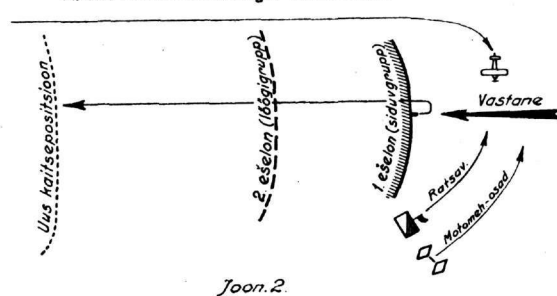
- ▣ — Löögigrupi kaitserajoon.
- ▢ — Vahepeale pos., mis okupeeritakse siduvgr. osade poolt
- > 1. järjekorras taanduvad osad.
- > 2. järjekorras taanduvad osad.

Joon. 1.

siduvgrupi (joonisel 1. ja 2. kompani) lahulikiskumise vastasest ja edaspidise taandumise; kui rügemendi vahepealne positsioon on üle 1½ km kaugel, asub üks siduvgrupi kompanitest (joonisel 1. kompani) omakorda vahepealsele positsioonile, et katta löögigrupi (3. kompani) väljumist lahingust.*)

Ratsavägi ja motomeh.-osad, kui nad on juurde antud, koondatakse tavaliselt tiibadele, et anda sealt lööke pealetungiva vastase tiibadele või seljataha (vt. joon. 2); vahel ratsavägi koos soomusjõududega teotseb katteosana liikuva kaitse põhimõtetel. Mis puutub eriti soomusjõududesse, siis nad katavad tarbekorral ka iseseisvalt teiste väeliikide taandumist, andes energilisi vastulööke või teotsedes „varitsemise“ meetoditel.

RKKA taandumislahingu üldskreem.

Joon. 2.

Lennuvägi leiab kasutamist vastase jälitavate kolonnide ründamiseks ja

*) S. A. Smirnov „Taktika“ (1934) lk. 200.

oma taanduvate kolonnide katteks. Lahtikiskumise hõlbustamiseks päeval mõeldakse kasutada muu seas ka suitsukatet. Vastase liikumist peab aeglustama laialdane „tõketeenistus“ („šlužba zagraždenii“), nimelt kavatsetakse vanemalt juhilt kinnitatud plaani kohaselt teostada teede, sildade jne. kapitaalsed purustused ning sulgeda defileed. Sildade purustamine on ette nähtud isegi enne, kui viimased oma osad on üle tulnud; niisugusel juhtumil peavad mahajäänud väiksemad osad kasutama jõe forsseerimiseks kerget ületamisvarustist.

Eelkõige aga tugeneb laskuriosade lahtikiskumine vastasest ning taandumine kuulipilduja- ja suurtükitulele, kusjuures kuulipildujad peavad endid tarbekorral ohverdama laskuriosade huvides. Suurtükivägi tulistab vastase pealetungivat jalaväge ja neid patareisid, millised püüavad oma tulega segada peajõudude plaanikindlat taandumist. Suurtükiväe kaugelaskvus kasutatakse ära täiel määral. Taanduvate osade tiibade tagamiseks määratakse eripatareid. Jalaväge esialgse lahtikiskumise hõlbustamiseks on ette nähtud kõigi patareide tule koondamine vastase asetuse eelservale, moodustades seal osaliselt tuletõkkeid. Suurtükivägi ja kuulipildujad tõmmatakse tagasi hüpetena; viimases järjekorras taanduvad rk-kompanite rühmad, milliste vahetuks katteks jäetakse laskuri jaod (1 jagu iga rk-rühma kohta). Rk-kompani tagasitõmbamine algab siis, kui taanduvate laskurikompanite koosseisu kuuluvad rk-rühmad avavad tule uutelt positsioonidelt seljataguses; esimesena tõmbub tagasi see rühm, milline asetub vastasele kõige ligemal või mille positsioon on halvemaid. Tulejuhtimine on detsentraliseeritud.

Teine ülesanne — oma jõudude tagasitõmbamine — toimub punaväes järgneva üldskeemi kohaselt:

- taandumisteede puhastamine;
- löögigruppide (teiste ešelonide) moodustamine (katteks);
- evakueerimine ja hooldusasutiste tagasitõmbamine;
- aerodroomide üleviimine;
- koonduspunktide määramine;
- esimese ešeloni (siduvgrupi) tagasitõmbamine;
- teise ešeloni (löögigrupi) tagasitõmbamine.*)

Niipea kui peajõud on „lahingust väljunud“, nad koonduvad kolonnidesse ja

*) N. P. Ivanov: „Taandumise organiseerimine“ („Voj. Vestn.“ 1934, nr. 3).

taanduvad katteosade kui järelväe julgestusel kas otsekohe uuele positsioonile või tarbekorral sisse võttes vahepealseid positsioone. Igal niisugusel positsioonil püütakse siduvgrupi (peajõudude) koosseisust eraldada uusi osi teise ešeloni (löögigrupi) moodustamiseks. Taanduvate osade kolonnid moodustatakse katteosadelt okupeeritud positsiooni taga — väljaspool vastase suurtükiväe mõjuvuld, kus määratakse rida punkte väeüksuste koondamiseks ja korraldamiseks. Vahepealsetele positsioonidele mineku kord reguleeritakse kellaja järgi nii, et katteosad ainult teatava aja möödumisel võivad läbistada antud jooni. Juhtidelt nõutakse, et nad oleksid kohtadel, kus on oodata kõige rohkem „nõrkusi“ ja paanikat; reeglipäraselt nad peavad olema vägede juures, saates seljataha oma abilisi positsioonide valimiseks ja organiseerimiseks.

Lahingust väljumise teine tähtsam vorm punaväes — äralibisemine vastasest — esineb peamiselt öisel tegevusel. PU-29 lubab öisel taandumisel piirduda vaid kuulipildujatega kõvendatud vähemate luurosade (piilkondade) kattega, kusjuures need katteosad peavad demonstreerima samalaadilist lahingutegevust, nagu oli enne taandumise algust. RKKKA jalaväe lahingu-eeskirja II osa (1927) järgi on see viis öisel taandumisel õigustatud vaid siis, kui puudub vastase surve, kuna taandumine öise lahingu ajal teostuvat nagu päevalgi. Viimane vaade kajastub ka M. Tihhanov'i raamatus „Notšnõje deistvija“ (1935), millise kui kõige värskemal allika järgi olgu allpool esitatud punaväe öise taandumise põhimõtted.

Taandumine öisel ilma vastase surveta algab kaitsekorra sügavusest, s. o. esimesena tõmbuvad tagasi teises ešelonis ja varus olevad osad. Taandudes laial rindel need osad koonduvad varsti kolonnidesse ja liiguvad järelväe kattel määratud rajoonidesse. Ühel ajal teise ešeloni osadega tõmbub hüpetena tagasi ka suurtükivägi. Kõige sobivam aeg taandumise algamiseks arvatakse olevat videvik. Niipea kui ülalmainitud osad on koondunud kolonnidesse, algavad taandumist ka esimese ešeloni (esijärgu) üksused, kusjuures tagasitõmbumine toimub kompanite kaupa ja oma kuulipildujate kattel; kuulipildujate kaitseks määratakse omakorda laskurigruppe. Kompanid koonduvad varjatult neile seljataguses näidatud rajoonidesse (1—1½ km kaugusel rindest),

kus moodustavad rännakukolonnid ja liiguvad peajõudude juurde.

Kontaktiosad (klp. + laskurigrupid) peavad teotsema selliselt, et vastasele jääks vähemalt kuni koidikuni mulje, et punased asetsevad endiselt oma positsioonidel; kontaktiosad ise algavad taandumist kas määratud kella-ajal või patüli käsul. Taandudes nad teostavad vastavas kavas ettenähtud purustustööd.

Kõik hooldusasutised, voorid ja pargid saadetakse aegsasti seljataha; harilikult teostub see eelmisel päeval väikeste gruppidena.

Taandumine öösel vastase survele, kui vastasel pole õnnestunud sisse murda vastupanupositsiooni eelsetesse, algab löögigrupi (meie varu) tagasitõmbamisega uuele piiralale seljataguses. Olles taganud löögigrupi taandumise, siduvgrupp ise tõmbub tagasi, tõkestades vastase edasitungi järk-järgult vahepealsetel piiraladel.

Kui aga vastane on tunginud „kaitseribasse“, siis esimesena algavad taandumist siduvgrupi osad löögigrupi kattel, kusjuures viimane okupeerib „vahepealse kaitsepiirala“ (kattepositsiooni) katkendilise joonena nii, et intervallidest pääseksid läbi siduvgrupi taanduvad osad. Kattepositsiooni tiibadele saadetakse eri osad eesmärgiga mitte võimaldada vastasele paralleelse jälitamise teostamist.

Kui siduvgrupi osad on läbinud kattepositsiooni ja suutnud organiseerida endid kaitseks järgmisel vahepealsel positsioonil, algab löögigrupp (katteosa) omakorda taandumist. Kui siduvgrupi osad mõningatel põhjustel ei suuda püsima jääda vahepealsel positsioonil ning katta löögigrupi taandumist, siis viimane katab seda endajõududega.

Ka öösel katavad laskuriosade lahtikumist ning taandumist rk-d ja suurtükivägi. Selleks iga laskuripataljoni käsutusse antakse 1—2 patareid, millised teotsevad üksikute torude kaupa. Ülejäänud suurtükivägi tulistab piiralasid, milliste suhtes laskeandmed päeval ette valmistatud.

Kuid mitte ainult tulega, vaid ka vastulöökidega ja purustustöödega kavatsetakse tõkestada vastase pealetungi.

Kui vastase surve nõrgeneb, taanduvad osad kisuvad endid temast lahti, koonduvad kolonnidesse ja liiguvad koonduspunktidesse uuel kaitsepositsioonil, kus endid uuesti korda seavad.

Läti Vabariigi aastapäeva puhul 18. nov. 1935.

ALBERT KVIESIS

Läti Vabariigi President.

Öise taandumise juhtimine baseerub siddel, mis luuakse vahepealsetel positsioonidel telefoni ja raadio abil. Vahemaadel üksikute piiralade vahel on ette nähtud side virgatsite abil.

Juhid taanduvad koos oma väeüksuse viimaste gruppidega.

Lõppeks olgu juhitud tähelepanu veel ühele taandumismanöövri vormile, mida käsitleb N. Snitko „Voina i Revolj.“ 1929, nr. 7 — äralibisemine vastase eest ühes ümbergrupeerumisega tema tiivale. Seesugune manööver nõudvat tugevaid järelkaitse osi; viimaste ülesandeks on tõmmata endale vastase tähelepanu, kuna peajõud sel ajal annavad löögi tema tiivale.

Kokku võttes — taandumine kui keerukaim lahingupidamise viis, on venelastel

alles teoreetiliselt võrdlemisi nõrgalt läbi töötatud. Paljude küsimuste kohta ei saa praegusest vene sõjaliteratuurist täit selgust. Niipalju aga on kindel, et venelased taotleavad aja võitmist taandumisoperatsioonis laialdaste maa-alade hülgamisega ja

kapitaalsete purustustöödega. Kuigi kõnelakse öise taandumise paremusest, on ette nähtud laialdased võimalused selle teostamiseks ka päeval, kusjuures soomusjõud, ratsa-, suurtüki- ja lennuvägi etendavad tähtsat osa.

Suurtükiväe juhtide laskealalisest väljaõppest.

Suurtükiväe peamiseks ülesandeks lahingus on abistada jalaväge ja teisi väelike nende ülesannete täitmisel (LE § 26).

Selle ülesande suurtükivägi täidab oma tulega ja manöövriga, mis peavad olema täielikus kokkukõlas toetatava väeosa või üksuse tegevusega. Oma manöövri suurtükivägi peab sooritama nii, et tal oleks alati võimalik õigeaegselt anda mõjuvat tuld. Seega laskealaline ettevalmistus on suurtükiväe tähtsaim väljaõppe ala. Laskealalise väljaõppe taseme tõstmiseks tuleb kasutada kõiki võimalusi ja abinõusid, sest laskealalise väljaõppe tase iseloomustab suurtükiväe ühiku lahinguväärtust. Laskealalise väljaõppe kõrval tuleb küllaldast tähelepanu pöörata ka taktikalisele väljaõppele. Nad peavad teostuma paralleelselt ning olema üksteisega tihedas sides.

Laskealalise väljaõppe eesmärgiks on õpetada suurtükiväe juhte ja ühikuid tulistama (laskma) igasugustes lahingutingimustes vastavalt konkreetsele taktikalisele olukorrale.

Suurtükiväe laskealaline väljaõppe koosseis:

- juhtide ettevalmistamisest laskmises ja tuledejuhtimisest;
- ühikute väljaõpetamisest ja kokkuliitmisest teotsema laskmisel tervikuna.

Seejuures laskmise all mõistetakse ühiku suurtüki, rühma või patarei tule juhtimist. Tuledejuhtimine sisaldab grupi või rühmitise tulede juhtimist, s. o. tuleülesannete saamist ja andmist, märkide kättejuhatamist ja vastuvõtmist, tulede kokkukõlastamist, tulekoondiste tegemist, tuledega manööverdamist jne.

Juhtide laskealaline ettevalmistus omab palju suurema tähtsuse ning on palju keerukam kui ühikute väljaõppe. Seepärast peatume sellel pikemalt ja vaatleme peamiselt laskmist ehk tulejuhtimist.

Laskealalise väljaõppega vaja kasvata da tahtelisi ja suure algatusvõimelisi suurtükiväe juhte, kes oma jalaväge õigeaegse toetamise eesmärgil kiiresti reageerivad tulega vastase tegevusele. Nad peavad oskama otsustavalt teotseda igasuguses lahinguolukorras, kuid erilist tähelepanu vaja pöörata manööversõja olukorrale, s. o. välilaskmisele. Seda põhjusel, et iga sõda algab manööversõja olukorraga ja välilaskmine on keerukam ja raskem ning vajab rohkem treeningut, kui kahekülgse või täpsa kokkukõlastatud vaatlusega laskmine. Ühtlasi vaja kasvata da juhtides alalist püüet täita tuleülesanded kiiresti ja võimalikult väiksema laskemoonakuluga.

Juhtide laskealalise ettevalmistuse eesmärgiks on omandada:

- eeskirjade ja laskereeglite kindel ja põhjalik tundmine;
- oskus kasutada laskereegleid praktiliselt ühegi veata;
- kindel, kuni automaatsuseni viidud vilumus kasutada kõiki laskmisel vajalikke abinõusid, võtteid ja tegevust;
- oskus oragniseerida ja juhatada suurtükiväe tuletegevust kokkukõlas lahinguolukorraga.

Juhtide laskealaline väljaõppe peab teostuma individuaalselt, s. o. võttes arvesse juhi ettevalmistust, teostada järkjärgulist üleminekut lihtsatest ning kergetest ülesannetest keerukamatele ning raskematele. Häid tagajärgi saavutatakse ainult siis, kui seda teostatakse pidevalt aastaläbi.

Laskemoona kalliduse ja suurtükide hoidmise eesmärgil laskeharjutuste teostamiseks antakse laskemoona õige piiratud arvul. Laskmisteks määratud laskemoona on vaja kasutada võimalikult produktiivsemalt ning seda ei või kulutada harjutusteks, millede eesmärgid on võimalik saavutada teiste abinõudega. Näiteks imitatsioon-abinõudel on võimalik omandada

käskluste andmise tehnika, laskeviiside ja laskereeglite praktiline kasutamine, lõhkemiste külgkallangute mõõtmine jne., kuna lõhkemiste vaatlemist saab õppida peamiselt fугasspolügoonil ja tegelikel lahingulaskmistel. Seepärast kohalt ja abinõudelt juhtide laskealaline väljaõpe peaks teostuma järgnevate põhimõtete kohaselt.

Õpperuumis ehk -toas:

- uuritakse eeskirju ja laskereegleid;
- lahendatakse mitmesuguseid laskeülesandeid kaardil või liivakastil;
- teostatakse laskeharjutusi mitmesugustel imitatsioonabinõudel, nagu laskelaual, laskekastil ja toapoliügoonil;
- harjutatakse planšettide tegemist ja neil ülesannete lahendamist;
- teostatakse tuledejuhtimise harjutusi kaardil, liivakastil ja imitatsioonabinõudel.

Maastikul teostatakse:

- positsiooni- ja märkideluure harjutusi;
- märkide kättejuhatamist ja vastuvõtmist, märkide kandmist kaardile;
- laskeettevalmistust, eriti aga lähtelaskeandmete määramist;
- fiktiivlaskmist, kusjuures õppusejuhataja annab tulejuhile lõhkemiste asukohad;
- tuledejuhtimise harjutusi;
- laskeharjutusi näilik- ja vintpüssipoliügoonil.

Ja alles siis, kui kõigil neil abinõudel on teostatud küllaldasel määral õppusi ja harjutusi ning korduvalt on saavutatud rahuldavaid tagajärgi, tuleks hakata teostama laskeharjutusi fугasspolügoonil ja praktilaskemoonaga.

Järgnevalt vaatleme, kuidas normaalselt peaks teostuma ühe või teise probleemi või laskeviisi läbitöötamine ja missuguseid harjutusi õpilane peaks sooritama imitatsioonabinõudel selleks, et omandada lahingulaskmisele pääsemise õigust.

Esmajärjekorras on vaja omandada laskmise ettevalmistamise ja laskeandmete määramise viisid. Alul uuritakse ja selgitatakse küsimust teoreetiliselt ja pärast teostatakse rida ülesandeid. Näiteks olles tutvunud laskeandmete määramise teatud viisiga, asutakse lahendama ülesandeid, kusjuures alul pööratakse tähelepanu ainult tööjärjekorrale ja täpsusele, kuna hiljem ka töö kiirusele.

Iga laskeviisi omandatakse alul teoreetiliselt. Seda võib teostada klassiõppusel

või nii, et õpilased tutvunevad antud probleemiga iseseisvalt ja õppusel arutatakse kõik küsimused läbi näitliku harjutusega. Kui antud laskeviisi teoreetilised alused on küllalt selged, õpilased suhtuvad laske-reeglitesse täie teadlikkusega ja oskavad reageerida igasugustele vaatluste kombinatsioonidele, hakatakse teostama laskeharjutusi imitatsioonabinõudel.

Analoogiliselt lahingulaskmistele kõik imitatsioonabinõudel teostatavad harjutused sooritatakse vastava taktikalise olukorra foonil. Seejuures õppusejuhataja peab looma olukorra, millega arendatakse juhtides initsiatiivi ja oskusi tulistada esimeses järjekorras neid märkisid, mis on kõige ohtlikumad jalaväele, s. o. vastase kuulipildujaid, eriti flankeerivaid klp., saaterelvi, jalaväe osasid jne.

Oma iseloomult ja eesmärgilt imitatsioonabinõudel teostatavad laskeharjutused jagunevad 3 liiki:

- õppeharjutused,
- treeningharjutused,
- katse- ehk kontrollharjutused.

Alul teostatakse õppeharjutusi, millede eesmärgiks on:

- süvendada ja kinnitada teoreetiliselt läbivõetud laskeviisi ja laskereeglid;
- anda tulejuhile kindel töömeetod ja -järjekord.

Seejuures õppeharjutuse peamiseks ülesandeks on laskeviisi põhjalik omandamine praktiliselt, pannes rõhku ainult kvaliteedile. Õppeharjutusi vaja teostada järgnevate põhimõtete kohaselt.

Olles saanud õppusejuhatajalt olukorra või ülesande, tulejuht kannab ette oma otsuse. Pärast seda õppusejuhataja küsib 2—3 pealtvaataja otsused ja teatab õige lahenduse. Tulejuht valmistab laskeandmed (pealtvaatajad dubleerivad tulejuhi töö täielikult) ja alustab laskmist. Õppusejuhataja katkestab sageli laskmise, küsib tulejuhi otsuse motiive ja pealtvaatajate arvamusi. Laskmine teostatakse õigetel seadetel, kuid vahel on soovitatav välja lasta ka tulejuhilt antud vale käsklusega lask ning selgitada, mida toob viga enesega kaasa. Seega õppeharjutus teostatakse kõigile tuntud nn. kollektiivlaskmisena. Kõik tulejuhi vead selgitatakse laskmise käigul ja pärast laskmist täielikku harjutust ei tehta, vaid õppuse juhataja ütleb lühidalt:

- missuguseid vigu tulejuht tegi eriti sagedasti;

- laskeharjutuse umbkaudne hinnang, võttes arvesse kõiki vigu;
- küsimused, mida tulejuht peab ise seisvalt läbi töötama.

Õppeharjutusi tehakse seni, kuni õpilane täiuslikult omandab antud laskeviisi ja selle praktilise kasutamise. Pärast seda asutakse treeningharjutuste teostamisele.

Treeningharjutuste eesmärgiks on:

1. Saavutada laskmiste teostamise juhendis antud norme, seejuures püütakse kordkorralt saavutada parimat töötempot, kuid mingil tingimusel mitte töö kvaliteedi arvel;

2. anda juhile oskusi, harjumusi, vilumusi ja kogemusi:

- õieti ja kiiresti orienteeruda ning hinnata olukorda;
- valida märki, mis antud momendil on oma jalaväele kõige ohtlikum;
- valida õige laskeandmete ettevalmistamise ja eellaskmise viis; valida märgile vastav mürsk, süütaja ja laeng;
- käsklustega õieti ja kiiresti reageerida vaatluste igasugustele kombinatsioonidele.

Treeningharjutustel taktikaline olukord muudetakse kordkorralt keerukamaks. Tulejuht sooritab treeningharjutused täiesti iseseisvalt, kusjuures vaja mõõta ka aegasid ja temposid. Pealtvaatajad ehk jälgijad täidavad paralleelselt kõik tulejuhi töö, tehes seda nii, et valitseks absoluutne vaikus. Pärast treeningharjutuse lõppu teostatakse arutus, kus õppusejuhataja, küsides ka jälgijate arvamusi, selgitab välja kõik tulejuhi hüved ja pahed ning teeb laskmise hinnangu. Seejuures õppusejuhataja peaks teotsema täieliku valjusega ja reageerima ka tulejuhi kõige väiksemale veale.

Kui õpilane on edukalt täitnud 2—3 treeningharjutust, ta lubatakse kontrollharjutustele, millede eesmärgiks on selgitada:

- kuivõrd põhjalikult on omandatud laskereeglid;
- kas vajalikud normid on saavutatud;
- kuivõrd juht on küps lahingulaskmise teostamiseks.

Kontrollharjutused registreeritakse nagu harilikud lahingulaskmised ja saavutised kantakse laskekaustikusse.

Lahingulaskmisele lubatakse „Juhend suurtükiväe laskeharjutuste teostamiseks“ § 4 põhjal ainult neid juhte, kes

on edukalt sooritanud vähemalt 3 vastavasisulist kontrollharjutust. Neid kontrollharjutusi tuleks teostada teatud vaheajade järgi ning hoida õpilast alalises treeningus ja vormis. Vajaduse korral tuleks teha ka kordamisharjutusi ja lendülesandeid.

Eeltoodust järgneb, et lahingulaskmisele juht pääseb harilikult ainult siis, kui ta on teostanud umbes 10 vastavasisulist harjutust imitatsioonabinöudel ning on saanud küllaldase ettevalmistuse. See nõue on täiesti õigustatud, sest laskemõõn on õige kallis. Kergekahuri praktikagranaat maksab umbes 25 kr., praktikašrapnell aga umbes 30 kr. Telgvaatlusega laskeharjutuse teostamiseks kulub keskmiselt 7—8 granaati või 14—18 šrapnelli. Seega laskemõõna hind granaadiga laskmisel on umbes 175—200 kr. ja šrapnelliga laskmisel umbes 420—540 kr., peale selle veel suurtükkide kulu. Sellest järgneb, et lahingulaskmine peaks teostuma laskealalise väljaõppe lõppakordina ja enne seda on vaja võimalikult rohkem teostada harjutusi imitatsioonabinöudel ja maastikul, jälgida teiste lahingulaskmisi jne.

Loomulik, et kõiki laskeharjutusi imitatsioonabinöudel ei jõuta teostada õppuste või täiendusõppuste kavas laskealaliseks väljaõppeks ettenähtud ajal, vaid enamik neid on vaja sooritada väljaspool seda aega. Imitatsioonabinöudel harjutamiseks vaja kasutada iga vaba tundi, mil pole vaja viibida sõduritega teostatavatel õppustel. Samuti nagu hea kütt teeb igapäev sihtimiseharjutusi püssiga või püstoliga, suurtükiväelane peaks igapäev või vähemalt ülepäeva vabatahtlikult sooritama ühe laskeharjutuse imitatsioonabinöudel. Maksimaalseid tagajärgi saavutatakse siis, kui see teostub pidevalt läbi aasta ja eriti intensiivne on enne laagrit ja laagris. Treeningharjutuste teostamine peaks olema iga juhi suuremaks mureks ja tähtsamaks päevakorrapunktiks.

Oma iseloomult lahingulaskmised jagunevad 2 liiki:

- suurtüki, rühma või patarei lahingulaskmised,
- grupi või rühmituse lahingulaskmised.

Esimesed teostatakse tulejuhtidelt iseisivate harjutustena, kusjuures tulejuht teeb kõik isiklikult ja keegi ei tohi teda seejuures abistada ega segada. Neil laskmistel treeneeritakse:

- juhte vastavate üksuste tule juhti-

Res. kv.-am. Julius Niklus 50-aastane.

Endine 7. rügemendi kauaaegne majandusülem res. kv. am. Julius Niklus pühitses 11. nov. k. a. 50-ne aasta sünnipäeva.

Alul ei suuda nagu uskuda, et mees, kelle juustesse aastad pole suutnud poetada hõbe-härma ega murda nooruslikku töötahet ja teotsemisindu, pöörab teise poolesaja esimese lehekülje.

J. Niklus sündis 11. nov. 1885. a. Otepää alevis. Ta isa tegeles ehitusmeister-ettevõtjana. Lõpetanud Otepää kihelkonnakooli ja õppinud Õpetajate Seminaris, res. kv. am. Niklus astus 1907. a. end. vene sõjaväkke. Talle omase energiaga ja edasipüüdlikkusega ta sooritab majandusalalisi eksameid ja peatselt näeme teda juhtivail majanduse ametikohtadel. Vabadussõja algades ta astub kohe Eesti kaitseväkke ja määratakse 3. rüg. laekahoidjaks ja hiljem majandusülemaks. 1924. a. alul ta asub 7. rügemendi majandusülema ametikohale. 7. rüg. asus siis allüksustena laialipillatuna kogu Kagu-Eestis. Praeguste kasarmute ja laskeradade asemel lokkas siis mühisev männimets ja eeskujuliku Lõuna-laagri asemel oli vaid tuiskav liivalagendik. Aastakümne pikkuse töö tõhusaid tulemusi kviteerib rügemendi praegune eeskujulik majapidamine. Kv. am. Julius Nikluse elu ja töö on nii tihedas seoses 7. rüg. kogu rahuaegse ülesehitava tööga, et selle loendamine võtab lehekülgi. Kõige selle juures ta teotses täie andumusega ohvitseridekogu omategevuslikes üritusis, kaitseliidus ja seltskondlikes organisatsioonides. Ta teeneid on hinnatud Kotkaristi ja Valgeristi annetamisega. On avaldanud erialalisi artikleid

Res. kv.-am. J. Niklus.

„Sõduris“, milledest paljud on leidnud rakendamist tegelikus elus.

K. a. kevadel vanaduspensionile asunud Otepää alevisse ta teotseb igas organisatsioonis juhtiva tegelasena: Otepää malevonna pealik, Isamaaliidu Otepää osak. juhatuses jne., jagades elukogenud inimesena kõikjal näpunäiteid. Inimesena sõbralik ja alati vastutulelik ja kõikjal täie hingega kaasalööv on Julius Niklus võitnud endale palju sõpru.

Soovime väsimatule töömehele juubeliks palju õnne ja head kordaminkut tema ettevõtetes. —er.

mises mitmesugustes taktikalistes ja laske-tehnilistes tingimustes;

- pealtvaatajaid lõhkemiste vaatlemises ja kõikide laskeülesannete lahendamises tulejuhi seisukohalt;
- vaatlejaid lõhkemiste vaatlemises;
- laskmisest osavõtja ühiku tervet koosseisu lahingutöös.

Grupi ja rühmituse laskmistel tulede ja laskeandmete ettevalmistamisel kasutatakse kõiki koosseisus ettenähtud ametisikuid ja meeskondi. Nende laskmiste eesmärgiks on treneerida:

- juhte ja staape suurtükiväe kasutamiskava koostamises, abinõude ar-

vestamises ja suurtükiväe juhtimise organiseerimises ja teostamises;

- grupiülemaid grupi tulede juhtimises ja märkide kättejuhatamises;
- patariülemaid märkide vastuvõtmises ja laskeettevalmistuses, kusjuures patarei laskmine piirdub harilikult üksikute laskudega eesmärgil kontrollida märkide vastuvõtmist ja laskeettevalmistust.

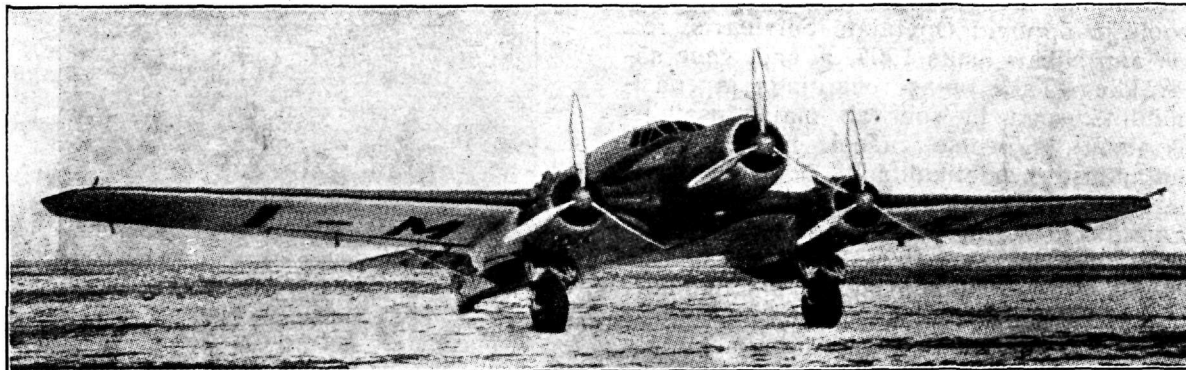
Kõike eeltoodut kokku võttes võib öelda, et suurtükiväe juhtide laskealane väljaõpe baseerub suurel määral imitatsioonabinõudel, kus automaatsuseni omandatakse tööjärjekord ja kõik laskmisel vajalikud oskused ja teadmised. Lahingulaskmistel õpi-

takse lõhkemiste vaatlemist ja kontrollitakse laskealalist väljaõpet. Mürsulõhkemiste vaatlemise oskuse omandamiseks juhid peaksid võimalikult alati viibima vaatluspunktidest ja treenerima lõhengute ja õhingute vaatlemist.

Tehes imitatsioonabinõudel pidevalt ja intensiivselt aasta läbi eeltoodud põhimõt-
teil laskeharjutusi, on võimalik veel tundu-
valt tõsta praktilaskemoonaga teostatava
laskeharjutuste saavutisi ning tagada
meie suurtükitele tõhusust lahingus.

—m.

Pommituslennukite uusi lennurekorde.

Itaalia pommituslennuk Savoia S 79.

Itaalia uue pommituslennukiga Savoia S. 79 (vt. ülesvõtte), millel on 3 Alfa Romeo „Pegasus“ mootorit à 600 HP ja sissetõmmatav tellik, on „Luftwehr“ nr. 10, oktoober 1935. a. andmetel 23. septembril s. a. püstitatud alljärgnevad maailmarekordid:

Kasulik koorem: 500 kg.

Kaugus: 1000 km.

Kiirus: 389,610 km/t.

Senine rekord 347.477 km/t. oli Heinkel He. 70, mis on varustatud 1 BMW VI mootoriga, käes.

Kasulik koorem: 500 kg.

Kaugus: 2000 km.

Kiirus: 380,952 km/t.

Senine rekord 272,580 km/t. oli Douglas DC 1, mis on varustatud 2 Wright „Cyclone“ mootoriga.

Kasulik koorem: 1000 kg.

Kaugus: 1000 km.

Kiirus: 389,610 km/t.

Senine rekord 305,990 km/t. oli eeltoodud „Douglas'e“ käes.

Kasulik koorem: 1000 kg.

Kaugus: 2000 km.

Kiirus: 380,952 km/t.

Senine rekord 272,580 km/t. oli eeltoodud „Douglas'e“ käes.

Kasulik koorem: 2000 kg.

Kaugus: 1000 km.

Kiirus: 389,610 km/t.

Senine rekord 305,990 km/t. oli eeltoodud „Douglas'e“ käes.

Kasulik koorem: 2000 kg.

Kaugus: 2000 km.

Kiirus: 380,952 km/t.

Senine rekord 272,580 km/t. oli eeltoodud „Douglas'e“ käes.

Seega 2000 km kauguse lennu rekorde on tõstetud ligi 40% võrra, 1 ja 2 tonni 1000 km kaugusele transporteerimise rekordi — ligi 24% võrra ja 500 kg 1000 km kaugusele viimise rekordi — üle 12% võrra.

Douglas DC 1 on ligi 24% võrra parandanud raskuste ülestõstmise rekordi. Ta on 21. 09. 35. tõusnud 5000 kg. kasuliku koormaga 8.200 m kõrgusele. Senine rekord sel alal — 6.649 m — oli püstitatud 16. 06. 34. Farman'ilt F. 221, millel on 4 mootorit Gnome Rhône „14 Krsd.“

—m.

Eesti rahvuslikud suurmehed.

Selle üldpealkirja all on kirjastusühing „Kooperatiiv“ asunud välja andma eesti suurte meeste ja naiste elulugusid. Äsja ilmunud I sari — 6 raamatut — sisaldab:

1. Friido Toomus: Villem Reiman, eesti kriitilise rahvusluse isa.

2. K. A. Hindrey: Kindral Ernst Pödder, Landesvääri võitja.

3. Joh. Lehmann: Jaan Adamson, ärkava rahvusluse eelpost.

4. Jaan Pert: August Veizenberg, eestilise visaduse kehastus.

5. K. Mihkla: Eduard Vilde, Eesti kirjanduse vanameister.

6. Andres Päril: Jüri Vilms, Eesti iseisvuse märter.

Iga raamatu mahukus 48 lk., hind 50 s.

Nagu selgub eessõnast, kavatakse välja anda 5 sarja — 30 elulugu, — misjuures isikuid valides tahetakse silmas pidada „võimalikult kõiki kultuuri- ja ühiskondliku elu alasid.“ Eessõnast selgub ka, mis mõttel on asutud elulugude väljaandmisele. Sarja toimetaja märgib sellest järgmist:

„Rahvuslikkus on tänapäeval üks kasvatuspeamisi printsiipe. Juba ammu ollakse selgusel,

et konkreetsed eeskujud palju tugevamini mõjustavad noorsoo ideaalide ja ellusuhtumise kujunemist kui mingid teoreetilised arutlused. See pärast on rahvusliku kasvatus üheks olulisemaks vahendiks noorsoo tutvustamine oma rahva suurte poegade ja tütarde elu ja tööga. Siin on tühjendamatud varasalved, kust pealekasvavad põlved võivad ammutada ideaale ja idealismi, eeskujusid kangelaslikkusest, eneseohverdamisest ja enesepingutamisest, väsimatust tööst ja suurest, kõigest valmisolevast armastusest oma rahva vastu. Just meie rahva juhtide isiklik elu on ääretult rikas erakordsest visast edasipüüdmisest ja enesepingutamisest, võitlusest tohutute raskuste ja ülekohtuga — ning, võimalustega võrreldes, vägagi suurtest võitudest.“

Meie noorsoo rahvusliku kasvatus mõttes on eelnimetatud raamatusarja ilmumine kõigiti tervitav. Raamatuid võib soojalt soovitada ka kaitseväe, eriti aga väeosade raamatukogudele, seda enam, et elulugude sarjas on ilmunud ühe meie populaarsema vanema kaitseväe juhi elulugu ja, nagu kuulda, kavatakse järgnevas sarjades anda läbilõige veel mitme Vabadussõjas silma paistnud kaitseväelase elust ja tegevusest.

M. K.

Ons jalaväe kallaletung rindelt veel teostatav?

„MILITÄR WOCHENBLATT“

nr. 39 — 1934./35. a.

1870. a. sõjas ratsarünnakud nurjusid raskeimate kaotuste juures, kuigi teostusid kuulsad, õigemini kurikuulsad prantslaste ja sakslaste surmaratsutamised. Seejuures jalaväel oli vaid väikese laskeulatusega ühe padrungi laetav püss. 1898. a. ratsamahdistide rünnak Omdurmani juures varises inglaste kuulipildujatules kokku. Nendest sõjakogemustest ei võetud aga õpetust, sest rahuajal kuni Maailmasõja alguseni kõigil Euroopa harjutusväljakutel ratsarügemendid ikka ründasid ratsarivis. Ei kuskil võidud ega nähtavasti tahetudki loobuda ilusast ratsarünnaku pildist. Sõjakogemused ja püssi ja kuulipildujate areng ei suutnud vaateid rahuajal muuta. Alles kohutav sõja reaalsus 1914. a. lõpetas 40 a. kestnud sügava une.

Samane näib lugu olevat praegusajal jalaväerünnakuga. Veel St-Priva juures Saksa kaardivägi võis suurtükitle toetusel peale tungida. Kaotused olid küll rängad, kuid rünnak õnnestus siiski. Sarnaste katsete kordamised Maailmasõjas äpardusid või maksid hirmsaid inimohvreid. Vajadust, aidata jalaväge suurtükitlega ja raskete jalaväerelvadega, mõisteti varsti. Ikka suuremal arvul suurtükke, miinipildujaid ja granaate paisati tegevusse, et kaitsjat rünnakuküpsiks teha. Samal ajal masinrelvade arv tõusis kohutavalt, ulatudes sõja lõpuks ligi 30-ni jalapataljonis. Alles 1918. a. hilissuvel õnnestus taktikal peavastupanu positsiooni plaanikindla ettevalmistustule alt väljaspoole tõmmata. Prantsuse armee tagasitõmbumine tagapoolsele,

puutumatu le joonele pani Saksa rünnaku Champagne's seisma.

Uus kaitsetaktika on pärast Maaüld sõda välja töötatud ja tänapäeval ründaja vaevalt veel teab, kus vastase peavastupanu võib oodata ja seega kuhu plaanikindlat suurtükiväe tuld suunata.

Chacosõja kogemused tõestasid Saksas maksvate kaitsepõhimõtete reaalsusele vastavust. Peale selle on uueaegne välikindlustamine, kus on maksev põhimõte — üksikpesa lamavlaskurile, tõestanud oma paremust endise kaeviku (süsteemi) suhtes suurtüki- ja miinipildujatule vastu kaitsmisel. Üksikpesas lamav laskur langeb rivist välja vaid täielikul pihtavusel või mürsu lõhkemisel päris lähedal, vastasel korral killud lendavad kahju tekitamata üle laskuri. Näiteks 1934. a. maikuu lõpul lahingus Strongesti juures umbes 280-meheline Paraguai pataljon piirati sisse ligikaudu 200×200 m maaalal. Sissepiiratute peale lasti ligi 400 miini (81 mm). Kõik miinid lõhkesid märgis. Lasketulemused olid aga võrdlemisi väikesed. Nimelt kui pataljon alla andis, selgus, et ta oli kaotanud umbes 80 meest, kuna ülejäänud 200 meest ja kõik kuulipildujad osutusid veel võitlusvõimeliseks.

Arvutades selgub, et 400 miini (s. o. päevane tulenorm) 4-hektaarilisel maaalal (umbes patarei märgilõik) isegi kolmandat osa märgi maaalal viibivatest kaitsjatest rivist välja ei löönud. Seejuures tuleb märkida, et märk oli võrdlemisi tihedalt okupeeritud ja kaitsjate ajutinegi väljanihkumine tulepiirkonnast oli peagu võimatu. 81 mm miini tegevusmõju teatavasti ligikaudu vastab välisuurtüki omale.

Boliivia sõjaväes on kuulipildujate arv kompanis 9 kk ja 13 püstolkuulipilduja peale tõusnud, seega kokku üle 20!

Pole siis ime, et kõik plaanikindlalt sooritatud jalaväe kallaletungid rindelt, olgu suurtükitule toetusel või ilma, täiel määral äpardusid. Ainult üksikudel erandlikult soodsatel juhtumitel, kui rünnakut õnnestus teostada täiesti ootamatult, saavutati edu. Seejuures pealetungi ribad olid laiad ja sügavusseasetus sageli vaevalt olemas, pealegi mets või stepi kõrge rohi soodustas ründaja nähtamatut lähenemist.

Võttes aluseks ülalmainitud miinipildujatule mõju, saame tulemuseks tõsiolu, et 1 kerge- või miinipildujapatarei oma tulega võib kõige rohkem 2 hektaari maha suruda ja vajab selleks päevase tulenormi granaate. Seejuures on olemas väljavaade

vaid 50—60% kaitsjatest rivist välja lüüa, seega jääb siiski veel küllalt mehi oma masinrelvade tegevusse rakendamiseks. Seetõttu selgub, et jalaväe rünnaku edu jääb ikkagi veel küsitavaks, kuigi iga 2 hektaari kaitseala peale ründajal 1 patarei oleks käsutada.

Oletades diviisi kaitseõigu laiuseks 4 km ja et diviis asetab eelpostideks ja peavastupanupositsioonile 6 pataljoni, siis saame diviisi kaitseõigu garnisoniks ümarguselt 150 lahinggruppi (jagu). Iga lahinggrupp okupeerib 100×100 m suurusel maaalal, s. o. 1 hektaari. Selletõttu diviisi lõigus asuva kaitsja mahasurumiseks on vaja 75 kergepatareid, raskepatareid muidugi vähem. Siia juurde tuleb arvata umbes 25 patareid vastase suurtükiväega võitlemiseks ja kaugemate märkide tulistamiseks. Kokku saame seega 100 patareid või 400 toru 4000 m peale või 1 toru iga 10 m peale. Sellisel hulgal torusid pandi tegevusse juba Maaüld sõjas. Kuna tulevane sõda olulisemas osas samuti kujuneb positsioonisõjaks, siis peab ka arvestama, et hästirelvastatud riigid koondavad vastavaid suurtükiväemasse vajalikku kohta. Manööversõjas on muidugi mõeldamatu sellist suurtüki ettevalmistustuld teostada.

Kogu arvestus paisatakse aga ümber, kui peavastupanupositsiooni asetus teadmatuks jääb või kui kaitsja oma peajõud ettevalmistustule piirkonnast väljaspool saab hoida. Mõlemat võimalust tuleb aga endastmõistetavalt tõenäoliseks lugeda, kui tegemist osava kaitsjaga.

Lõpuks, kuigi vastupidi tõenäolisusele, vastase peavastupanupositsiooni õnnestuks leida ja pommitada, pole siiski kuigi kindel, kas rünnak masinrelvade, esimeses järjekorras püstolkuulipildujate tules kokku ei varise. Jalaväe kallaletung rindelt omab tänapäeval sama vähe väljavaateid eduks kui ratsarünnak 1914. a. Ainult haaramis- ja tiibamistegevuse abil võib edu saavutada.

Loomulikult jalaväerünnakut esialgu võib veel toetada tankidega, kuid ainult nii kaua, kui kõigil sõjavägedel pole veel küllaldasel arvul tõrjerelvi ja tangimiine. Pole väga kaugel aeg, kus tankidegi rünnakud rindelt saavad samasuguse saatuse osaliseks kui ratsarünnakud. Ka tankide kasutamist tuleb üha rohkem juhtida tegevusele lahtistel tiibadel ja vastase seljalt. K—gi.

Dessantoperatsioonid kaasaja meresõja doktriini valgustusel.

Amm. Castracane. Le operazioni di sbarco nelle concezioni dell'attuale dottrina di guerra marittima. „Rivista marittima“ — XI — 1934.

Dessantoperatsioonid, kui komplitseeritud ja suure riisikoga seotud sõjalised ettevõtted, on alati kõitnud sõjateadlaste tähelepanu. Ka kaasajal võib märgata elavat huvi nende operatsioonide uurimise vastu. Nii leiame N. Vene, Saksa, Prantsuse, Itaalia jne. sõjakirjanduses sageli töid, kus käsitletakse dessantoperatsioone lähemas või kaugemas minevikus või kus püütakse kindlaks määrata dessantoperatsioonide iseloomu tulevikusõjas.

Käesolevas kirjutises käsitleb itaalia admiral Castracane dessantoperatsioone kaasaja meresõja doktriini valgustusel.

Tehnika kiire areng on esile kutsunud evolutsiooni ka meresõja doktriinis. Sellest evolutsioonist mõjutatuna on muutunud tingimused dessantoperatsioonide edukaks läbiviimiseks. Vägede transporteerimine sõja ajal merel on loetud alati üheks keerukamaks ning raskemaks ettevõtteks, sest selleks kasutatavad abinõud — aeglased ja relvastamata kaubalaevad — kujutavad endast vaenlasele suurepäraseid märke.

Kaasajal on dessantoperatsioonid muutunud veelgi keerukamateks, mis on tingitud peamiselt dessandi koosseisu suurenemisest ja mitmekesisumisest olenevalt kaasaja tehnika ja ka julgeoleku tagamise nõuetest. Minevikus seisis küsimus kõikide nende jõudude ja abinõude (näiteks — inimeste, hobuste, suurtükkide, vankrite, toiduainete jne.) transporteerimises ja maale saatmises, mida oli võimalik maale toimetada ükskõik millisel rannikul. Peale selle võisid dessantväed arvestada ka maabumisarajoonis leiduvate kohalikkude ressursside kasutamist. Kaasajal on aga kõik need nõuded suurenenud niihästi arvult, kaalult kui ka mahult. Selle tõenduseks jätkub tähelepanu juhtimisest suurtükiväe mitmesuguse kaliibrilisele materjalosale ja vastavale laskemoonahulgale, mitmesugustele autodele, tankidele, lennukitele, keemilistele võitlusvahenditele jne. Kogu see materjalosa on vajalik dessandi operatiivse paenduvuse saavutamiseks. Kuid kõik see nõuab vasta-

vaid sisseseadeid ja küllaldast ruumi laevadel ning tõsteseadeldisi peale- ja maha laadimiseks.

Seega kaasaja suuremaulatuslik dessantoperatsioon ei ole suuteline maabuma mingisugusel mahajäetud rannikul (näiteks — kõrves jne.), nagu see oli võimalik varem, vaid ta vajab maabumiseks hästi ettevalmistatud ja korrashoitud sadamaid. Siinjuures väärib veel äramärkimist, et raskused, mis on tingitud transportlaevade väikesest liikumiskiirusest ja aeglasest manööverdamisvõimest, on suurenenud võrreldes möödunud aegadelega. Olgugi, et kaubalaevastiku areng võimaldab kasutada dessantoperatsioonideks kiiremaid ja suurema tonnaaziga laevu kui varemalt, siiski ei kompenseeri see kaugeltki eelpoolloeteldud raskusi.

Dessantoperatsioonide läbiviimisega seotud raskused, mis tulevikus veelgi suurenevad, seavad edu saavutamiseks merevalitsemise nõude teravamalt esiplaanile kui kunagi varemalt. Kuid probleemi lahendamatu keerdsõlm peitub ka siin — abisoluutne merevalitsemine on muutunud kaasajal saavutamatuks sellisel kujul, kui seda oldi harjutud nägema minevikus.

Siis, kui suurtükk oli ainsaks relvaks, mis oli suuteline dikteerima seadusi merel, lasus kogu sõjalaevastiku võimsus lahingulaeval.* See vastaspooltest, kes suutis hävitada või blokeerida vaenlase lahingulaevad, võis peaaegu ohutult teele saata oma transportlaevad. Sealjuures tema lahingulaevad kandsid julgestusteenistust.

Kaasajal ähvardavad suured sõjalaevad aeglaselt transportlaevu sama hädaohuga kui varemgi, kuid selle vahega, et see hädaohu on tunduvalt suurenenud sõjalaevade liikumiskiiruse kasvamise tõttu, kusjuures selliste ohtlikkude sõjalaevade hulka ei kuulu mitte ainult lahingulaevad, vaid ka kaasaja mitmesugust tüüpi ristlajad. Seega vaenlasest üleolek jääb maksma ka kaasajal dessantoperatsiooni edukuse eeltingimusena.

Allveelaeva ja lennuki ilmumisega muutus seisukord veelgi keerukamaks.

*) Lahingulaev — battleship, cuirassé d'es-cadre, Linienschiff jne.

Mõlemate nimefatud võitlusvahendite kasutamine on muutnud kitsa blokaadi ühes sadamas — võimatuks. Ainult otsustav merelahing lahtisel merel võimaldaks saavutada vajaliku ulatusega valitsemist, mida meie ei saa enam nimetada „merevalitsemiseks“ ja mis peab piirduma vaid „mere pinnaga“. Sellisest täielikust ja otsustavast võidust oleks võimalik alati kõrvale hoida allveelaevu ja õhujõude, kes on suutelised ka iseseisvalt looma tõsise takistuse dessantoperatsioonide praktilisele elluviimisele.

Hinnates kaasaja olukorda, võime öelda, et tehnika areng on dessantoperatsioonide seisukohast otsustavalt kaldunud kasuks.

Kõigest eeltoodust selgub, et kaasajal on suuremaulatuslikud dessantoperatsioonid muutunud enamikus läbiviimatuteks ja et selle tõttu nad juba aegsasti tuleksid välja jätta operatsioonide plaanist. Kuid teatavatel juhtudel võib meresõja teatritel kujuneda siiski soodsaid olukordi, mis võimaldavad vähendada või isegi kõrvaldada neid raskusi, mis esialgsel vaatllemisel näisid võitmatutena.

Vaatleme nüüd lühidalt dessantoperatsioonide ettevalmistust kaasajal.

Ettevalmistus kujutab endast julgeoleku tagamise staadiumi, kusjuures selles staadiumis määratakse ja koondatakse väed ja materjalosa ettenähtud punkti (või punktidesse), nende laadimiseks laevadele — transportabinõude ja saatelaevade ettevalmistuse lõppedes.

Ettevalmistuse juures väärib kaasajal tähelepanu üks asjaolu, mis seni oli kõrvalise tähtsusega. Nimelt püüab see vastaspooltest, kes tahab ette võtta dessantoperatsiooni, kasutada ootamatust. See võimaldaks saavutada kahekordse paremuse. Nimelt kergendaks see tunduvalt: a) rännakut merel ja b) dessantoperatsiooni läbiviimist ennast. Siit järeldusena nõue hoida dessantoperatsiooni ettevalmistust suurimas saladuses.

Möödunud sõdades võisid need ettevalmistused vaenlasele teatavaks saada peamiselt agentuurluure kaudu ja selliste ettevalmistuste varjamiseks oli küllalt politsei ja vastuluure teenistuste kõvendamisest. Kaasajal on ilmunud võitlusareenile vaenlase lennukite, kelle pilgu eest on raske varjata laiaulatuslikke ja raskelt moondatavaid ettevalmistusteid, mis avalduvad eeskätt kaubalaevade koondamises suuremal

arvul ühte või mitmesse sadamasse. See nähe kindlasti kisub endale vaenlase lennukite tähelepanu. Kuid see ei ole veel kõik. Niipea kui vaenlase lennukid on kindlaks teinud transportlaevade koondamise, muutuavad viimased vaenlase lennupommide märkideks ja seega võib juba ettevalmistuse faasi algus olla seotud ohtudega.

Siit järeldusena tõuseb esiplaanile paratamatu vajadus korraldada vaatlusteenistust ja õhukaitset nendes punktides, kus on käimas ettevalmistustööd. Kuid ka need abinõud ettevalmistustööde varjamiseks võivad anda vaid suhtelisi tulemusi, sest juba üksinda see fakt, et teatavas punktis on õhukaitset kõvendatud — võib lubada teha oletusi dessantoperatsiooni ettevalmistuse kohta.

Ettevalmistustööde läbiviimises tuleb püüda võimalikult lühendada nende tööde kestvust. Samuti tuleb ettevalmistusteks valida punktid sellise arvestusega, et nende kaugus vaenlase õhujõudude baasidest kergendaks õhukaitse ja vaatluse korraldamist. Lõpuks võivad anda edukaid tulemusi ka kallaletungid vaenlase õhujõudude baasidele, eesmärgiga neutraliseerida nende tegevus.

Mis puutub allveelaevadesse, siis need võivad täiendada õhuluurega saadud andmeid. Kuid allveelaevadel on võimalused luureks palju väiksemad kui õhujõududel. Arvestades aga asjaolu, et allveelaevadega on võimalik vaatlust toimetada kaemini kui lennukitega, võivad allveelaevad pärast õhuluurelt saadud esialgseid andmeid koguda täpsamaid andmeid dessantoperatsiooni ettevalmistuse käigu kohta kui õhujõud.

Ettevalmistusele järgneb operatsiooniplaani tegelik elluviimine. Siin alles algavad õiged raskused.

Esimesena tõuseb siin esiplaanile küsimus — kas on suuremaulatusliku dessantoperatsiooni edukaks läbiviimiseks vajalik merevalitsemine või mitte?

Selles küsimuses on mitmesuguseid vastukäivaid vaateid ja nagu ikka sellistel juhtudel — võib tõde peituda kompromissis.

Raskused, mis võivad esile kerkida dessantoperatsiooni läbiviimisel, on kahesuguse iseloomuga: ühed — mis raskendavad rännakut merel ja teised — mis segavad maabumist. Merevalitsemise saavutamise püüab kõrvaldada eeskätt esimese liigi raskused ja sellepärast arvestades neid raskusi, peame selgusele jõudma, millisel määral võime läbi saada ilma valitsemiseta merel.

Kuna kaasajal on võimatu saavutada absoluutset merevalitsemist, siis tuleb seda probleemi reeglina kitsendada, piirates seda ajas ja ruumis. On vajalik kindlaksmääratud aja jooksul vajalikus ribas saavutada ühe või mitme taktikalise operatsiooniga merevalitsemine vähemalt mere pinnal.

Kui strateegiline olukord merel võimaldab alata dessantoperatsiooni elluviimist, siis jagatakse operatsiooni läbiviimine kolme erinevasse faasi: laadimine laevadele, rännak merel ja maabumine.

Laadimine laevadele on ühtlasi ka operatsiooni ettevalmistuse viimaseks faasiks.

Laadimiskohtade valik on muutunud kaasajal palju raskemaks kui varemalt. Siin tuleb arvestada niihästi mitmekesiste vägede ja materjalide laadimise võimalusi (küllaldane ruum sadamas, tõsteabinõusid jne.) kui ka julgustusnõudeid. Varemalt oli pealelaadimisekoha peamiseks nõudeks tema lähedus maabumiskohast, kusjuures võeti arvesse selle koha kaugus vastase merejõudude baasidest. Kaasajal lisanevad aga sellele veel kaalutlused õhukallaletungide vältimiseks. See surub pealelaadimisekohad võimalikult kaugemale vaenlase õhujõudude baasidest ja seega kasvab ka kaugus maabumiskohani, s. o. rännaku pikkus merel.

Selleks, et rahuldada neid vastukäivaid nõudeid, võib jagada pealelaadimist kahte järku, nimelt: a) raske materjalosa laadimine kaugetes seljatagustes sadamates ja b) ülejäänud laadimised eelsadamates, kuhu transportlaevad koondatakse viimasel minutil.

Pealelaadimiseks jagatakse transportlaevad kindlatesse koondistesse, mis annab neile teatava iseseisvuse. Sellepärast on vajalik juba rahu ajal tunda õppida igasuguste raskuste pealelaadimise võtteid ja abinõusid laevadele ning klassifitseerida võimalikkudeks dessantoperatsioonideks vajalikud kaubalaevad.

Teine faas, s. o. rännak merel sisaldab endas antud operatsiooni kogu merestrateegilise probleemi, mida võiks väljendada järgmiste sõnadega: viia kaubalaevastiku koondis ühest või mitmest oma sadamast ühte või mitmesse punkti vaenlase rannikul ilma taktikalise kokkupuutumiseta vaenlasega. Siin peitub kogu operatsiooni läbiviimise praktiline raskus.

Transportlaevad on suurepärased märgid vaenlasele mitte ainult nende aeglase käigu ja manööverdamise tõttu, vaid just nende väärtuslik laadung omab suurt külgetõmbe jõudu. Isegi transportlaevastiku osaline hävinemine võib otsustavalt mõjutada dessandi materjalset ja moraalselt väärtust.

Transportlaevastiku vahetut ja kaudset kaitset teostatakse ka kaasajal sõjalaevastikuga. Sealjuures vahetu kaitse lasub väiksematel ja isegi vananenud sõjalaevadel, mis hoiavad alal kaubalaevadega tiheda kontakti.

Juhul, kui rännak merel teostub ka päeval, siis määratakse transportlaevade kaitseks õhust ja allveelaevade avastamiseks teataval määral ka õhujõude, kes võivad baseeruda niihästi oma rannikule kui ka lennukite kandjatele laevadele või ujuvatele lennubaasidele.

Kaudne kaitse lasub laevastiku peajõududel, kes valvavad vaenlase merejõudude järele ja blokeerivad neid eesmärgiga — takistada ka vaenlase üksikutele laevadele lähenemist suurtükitele kaugusele transportlaevadest. See on raske ülesanne.

Kolmas faas — maabumine — on kaasajal muutunud palju raskemaks peamiselt dessantjõudude mitmekesise koosseisu tõttu. Suurekaliibrilise suurtükivägi, mitmekesine laskemoon, tangid, soomusautod ja veoautod vajavad mahalaadimiseks korralikke sadamaid, mille tõttu maabumiskohtade valikul tuleb määrata vähemalt üks selline sadam üheks maabumiskohaks. Sellega ei taha aga meie ütelda, et kogu maabumine peaks teostuma selles sadamas või tema lähemas ümbruskonnas. Isikulise koosseisu ja kergema kaaluga materjalosa võib maale saata ka hoopis sadamast kaugemal. Kuid alati tuleb arvestada asjaolu, et maabunud osadel ei ruleks teot seda liiga kaua ilma oma raskemate, kuid sealjuures mõjuvamate võitlusvahendite toetuseta.

Väiksemaulatuslikud dessandid võivad maabuda ka sadamateta rannikul.

Teiseks uuemaks momendiks on maabumiseks valitud ranniku hüdrograafiline konfiguratsioon. Suur transportlaevade koondis, kes läheneb lahtisele rannikule, võib langeda vaenlase allveelaevade kallaletungi ohvriks. Ei kaitse merelt ega ka õhust poleks suuteline vältima allveelaevade kallaletungi hargnenud ja ankrul seisvatele laevadele.

Seega suuremaulatusliku dessandi maabumine on kaasajal mõeldav vaid kinnis-

tes ja kaetud lahtedes, mille suud on võimalik valvata ja sulgeda võrktõketegega. Peale selle peab laht ise mahutama kõik transportlaevad ja võimaldama nende asumist ankrule.

Arvestades asjaolu, et selliseid soodsaid lahtesid on vähe, võib ütelda, et raskused suuremaulatuslikkude dessantide teostamiseks aina suurenevad. Vaenlane võib selliseid lahtesid kaitsta niihästi merelt kui ka rannikul.

Transportlaevade kaitseks kallaletungide vastu õhust tuleb määrata teatav arv lennukeid. Sellega tõendatakse veel kord lennukitekandja või ujuva lennubaasi määramise vajadust dessantlaevastiku koosseisu.

Kokkuvõttes on transportlaevade suuri-

mateks vaenlasteks maabumisel vaenlase allveelaevad ja lennukid.

Pärast dessantvägede maabumist algab oma ülesande täitmist maavägi. Kuid sellega ei ole lõppenud veel mereväe ülesanded. Maaväe toetamine merelt laevastiku suurtükitelega ja ühendusteede tagamine on mereväe tähtsamaid ülesandeid pärast maaväeosade maabumist. Mereteede kaitse ja ühenduste tagamine on raskemaid ülesandeid merejõududele kaasajal. Siin kerkivad kõik eelpoolnimetatud raskused uuesti esiplaanile.

Kokkuvõttes võib öelda, et dessantoperatsioonid on olnud alati raskelt läbiviidavad ja need raskused on alatasa suurenenud tehnika arenguga, luues sealjuures rohkem soodustusi kaitsjale kui pealetungijale.

H. R.

Itaalia sõjaväe suured manöövrid.

(„Militär-Wochenblatt“ nr. 14., Die grossen italienischen Heeresmanöver).

Augustikuu alul toimusid Itaalia sõjaväe taktikalised harjutused, mille järele väeosad koondusid suurteks manöövriteks, mis algasid Bozeni rajoonis 25. ja Udine rajoonis 26. augustil.

Manöövrite üldjuhiks oli alamriigisekretär Sõjaministeeriumi juures kindral Baistocchi ja kindralstaabi ülema abi kindral Pariani. Bozeni löigu juhatus asus Bonzone'is. Peale modernse sõjaväes korpuse ja armee koosseisu iseendast kuuluvate väeosade, nagu raske suurtükivägi, pioner- ja luureosad, keemilised väeosad, lennukivägi jne. võtsid manöövritest osa Bozeni rajoonis 4 mustsärklaste pataljoni ja piirivalve pataljon.

Manöövri üldeesmärk: hiljuti ilmunud „Suurte üksuste kasutamise juhtnöörde“ katsetamine. Vanemad juhid ja kindralstaabi ohvitserid pidid uurima selle määrustiku kasutamise praktilisi võimalusi. Suurt tähtsust osutati väeliikide — jalaväe, suurtüki ja lennukiväe koostööle ja varustamise küsimusele.

Erieesmärk: a) Bozenis — rünnak ja järelitamine mägisel maastikul; b) Udines — uurida eelväe tegevuse võimalusi, mille ülesanne on luua kontakti vaenlasega, et võimaldada peajõududel tungida üle jõe.

Erilist tähelepanu väärts motoriseeritud diviis, mis itaalia tõekspidamiste vastaselt (kiiresti liikuvais diviisides on kasutamisel

hobune ja mootor) oli puht motoriseeritud. Diviis koosnes autodele asetatud jalaväerügementidest sõjaegses koosseisus, täielikult motoriseeritud suurtükiväe rügement, ühest soomusauto pataljonist ja ühest motoriseeritud kuulipildurikompanist.

Nimetatud diviis ja veel üks kiiresti liikuv diviis jäid esialgu manöövri juhatuse käsutusse, et tegevuse algades neid ühe või teise poole käsutusse anda.

Bozeni rajooni manöövri üldolukord oli järgmine: põhjast Itaaliasse tunginud vaenlane on jõudnud skeemil nr. 1 näidatud jooneni, hoides tugevalt oma käes Salorno kitsust. Sinine pool ootab ära jõudude kohalejõudmist, mille järele asub pealetungile.

Alates 24./25. augusti keskööst jäeti mõlemale poolele tegevusevabadus. Sinine pool algas oma juhi, kindral Bobbio käsul pealetungitegevust 25. aug. kell 06.00.

Punase poole väed asusid: Etschi jõest lääne pool „Brennero“ ja Alpi diviis, Etschi ida pool 28. diviis, millest kohal olid ainult staabid.

Sinistel asusid Etschi jõest läänes „Passubio“ diviis, mille taga varus „Leonessa“ diviis, üks kiirestiliikuv diviis ja Alpi diviis „Tridentino“. Etschi jõest idas — oli markeeritud 1. ja 2. diviis.

Mängu juhatuse käsutusse oli jäetud üks kiirestiliikuv diviis ja motoriseeritud „Trento“ diviis.

Punane pool, oletades luureandmete varal siniste rünnakut oma paremal tiival, jätsis esijoonele nõrga katte, koondades oma peajõud Malé rajooni. Tegelikult algaski oodatud siniste pealetung kiiresti liikuvate tugevate osadega — ratturid, lahingumasinad, ratsavägi, mille ees punaste kate tagasi tõmbus. Peagi oli kontakt kogu rindel loodud ja punased suruti tagasi ka Nontali rajoonis.

Malé rajoonis põrkasid sinised tugevale vastupanule, mida avaldasid Alpi väeosad, toetatud tangitõrje relvadega. Eriti tõsteti siin esile siniste poolt välisriikide sõjaväeliste esindajate juuresolekul ette võetud kergete lahingumasinade pealetung, mis ületasid vilunud juhtimisel raskeid maastiku takistusi.

Siniste pealetung jätkus 26. augustil. Itaalia ajakiri teatab selle kohta järgmist: „Selles manöövril seisid vastastikku kaks suure võimega juhti, kes on tunnustatud kui kaks meie mägestikusõja tehnikut — kindral Bobbio ja kindral Tua.“

Tegelikult oli punaste kaitse kindral Tua poolt nii hästi organiseeritud, et sinised kogu rindel ainult aegamööda edasi pääsesid, kasutades oma varusid, sealjuures ka motoriseeritud „Trento“ diviisi.

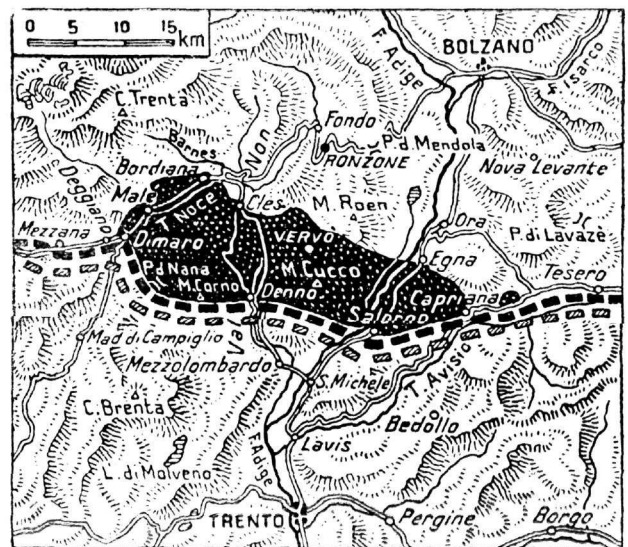
Kiirestiliikuv grupp ületas vasaku tiivaga Rabbie oja, kuna paremal „Tridentino“ diviisiga lähenes Cles rajoonile. „Pasubio“ diviis, mille koosseisu kuulus ka kaks mustsärklaste pataljoni, jõudis suitsukattel edukalt edasi. Etschi jõest idas tungis 1. diviis Ora'ni. Päeva suursündmuseks kujunes motoriseeritud diviisi ilmumine, mis toodi Veronast üle Trienti Nontali rajooni, asudes siin „Pasubio“ diviisist paremale esijoonele. Motoriseeritud diviisi kohaletoomiseks ja väljalaadimiseks tarvisläänud aja üle puuduvad andmed, küll aga toonitati, et need väeosad lühikese aja jooksul lahinguväljale jõudsid. Rabbie oja ületamisel kasutati siniste poolt uut silla ehitamise materjali, mis eelmiste manöövrite kogemustel ainult kolmele kiirestiliikuvale diviisile juurde on antud. Nimetatud materjal koosneb valmisseatud silla kattest, ujukaist ja pukkidest, mis transporteeritakse kuue erilise veoautoga ja mis võimaldab kiiresti ehitada 60 m pika ja 2,5 m laia silla. Siinjuures näidati ka pontoonide ja pukkide abil ehitatud sild, mis kannab kuni 20 tn raskeid tanke.

Kiirestiliikuvates väeosades oli esmakordselt kasutusel raadiojaam, mis kerge ümberlülituse tõttu täitis saatja ja vastu

võtja ülesandeid. Diviisides ja suuremais üksusis on kasutusel ka veoauto järel veetaval alusel telegraafijaam.

Pöördume uuesti manöövrikäigu juurde. 26./27. augusti ööl jätkus tegevus tugevast vihmast hoolimata, mis võimaldas punastel pealetungivaist sinistest pimeduse kattel lahti kiskuda, et paremaid positsioone oma alla võtta.

27. augusti hommikul algavaid võistlusi jälgisid kuningas ja Mussolini. Sinised oma eduka tegevusega surusid vasakul tiival punaste pool teotsevad piirivalve osad Barnes ojani. Nontali rajoonis jõudsid „Leonessa“ ja „Pasubio“ diviisid kuni Cles kõrguseneni. Etschi orus suruti punased tagasi kuni Egna'ni. Kuni 27. augustini siniste poolt vallutatud maaala on näidatud skeemil nr. 1.

- ■ ■ punane pool
  - ▨ ▨ ▨ sinine „
  - ■ ■ siniste poolt pealetungi vältel vallutatud ala.
- } enne tegevuse algust

Halbadest ilmastikuoludest hoolimata suutsid siniste lendurid teostada mõningaid edukaid luurelende ja punastele kahju tekitada pommitusrünnakutega. Ka punaste lennuk näitas üles aktiivsust, jälgides siniste tegevust kuni Veronani, eriti luurates siniste ratsaväge ja motoriseeritud diviisi liikumist. Märkimist vabab asjaolu, et käesoleval aastal olid luurelennukid esmakordselt varustatud raadiovastuvõttepaariteadega, mis võimaldavad lendureil ka nende õhus olles uusi ülesandeid ja käskke vastu võtta.

28. august oli Bozeni manöövrite viimaseks päevaks. Sinine pool jätkas pealetungi. „Leonessa“ diviis tungis edasi tankide toetusel Nontalis; motoriseeritud diviis kahe mustsärklaste pataljoni toetusel jõudis loode suunas Monte Roen'i kõrgustikule. Etschi orus tõkestati 2. diviisi edasitungimine Caldaro rajoonis punaste motoriseeritud osade poolt. Ida pool Etschi orgu üksikute osadega markeeritud armeekorpus tungis edukalt edasi Ora suunas. Ohujõudude tegevus oli mõlemal poolel elav. Eriti püüdis ülekaalus olev siniste lennuvägi punaste motoriseeritud osade edasitungi takistada. Veel enne manöövrite lõppu andis sinise poole juht käsu pealetungiks kogu rindel, enne kui punaste abiväed kohale jõuavad. Selleks anti sinise poole käsutusse veel üks kiirestiliikuv diviis, mis eelmisel õhtul Trienti oli jõudnud.

Tuleb tähendada, et sinine pool täitis kõigekülgselt oma ülesande, murdes vaenlase rinde läbi ja kasutades esialgu saavutatud edu vaenlase jälitamiseks, takistades temal maasse kaevumist ja hoides seega ära positsioonisõja olukorra tekkimise. Siinjuures vajab märkimist, et selline pealetung on ainult siis eduga kroonitud, kui pealetung on ette valmistatud, väeosad ja pealetungi vahendid selleks korraldatud. Eriti on see tähtis pealetungi puhul mägisel maastikul, sest viimane pakub kaitsjale palju paremsi võimaldades ka arvuliselt ülekaalus olevale vaenlasele kaua vastupanu avaldada.

Manöövri üldjuht, kindral Ago, kriipis alla eriti head moondamist, tähendades, et terved diviisid olid täielikult nähtamatud. Kiirestiliikuvate ja motoriseeritud osade tegevus mägisel maastikul andis palju õpiseid. Uute relvade ja uute side- ja transporthahenditega katsetamine andis täielikult rahuldavaid tulemusi. Peale selle tõendasid veel manöövrid, et itaalia sõjaväes on valitsemas juhi ja alluva vahel nõutav „harmooniline, vaimline ühtlus“, mis

da kindral Bobbio nimetab „ajude sideks“ (Verbindung der Gehirne, collegamento dei cervelli.).

29. august oli Bozeni rajoonis teotsevaile väeosile puhkepäev, kuna kuningas sel päeval jälgis Udine'st põhja pool toimuvate manöövrite lõpposa. Neil manöövritel oli loodud 1917. a. novembrikuu olukord: punane pool (kaks jalaväe diviisi, üks kiirestiliikuv diviis ja üks alpiväeosade grupp) kujutas austerlasi, kuna sinised (üks sega- ja kaks jalaväediviisi) täitsid itaallaste osa Maailmasõjas. Tugevad vihmasajud tuletasid meelde 1917. a. novembrikuu ilmasituolusid.

Udini rajoonist pöördus kuningas uuesti Bozeni manöövritegevuse piirkonda, kus toimetati Nontali rajoonis „Brennero“ diviisi väeosade poolt lahingulaskmist. Siniste ühe diviisi koosseisu kuuluvad 231. ja 232. jalaväerügemendid said ülesande rünnata kindlustatud positsioonile asunud vaenlast, kusjuures rügementide kõvenduseks oli määratud tangikompani, mörserite kompani, kaks tangitõrje üksust, mis tulistavad jälgmürskudega, jõuvankritele asetatud tangitõrje üksus, 47 mm suurtükivägede üksus, õhukaitse üksus 20 mm suurtükiväedega; peale selle toetas rügementide tegevust korpuse suurtükivägi ja üks grupp armees suurtükiväest. Lühikese tule ettevalmistuse järele kandis suurtükivägi tule üle kaugematele märkidele, kuna jalavägi läks rünnakule oma raskete relvade toetusel ja lahingumasinate kaitsel, kusjuures viimased imestamapanevalt ületasid takistusi. Katselaskmiste juhataja tähendas harutusel muuseas: „Harjutus on näidanud täielikku tegevuse ühtlust jalaväe ja suurtükiväe vahel ja on tõendanud „Brennero“ diviisis tarvitusele võetud uute võitlusvahendite võimsust.“

Manöövrid lõppesid Bozeni rajoonis teotsenud kaheksa diviisi paraadiga 31. augustil Ronzone's.

A. J.

Keemiliste võitlusvahendite kasutamine soomusosades.

Przegląd Wojskowo Techniczny, august 1935.

Üldiselt võetuna keemiliste võitlusvahendite kasutamine tänani on leidnud vähehinda, eriti just soomusautode juures. Väljaõpe on piirdunud praktiliselt ainult gaasikaitsega. Keemiliste võitlusvahenditega

pealetungi on käsitletud ainult pealiskaudselt.

Võitlus keemiliste vahenditega nõuab hoolsat väljaõpet, intelligentsi, täitjate kiiret orienteerumist, vastavate gaaside tund-

mist ja nende hoidmist maastikus atmosfääri mitmesugustes oludes.

Sõjagaasid ja lahingusuitsud võivad leida soomusosades vägagi laialdast kasutamist.

Ei ole sugugi hädatarvilik, et sõjagaase kasutada suuremates hulkades, on juba küllaldaseks see, kui näiteks mõõduka gaasihulga tarvitamisega sunnitakse vastane teotsema torbikutes, kuna ise samal ajal võib teotseda ilma. See annab oma osadele tunduva üleolu vastasest, mõjutab vastase tule tabavust, segab lahinguvälja vaatlust, takistab juhtimist ning sidepidamist ja mõjub väsitavalt ning halvab enesetunnet.

Vastase täielikult võimetuks muutmine gaasi abil on raske ja õnnestub harva, olgu siis, kui üks pool tarvitab teisele poolele tundmatut gaasi, mille vastu torbikud ei suuda pakkuda kaitset.

Allpool järgneb praktiline näide lahingugaaside kasutamisest teede soomusautodel, tankidel ja soomusrongidel, ühtlasi väljudes oletusest, et vastane kohe paneb ette torbikud, kui aimab temale lähenevat suitsupilve või haistab sõjagaasi lõhna.

Oletus, et lahingumasina sisemusse võib tungida sõjagaasi ainult vähesel hulgal, ei vasta tegelikult tõekspidamisele, sest ventilator imeb suurel hulgal gaasi väljaspoolt masina sisemusse; seepärast on masina meeskond gaasikatte läbistamisel alaliselt teataval määral gaasitegevuse mõju all.

I.

Keemiliste lahinguvahendite kasutamine lahingumasinatele.

Soomusautodel, mis teotsevad eemal oma jala- ja ratsaosadest, on palju võimalusi iseseisvalt gaasidega opereerimiseks. Suureks abiks nendele on siin suur kiirus ja masina mahutavus. Teatud juhtumel võivad siin asendada soomusautosid suurtükkiväe gaasimürsud ja vähemal ulatusel gaasilained (liikuvus sõjas).

Edu saavutamise tingimuseks on rühma ülema ja soomusmasinate meeskonna vastav väljaõpe gaasivahendite praktiliselt kasutamise oskuses.

Sildade, teedesõlmede, kitsuste, raudteejaamade ja maastiku punktide mürgitamiseks soomusautorühm, vastavalt lahinguolukorrale, sõidab määratud punkti kas üksi või koos erimasinatega (keemilisedkergeveo).

Esimesel juhtumil võetakse balloonid söövgaasidega ja hädavajalik arv eriteadlasi meeskonnast soomusautodesse. Mürgita-

mist teostavad eriteadlased soomusmasinate kaitse all. Sel moel võib gaasitada väikesid, kuid väga tähtsaid maastiku punkte.

Teisel juhtumil teostab mürgitamist grühm; tööd julgestavad soomusautod.

Üperiidiga mürgitatud teid ajutiselt puustastada võivad samuti soomusautod väikesemal ulatusel. Degaseerimist teostatakse liikuvailt soomusautodelt. Vahetult soomusautode järel võib liikuda jalavägi koos gapatrulliga, teostades puhastust põhjalikult. Niisugused juhtumid võivad tulla ette tihti jälitamisel, kui vaenlane taandudes on mürgitanud teed, sillad, ristmed, kitsused jne.

Nii mürgitamisel kui degaseerimisel tuleb arvestada tuule suunda. Julgestusmasinate meeskondade julgeolekuks tuleb viimastel, läbistades üperiidiga mürgitatud kohti, kanda maski.

Teede, sildade ja teistsuguste objektide mürgitamine võib teostuda ainult diviisile kuuluva löigu ülema käsul.

Kui lahinguolukord nõuab kiiret teede ja kraavide mürgitamist püsivgaasi vedelikuga, siis tuleb see teostada järgmiselt: mürki pritsib ainult viimane masin, kuna teised teda julgestavad ja toimetavad vaatlust. Mingil tingimisel ei tohi mürgijuga lasta otse auto taha, kui auto liigub, sest liikuvast autost tekkivad tuulekeerised võivad auto üle pritsida mürgiga, niisama kui tolmu ja poriga. Mürgijuga tuleb suunata tee vastaspoolele vastavalt tuule suunale. Ühtlaselt mürgitamiseks liigub auto tee ühest servast järjekorras teise serva. Kui tuule suund on vastupidine masina suunale, siis peab sõitma tasemini; kui aga tuule suund on masina suunas, siis liikuda kiiremini, vähemalt tuulekiirusega võrdselt ehk kiiremini, et hoiduda mürgi pritsmetest. Julgestusmasinad liiguvad vähemalt 150 m kaugusel mürgimasinast. Vedela mürgi balloon peab varustatud olema vähemalt 3 m pikkuse elastilise voolikuga, mis lõpeb vähemalt 50 sm pikkuse mitte elastse toruga. Mürgitamist teostaja meeskond peab teotsema maskides.

Liikumissõjas võib tulla sageli ette, et soomusautodele tehtakse ülesandeks hävitada maastiku teatud objektid (sillad, raudteeliinid, hooned) ja esemed (nagu tangid, autod, suurtükid, veesõiduvahendid, laevad, vigastatud lennukid jne.).

Kõige paremaks hävitusvahendiks nii tehniliselt kui taktikaliselt ei ole mitte lõhkeaine, vaid süüteaine (granaadid, termiitpommid).

Süüteainega võib hävitada väga kiirelt ja mis peaomadus — kõlata, pauguta, ilma erilise ettevalmistuseta ja ohuta. Soomusautod, mis varustatud süütegranaatidega või suuremate süütematerjalide hulgaga, võivad viimasel silmapilgul, isegi liikudes, hävitada süütamisega mitmesuguseid objekte. Süütematerjaliga hävitamine ei nõua erilist ettevalmistamist, nagu seda nõuab hävitamine lõhkeainetega. Suurt kasu pakub niisugune hävitamise meetod seepärast, et näiteks silla hävitamist süütelatengutega võib teostada vaenlase teadmata (pauguta), millega saavutatakse teatud määral üllatus.

Hävitamist võib teostada ka paiguti või lokaalselt põletisvilligaasi vedelikuga; see mõjub takistavalt hävitatud objekti ülesehitamise töödele.

Taandumisel ja viivituslahingus soomusautod võivad tarvitada kas püsivaid või vähepüsivaid keemilisi lahinguvahendeid.

Maastiku (tee) mürgitamine söövgaasi vedelikuga võib teostuda ainult kõrgema juhi käsul neil juhtumel, kui oma väed ei kavatse mürgitatud kohtade kaudu tagasi pöörduda vähemalt 10 päeva jooksul (sõltuvalt maastiku ja atmosfääri oludest).

Vähepüsivate keemiliste vahendite kasutamist võib tarvitada väga laialdaselt.

Selleks eespool mõned näited:

Võttes aluseks, et n. n. „väikeses gaasisõjas“ pole eesmärgiks vastase ridade suured puistamised, vaid kahjusünnitamine, võitluse raskendamine, igal sammul tülitamine. Kui sunnime vaenlase maskid ette panema, siis see on juba pool eesmärgist.

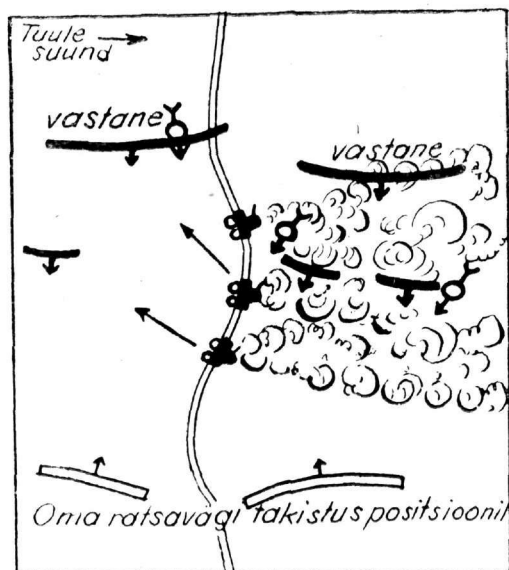
Gaaside (suitsude) igakordsel tarvitamisel tuleb arvestada tuule kiirust, suunda, tõusu ja distantsi vaenlase ja oma väeasadeni, kui tuul puhub oma vägede suunas.

Teades tuule kiirust (tuulemõõtja, silma või õhkuvisatud paberitükkide või suitsu abil) ja distantsi, võime kiiresti arvestada välja, kas gaas jõuab õigel ajal ja kahjustavalt vaenlaseni; tuule suuna korral oma vägede poole — kas viimased jõuavad eemalduda gaasi kohalejõudmiseni (ratsavägi, mootor. osad).

Allpool järgnevatel joonistel on näidatud gaaside tarvitamine mitmesuguses lahingulukorras, olenevalt maastikust ja atmosfääri mõjust.

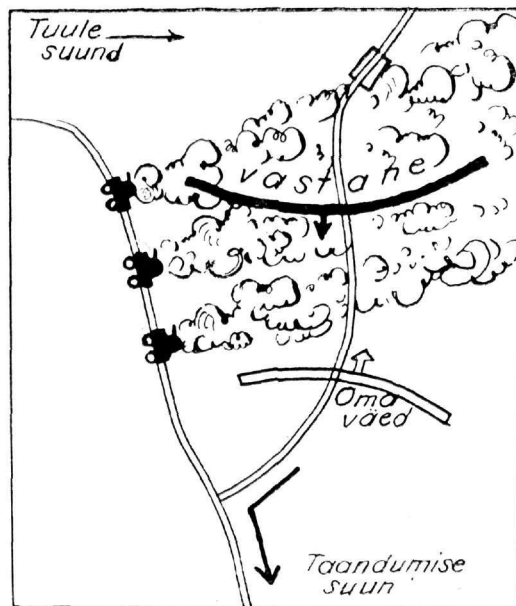
Soomusautorühma koostöö ratsa või jalaväega vastase jalaväe takistamiseks.

Viivul enne oma ratsaväe lahtikiskumist vaenlasest, teevad soomusautod hüppe ja la-

Joon. 1.

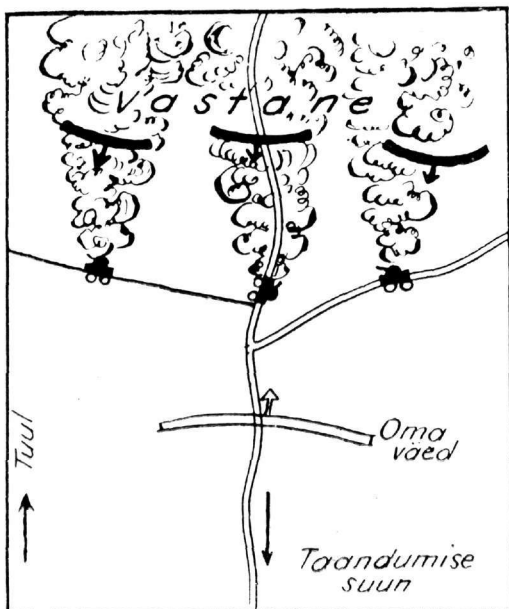
sevad välja gaasipilve rööbiti vaenlase liikidele, kasutades külge või otsetuult, mis puhub kas vaenlase poole või poolt. Koostöötamisel oma jalaväega vaenlase jalaväe vastu, võib soomusautorühm tarvitada gaase nagu ülalpool nimetatud, kuid ainult selle vahega, et teeb lühemad ja tihedamad hüpped ja kordab gaasikatte väljalaskmist seepärast, et jalaväe lahtikiskumise tempo on aeglasem.

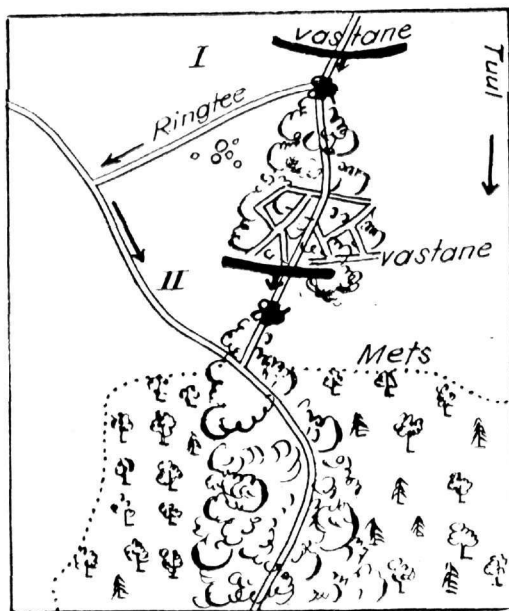
Joon. 2.

Koostöötamisel jalaväega, kui tuul puhub oma suunas, õnnestub harva tarvitada

gaase, sest jalavägi peab gaasi väljalaskmise kohast eemal olema vähemalt 1½ km, mille juures tuule kiirus ei tohi olla üle 10 km tunnis.

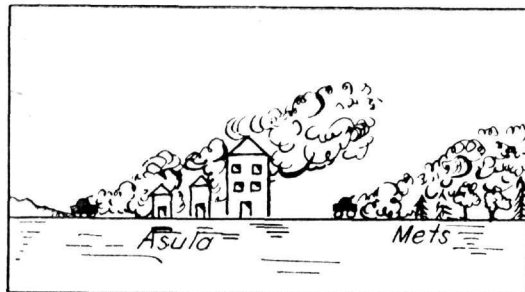
Joon. 3.

Joon. 4.

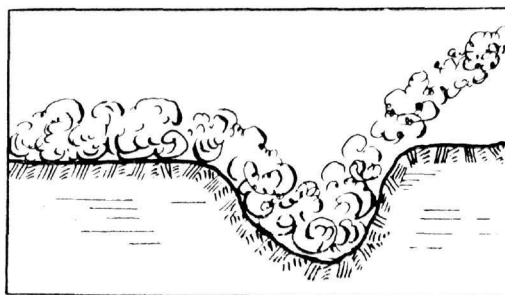
Esmajärjekorras peab katma suitsukattega motomehh. osad ja suurtükid või jälitust teostavad vaenlase soomusosad ja teiseks — vaatluspunktid, kõrgendikud, kust vaenlane võib vaadelda meie väeosade taandumise suunda või vaatluse abil tulistada suurtükkidest, niisama vaenlase suurtükiväe hobuste varjukohti.

Peamine ülesanne siin seisab selles, et sundida torbikute ettepanemisele kurjemat vaenlast, s. o. rk. — ja meeskondi ja soomusvastaste suurtükkide meeskondi. Sageli on küllalt ühest suitsuküünlast, et katta teed nõnda, et suurtükkidel pole võimalik lasta eemalduvaid soomusautosid või raskjaid ja tee äärtel liikuvat ratsaväge. Vaenlase rk pihta lastud suitsugaasi katte mõjub niisamasuguse eduga, kui tabav kp tuli. Sellega saavutatakse lühike tule ülevõim, vaenlase tule katkestamine (maskide ettepanemine) ja tabavuse vähendamine.

Joon. 5.

Kui siin toimida asjatundlikult, siis isegi tuule puhumisel vaenlase poolt on võimalik raskendada jälitamist: suitsukatte, mis lastud 150—200—300 m asula, metsa või oru ees, jõudes nende takistusteni, peatub hoonete vahel ja metsas (200—300 m), kuna osaliselt tõuseb ülesse.

Joon. 6.

Vaenlane, kes tungib sisse gaasitatud asulasse või metsa, osutub sattumiseks gaasi, kuna sama gaas ei suuda koos tuulega alati sammu pidada oma vägedega ja kui ta seda suudab, siis väga vähesel hulgal ja suure hilineemisega.

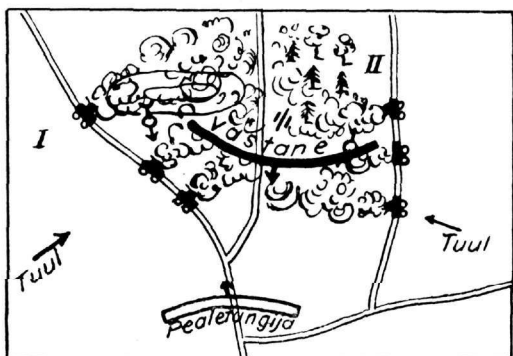
Soomusauto hoidumist gaasilainesse sattumast, tuleb toimida sel teel, et ta heidab välja suitsuküünla niisuguselt kiiruselt, et gaas teda kätte ei saaks.

Erilistel juhtumitel, kui olemas kõrvalteed, peale suitsukatte väljalaskmist vaenlase rännaku teljel pöörduvad soomusautod

tagasi oma järelväe juurde neid kõrvalteid mööda, kui nad on kindlad oma võimetele ja kiirusele.

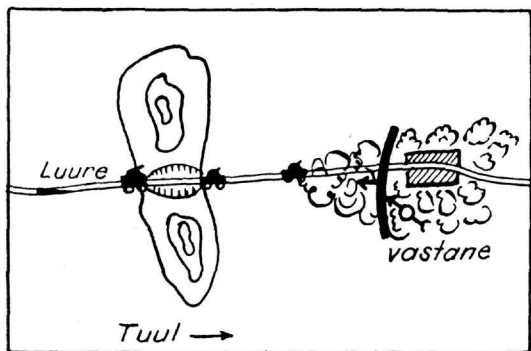
Pealetungil soomusautorühma võib kasutada pealetungitelje rööbik- ja ristteedel; ta katab suitsuküünaltega vaenlase eelserva ja viimase moto-mehh. relvade jõud ja soomusevastased relvad, kuid esmajoones suurtükiväe vaatluspunktid ja juhtimispunktid (staabid). Selle ülesande täidavad soomusautod sõltumatult põhiülesandest, näit. pealetungi tiiva julgestamine.

Enne suitsukatte tekitamist peab oma suurtükiväel olema leitud sihtpunktid. Sõltuvalt tuule suunast ja teede olukorrast kasutavad soomusautod suitsukattega esmajoones peapositioni, ehk vaatluspunktid, suurtükid rüüad jne., kergendades oma jalaväele (ratsaväele) lähenemist vaenlase positsioonile kaotusteta.

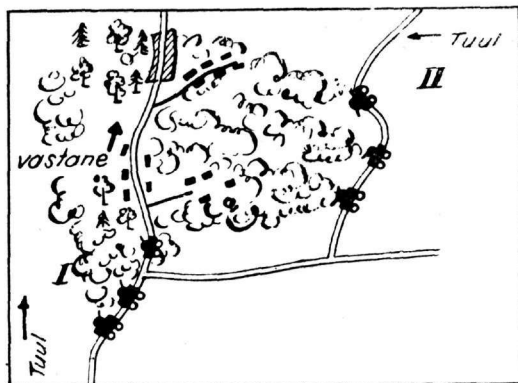
Joon. 7.

Jälitamisel, kui tuul puhub vaenlase poolt, leiavad keemilised lahinguvahendid kohast tarvitamist paljudes olukordades.

Joon. nr. 8.

Soomusautod, jälitades vaenlast, on jõudnud koha lähedale, kus vaenlane tahab ajutiselt peatuda ja kust ta varjendist on avastanud rüüad või soomusmasinate vastasest

Joon. nr. 9.

suurtükist tule. Siin oma soomusmasinate tuli ei anna tagajärgi, sest vaenlane on varjatud. Nüüd soomusautod lasevad välja suitsukatte, mis pimestab vaenlase ja sunnib teda maskid ette panema. Soomusautod eemalduvad lähema kätte või varjendi taha kaotusteta. Vaenlase pimestamine suitsuga kergendab ratsaväele vaenlast ümber haarama või läheneda kaotusteta.

Juhtumil, kui vaenlane välja jõuab maastikule, mis kaetud metsatukkadega või asulatega, siis soomusautode tuli muutub peaaegu tagajärjetuks, tuleb soodsas tuulega välja lasta mürksuitsulaine. See sunnib vaenlase taganema kiiremas tempos ja maskides, mis väga kurnab teda füüsiliselt, mõjutab halvavalt sidepidamist ta osade vahel, niisama käsklust ja tekitab moraali langust. Kui jälitamise maastikul on teed rööbiti jälitamistele, on võimalik tarvitada soomusautodelt haittuvaid gaase isegi külgetuule korral. Seda tehtakse selleks, et alaliselt tülitada vaenlast või et teda pimestada viivul, kui ta ajutiselt asub kaitsesele või vastupealetungile.

Erijuhtumil võib lahingusuitsu tarvitada ka öösi.

Näiteks öisel rännakul (jälitamisel, paratiseani võitlustes), võib kohata vaenlase soomusautosid või tanke. Tekib olukord, kus tarvilik ümber pöörduda ja taanduda. Vaenlane valgustab prožektoritega ja avab tule. Siin soodsas tuule juures küllastub ühest suitsuküünlast, et teha võimatuks vaenlase tuli ja liikumine üldse, kuna oma väeosadel on võimalus vabalt sellest sfäärist välja jõuda.

Tugevaimgi prožektor ei suuda tarvilikul määral läbi tungida öösel suitsuküünla suitsust ja lahingumasina liikumine öösel ja pealegi suitsus tuleb lugeda võimatuks.

Analoogiliselt jätkub ühest suitsuküünlast, et katta teel liiklevat soomusautorühma vaenlase soomusautode ja tankide eest, kui tuul on soodus, s. o. piki teed vaenlase poole.

Kui tuul aga pole soodus, siis suitsusatakse need metsatukad ja asulad, kust läbi sõidetakse, sest seal keerleb tuul igas suunas ja peatub võrdlemisi kaua, mis takistab tunduvalt vaenlase soomusosade liiklemist läbi nende kohtade.

Ülaltoodud juhtumel soomusautod õõsel peavad tarvitama neutraalseid suite, sest õõsel on raske täpselt kindlaks määrata tuule suunda, mis pärast suitsud võivad saada ohtlikuks oma väeosadele.

LÄTI.

„Militarais Apskats“ Nr. 3 ja 4 — 1935.

Eesti kaitseväge major Müllerstein. Lahingurinnete laiused.

Meie ja välismaa sõjaliteratuuris vaateid lahingurinnete laiustest. Jalaväe automaatrelvade tuli, kui peamine lahingurinnete laiuse mõjustaja. („Jalaväe relvade kasutamine laiadel rinnetel.“)

Tsiteerinud tähtsamate riikide vaateid lahingurinnete kohta, autor tuleb otsusele, et viimaste laiusi tuleb suurendada. Lahingurinnete laiuse suurendamist nõuab asjaolu, et pärast maailmasõda on üksustes automaatrelvade arv kohutavalt tõusnud. Automaatrelvad aga omakorda on rinnete laiuste peamised määravad. Ühelt poolt, et kasutada automaatrelvade (flankeerivat) tulejõudu täiel määral, pole kasulik teosteda liiga kitsastel rinnetel, ja teiselt poolt — automaatrelvade tulehulgast oleneb peamiselt rinde maksimaalne laius, millist me võime teatud üksusega katta.

Missuguse laiusega rindeid meie¹⁾ oludes tuleb vaadelda normaalsetena ja milliseid laiadena.

Autor võtab rinnete laiuse arvestamisel aluseks Läti pataljoni automaatrelvade arvu, kusjuures arvestab, et 2 rk. koosnev jagu suudab praktiliselt tõkestada 500 meetrit rinnet. Sama loodab ta ka 2 kergelt kuulipildujalt. Seega Läti pataljon suudab anda 6 rk. tulitõket²⁾ ja 13 kk. tulitõket.³⁾ Arvestades,

¹⁾ Läti (ref.)

²⁾ Läti pataljonis on ette nähtud 12 rk. (ref.).

³⁾ Läti pataljonis on ette nähtud 27 kk. (ref.).

et $\frac{2}{3}$ tõkkesuud on vastupanu eelserva ees, kuna $\frac{1}{3}$ positsiooni sisemuses, siis vastupanu eelserva ette me võime organiseerida 500 m. $\times 12 = 6000$ meetri pikkuse ühekordse tulitõkke. Kuna ga autori arvates vähemalt $\frac{2}{3}$ rinnet tuleb katta kahekordse tõkkesuudaga, siis pataljon suudaks oma automaatrelvadega katta 4000 meetri pikkuse rinde. Kuid et umbes $\frac{1}{4}$ automaatrelvi tuleb asetada positsiooni sisemusse, siis normaalse olukorras maastikul, kus puuduvad passiivsed alad, pataljon oma automaatrelvadega suudab tõhusalt katta 3—3,5 kilomeetrilise rinde. Viimast arvu autor loeb kaitse olukorras pataljoni jaoks normaalseks. Mis üle selle, sellist juhust tuleb vaadelda juba kui teotsemist laiadel rinnetel.

Jalaväe tulereelvade kasutamine laiadel rinnetel kaitse olukorras.
Põhiprintsiibid.

Arutades kaitse organiseerimise põhiprintsiipe laiadel rinnetel, tuleb autor otsusele, et laiadel rinnetel kaitse peab otsustavust, s. o. peab püüdma hävitada vastast mitte peamiselt vastupanu positsiooni eelserva ees, nagu seda püütakse teha teostedes normaalse laiusega rinnetel, vaid positsiooni sisemuses. Laiadel rinnetel esijoonel olevad osad on täitnud siis oma ülesande, kui nad suudavad vastase pealetungi tõkestada nii kaua, kuni on selgunud vastase pealöögi suund, et oleks võimalus kiirelt koondada varusid. Seega laiadel rinnetel kaitse peab peamiselt tuginema aktiivsele tegevusele.

Jalaväe tulereelvade kasutamise põhiprintsiibid laiadel rinnetel.

Kaitseolukorras laiadel rinnetel jalaväe relvi tuleb kasutada:

- vastase segamiseks ja ta liikumise aeglustamiseks;
- vastase kurnamiseks ja nõrgestamiseks;
- vastase tõkestamiseks, ja lõpuks
- vastase hävitamiseks.

Vastase segamist ja liikumise aeglustamist toimetavad luureosad, kes pidades piiratud ulatuses viivituslahingut, võtavad vastase tule alla suurtelt kaugustelt.

Vastase kurnamine ja nõrgestamine sünnib eelpositsioonil ja vastupanupositsioonil asetsevate relvade kaudu, kes avavad tule suurtele kaugustele. Väljudes viimase vajaduse domineerivusest, s. o. kaugustele avamise vajadusest, autor arvab, et laiadel rinnetel relvade jaoks positsioone valides tuleb esmajärjekorras silmas pidada suure tulistamisala vajadust.

Vastase tõkestamine lõplikult sünnib peamiselt vastupanupositsiooni sisemuses. Ainult tähtsamates, püsivat kaitset soodustavates löikudes tuleb vastane vastupanupositsiooni eel-serva ees tõkestada — tõhusate toetuspunktidega, kuna rinde vähemtähtsates osades tuleb vastane lasta vastupanupositsiooni sisemusse valguda, teda sügavuses asuvate automaatrelvadega tõkestada ja siis tiibadelt vastulöökidega hävitada.

Mis puutub tõkestamise tegelikku läbiviimisse, siis on autor arvamisel, et see on laial rindel kaitse raskemaid probleeme. Autori arvates see probleem oleks lahendatav kahel teel: 1) positsiooni sügavusse määratud relvade grupeerimisega arvatavatele vastase sissemurde suundadele ja 2) kiirelt liikuvate automaatrelvade varude kasutamiseega. Viimane moodus on kõige paremini lahendatav rk-üksuste mehhaniseerimisega tankettide kaasabil. Selleks autor soovib iga diviisi juurde normeerida 4-rühmalise ja iga rügemendi juurde 2-rühmalise mehhaniseeritud kompani.

Mis puutub relvadele, eriti rk-dele tule-ülesannete andmisse, siis autor nõuab relvale ühe peaülesande ja peale selle veel tulistamis-sektori andmist. Juhtimise seisukohalt väljudes, arvab autor, et rk kompani tsentraliseeritud tulejuhtimine laia-de rinnete puhul terve pataljoni kaitseõigu piirides on võimalu, kuid tähtsamates suundades siiski võimalik ja ka nõuetav. Samuti ei eita autor rk üksuste kasutamise võimalusi üksikute kuulipildujatena. (Järgneb.)

SOOME.

„SUOMEN SOTILAS“ nr. 17—19. 1935.

Nimetatud ajakirja maitserikkalt toimetatud kolmiknumber on välja antud Läti erinumbrina, pühendatud Lätile ja tema kaitsevæele. Selles ajakirjas toodud artiklitest huvitab meid Läti Vabadussõda käsitlev, kahele leheküljele mahutatud kirjutis „Latvian vapaussodan pääpiirteet“ (Läti Vabadussõja peajooni). Kirjutis võiks huvitada „Sõduri“ lugejaid seepärast, et selles kindral von der Goltz'i ja saksa vabatahtlikke, kelle vastu võideldes eestlased ja lätlased 16 aastat tagasi palju verd valanud, esitatakse Läti päästjatena. Ta võiks veel huvi pakkuda selle poolest, kuidas suhtutakse Eesti osavõtule Läti Vabadussõjast. Eelnimetatud artiklit võiks lugeda koguni õpetlikuks selles mõttes, kui kaugele võidakse jõuda ajalooliste sündmuste käsitlemisel sel puhul, kui neid esitatakse soovitatavas valguses.

Artikli autor — K.K. — algab oma kirjutist Läti muistse iseseisvuse ajaga, mil lätlased olnud „läiesti iseseisvad ja täitsid vaid oma kodumaiste vürstide käskusid“ („läysin itseenäisiä ja noudattivat ainostaan omien kotimaisten ruhtinastensa määräyksiä“). Umbes 1200. a. saabusid sakslased — mungad ja raudriides rüütliid — Väinajõe suhu ja asutasid Riia linna. Rüütliid lõpuks vallutasid kogu Läti ja rõhusid rahvast rängalt. Selle järgi Lätimaa on olnud mitme riigi valduses kuni viimaks jäi Vene alla.

1905. a. lätlased tõstsid mässu, mida vene sõjavõimud väga veriselt maha surusid.

1914. a. puhkenud Maailmasõda seadnud lätlased raske küsimuse ette: kummal pool kaasa lüüa, kas Saksa või Vene pool? Kuigi lätlased venelasi kõvasti vihkanud, otsustanud nad siiski tapelda koos venelastega sakslaste vastu, Põhjuseks selleks olnud see arvamine, et lätlastest arenemises madalamal olevad venelased ei esine lätlaste iseseisvuse püüetele nii suure ohuna kui sakslased. Peale selle lätlased lootsid Venemaal pärast sõda samu õigusi, mis olid Soomal Vene ajal.

Lätlaste pettumus olnud aga suur, kui nad näinud Vene vägesid taandumas Kuramaalt peaaegu ilma võitluseta, jättes Läti alad sakslaste kätte. Maa põhjaosa päästmiseks moodustati siis puhtrahvuslikud läti kütirügemendid, kelle vahvus leidnud tunnustamist ka sakslastelt.

Vene revolutsiooni ajal vallutasid sakslased kogu Lätimaa ja läti kütirügemendid tõmbusid tagasi Venemaale, kus said nakatatud enamlusega, mis kiiresti levis rindelt tagasi tulevates vägedes.

Venelaste lahkumisele järgnenud Saksa okupatsioonijast autor läheb vaikides mööda.

Saksamaal puhkenud revolutsioon ja sellele järgnenud riigipööre muutis ka Lätis olukorra paremaks. Kiires korras kokku astunud Rahvusnõukogu kuulutas maa iseseisvaks. Kuid nüüd algasid verised võitlused Läti iseseisvuse eest, sest lahkurvate saksa vägede kannul tungisid Lätimaale enamlaste väed, nende hulgas ka eelmainitud läti kütirügemendid.

Vahepeal oli Läti ajutine valitsus annud käsu sõjajõudude moodustamiseks, kuid relvade puudusel ja muude asjaolude tõttu saadud alul kokku vaid 6 kompanist koosnev pataljon, mida nimetati maakaitsevæeks. Kangelaslikult võideldes oli see pataljon taandunud Väina jõe lõunakaldale, jättes 4. jaanuaril 1919. a. pealinna Riia enamlaste

kätte. Võidukad punaväed surusid siis Läti maakaitseväge ikka kaugemale läänepoole, kuulutades maa Vene külge liidetud nõukogude vabariigiks.

Edasi kirjutab artikli autor sõnasõnalt:

„Suurima hädaohu hetkel saabus siis Saksast mees, kes tublina ja tunnustatud osava juhina päästis olukorra, peatades punaarmee metsikud salgad. Päästja oli Soomes hästi tuntud sakslane kindral krahv von der Goltz. Kogudes taanduva Saksa armee jäänuseid, moodustades neist võitlusvõimelisi väeosi ja hankides Saksast relvi ning vabatahtlikke sõdureid, organiseeris v. der Goltz rinde uuesti. Osavasti juhitud pealetungiga murdsid läti-saksa väed punaarmee rinde. Vihase võitluse järgi vallutati 1919. a. maikuus Riia linn, kust punaväed kiiresti põgenesid idapoole.“

Edasi räägitakse, kuidas kohalikust aadlist suurmaapidajad-sakslased kukutasid Liibavis Läti ajutise valitsuse ja moodustasid n. n. Needra valitsuse, kes osutus tahle jõuetuks lõõriistaks suurmaapidajate käes.

„Ajutise valitsuse peaminister Ulmanis oli juba enne vabastatud põhja-Lätis („oli jo ennen vapautetussa Pohjois-Latviassa“) andnud Läti kolonel Zemitans'ile ülesandeks moodustada üht lahingvõimelist brigaadi, ja see oli võitlustes punaarmeega võitnud lugupidamist. Brigaad oli vallutanud Võnnu linna ja eestlaste väeosade (joukkoja) kaasabil puhastanud kogu Põhja-Läti ja suurema osa maa idaosast. Põhja Läti brigaad esines ustavana ajutisele valitsusele, tunnustamata Needra valitsust.

Olukord oli väga segane. Maa lõunaosas ja pealinnas Riias valitses aadli poolt pandud Needra valitsus, keda ka saksa väed toetasid. Maa põhja- ja idaosas valitses ajutine Ulmanise valitsus. Veel kaugemal idas kogusid enamlased oma jõude uueks otsustavaks pealetungiks, oodates, mis Lätis edaspidi sünnib.

Needra valitsus nimetas oma armee juhatajaks endise Vene kindrali Timrod'i, andes temale ülesandeks vallutada maa põhjaosa. Kindral Timrod oma vägedega tungis Võnnu, kus puutus kokku Zemitansi juhatusel oleva Põhja-Läti brigaadiga ja seda toetavate Eesti väeosadega (joukkojen). Järgnes verine võitlus, kus Needra valitsuse väed lahinguga olid sunnitud taanduma Miitavini. Needra valitsus lahkus Lätist ja Ajutine Ulmanise valitsus rõõmuhõisketel saabus maa pealinna. Enamlaste vastu jätkati edukat võitlust maa idaosas. Nüüd oleks võidud arvata, et saabub rahu Läti sisemaal, kuid asi kujunes hoopis teisiti.

Venelane-seikleja, kolonel ja end ise vürstiks nimetav Bermond-Avalov oli Saksamaal värbinud jõugu Vene emigrante ja endisi sõjavange ning jõudnud selle salgaga Miitavisse, kus kindral Timrod käsutuses olnud, peamiselt sakslastest koosnev armee, veel oleskles. Bermond teatas, et läheb vabastama Venemaad ja selleks tarvitab Lätit tugipunktina. Läti iseseisvust Bermond ei tunnustanud. Suurte lubaduste abil sai „vürst“ saksa väed liita oma armeesse ja võttis ette sõjakäigu mitte enamlaste vaid Riia vastu... Raskete võitluste järgi tungis Ber-

mondti armee Väina jõe, otse Riia ette, kuid siin oli sunnitud peatuma Läti vägede sitke vastupanu tõttu. Ligi kuu aega püsis olukord muutumata, kuni Läti kindral Balodis armee juhatajana algas pealetungi. Inglis-Prantsuse laevastiku suurtükite toetusel ründasid lätlased vaenlast ja sundisid ta taanduma.“

Niiviisi said lätlased võidu Bermonditi üle ja võisid nüüd kõik oma väed visata punaarmee vastu. Kahe Poola diviisi abil puhastati Läti idaosas enamlastest täielikult 1920. jaanuaris. Kui Venemaa pakkus rahu, siis lätlased ei viivitanud seda vastuvõtmast. Nii lõppes sõda.

Ei saa vastu vaielda tõsiasjale, et kindral Goltz Saksa vägedega Läti väeosade toetusel vabastas enamlastest Kuramaa ja Riia linna, kuid kahtlemata mitte Läti vabariigile. Ei ole õige, et kindral Goltz „peatas punaväe metsikud salgad“ kõige ohtlikumal silmapilgul, s. o. 1919. a. jaanuari keskel. Kindral Goltz saabus Kuramaale alles 1919. a. veebruari alul, kuid vastupanuks vajalikud väed hakkasid kohale jõudma alles veebruari lõpul. Punaarmee pealetungi Kuramaal 1919. a. jaanuari teisel poolel pani seisma Eesti vägede pealetung 1919. a. jaanuaris, mil punaväe juhatus oli sunnitud sealt ära tooma suurema osa jõude meie Lõunarinde vastu. See päästiski olukorra Kuramaal.

Mis puutub Eesti vägede osavõluse Läti Vabadussõjast, siis on lähelepanu vääriiv artiklis esinev püüe, Eesti abi Lätile täiesti maha salata. NB.

LEEDU.

„MUSU ZINYNAS“.
Nr. 127, oktoober 1935.

Kol-leitn. Jasulaitis: Suurtükiväe laske-ettevalmistus. Laske-ettevalmistuse põhilased on toodud eeskirjades. Ettevalmistus peab olema progressiivne. See meetod, mis püüab siduda kogu süsteemi üldisele alusele — põhjeneb ruperi süsteemil. See süsteem oli laialdaselt kasutusel Maailmasõjas ja muutus klassikaliseks. Kuid praktikas see meetod sisaldas raskusi, juhul, kui patareid olid hajutatud laiale rindele ja ešeloneeritud sügavusse.

Kaasajal ka see takistus on kõrvaldatud. On võetud kasutusele lühikese baasi printsip ja on kohandatud vastavad abinõud.

Lühikese baasi kaasabil võib valmistada ette topograafilisi andmeid mitte ai-

nult metsases rajoonis, vaid ka ääri. Autor rajab oma väited ja arvestused „Revue d'Artillerie“ nr.nr. 111 ja 113 ilmunud kapt. dipl. J. Gourbis ja major M. Vernoux kirjatöödele.

Major Vernoux meetod teoreetiliselt on loogiline ja praktiliselt teostatav.

Srtv. kapten Sorôckinas: Mõnningaid mõtteid suurtükiväe ohvitseride taliõppuste kohta. Taliõppuste periood kestab 5 kuud ehk 20 nädalat. Ohvitseride õppusteks on nähtud ette 8 tundi nädalas, sellest 50% teoreetilistele ainetele ja laskereeglitele kokku 80 tundi või 40 õppust à 2 tundi. Autor leiab, et on kasulik teha kokkuvõtlikke ettekandeid välismaa sõjaasjandusest, ettekandjateks peaks olema vastavate ajakirjade jälgijad ohvitserid.

Samuti leiab, et on vaja vastavalt korraldada raamatukogud ja jälgida, kas seal on olemas kõik suurtükiväe ohvitserile vajalikud raamatud. Vanad raamatud, mis juba on kaotanud oma väärtuse, on vaja eraldada teistest.

Loeb vajalikuks koostada nimestiku soovitatavatele raamatutele ja riputada see ohvitseridekogu ruumidesse.

Suurtükiväe ohvitserid peavad teadma ka teiste väeliikide omadusi ja taktikat. Soovitab eriti uurida suurtükiväeohvitseride ja teiste, eriti jalaväeohvitseride ühiste õppuste korraldamise küsimust.

Kapten Migevičius: Suurtükiväe sideveok. Mõtted poola kapten Lange samanimelise artikli puhul, mis ilmus ajakirjas „Przeglad Artileyski“ nr. 8, 1935. a.

Suurtükkide ja laskemoona tööstus 1914.—1918. a. Prantsusmaal. (Tõlge saksa keelest.)

Sõja kestel muutus kõlbmatuks 11.750 kerge kahurit, sellest 2000 hävitati vastase

tulega, 3750 kõrvaldati kasutamisel kui ajajooksul kõlbmatuks muutunud, 2900 laienes raua õõs, 3100 rauda lõhkes.

1915.—1918. a. valmistati 17.110 kerge 75 mm kahurit, 800 mäekahurit, 5780 rasket suurtükki; raskeid suurtükke sai Venemaa 326, Itaalia, Belgia, Serbia ja Rumeenia 580 tk.

Rinde laius ühele torule:

	1 kerge srtk.	1 raske srtk.
1915. a. sept.	32 m	42 m
1916. a. juuli	24 m	25 m
1917. a. okt.	15 m	11 m

Kogu sõja kestusel Prantsusmaal valmistati 167.870.000 granaati, 27.790.000 šrapnelli, 12.245.000 gaasimürsku, 360.000 mitmesugust mürsku, kokku — 208.265.000 mürsku kergetele suurtükkidele ja 54.905.000 mürsku rasketele suurtükkidele.

Tegevused tiibadel. Tõlge „Vojennõi Vestnik“ 1935 ilmunud A. Emov'i artiklist. On kirjeldatud keiserliku vene 27. jal. diviisi tegevus Saksa 80. reserv. diviisi ja Königsbergi Landeswehri diviisi vastu rindel Mariampole-Kalvaria lahingud peeti 1915. a. 12.—15. juunil.

Leitnant J. Podolski: Poola 50. jalaväe rü. 8. kompani lahingud ratsaväega Černjavki juures. Ajalooline näide vene-poola sõjast 1820. aastal 29. mail Kiievi rindel. Välisriikide sõjavägede kohta on toodud märkmed: inglise aktiivne õhukaitse, poola jalaväediviisi, moto-mehh. salk, N.-Vene vaated traatsidele hävitajate lahingus, saksa sapööriühmad.

Kriitika ja bibliograafia osas on toodud kokkuvõtted leedu, saksa, itaalia, prantsuse, poola ja vene raamatutest ja ajakirjadest — „Przeglad Piechoty“ ja „Voina i Revoljutsija“.

Kaitseväe elu.

Märkmeid ohvitseride ratsaväekursuse tegevusest ja elust.

28. jaanuaril k. a. avati Tallinnas ratsaväe inspektuuri juures ohvitseride ratsaväekursus eesmärgiga:

- ette valmistada ratsaväe nooremaid juhte komando- ja rühmaülema kohustes ning
- anda täiendust kursust lõpetanutega

ratsarügemendi ohvitseride kaadrile, kelle koosseis viimastel aastatel tublisti vähenenud.

Kursuse ülemaks määrati kapten B. Andree ja abiks kapten O. Hindper.

Kursusele lähetati jalaväe rügementidest ja üksikutest pataljonidest kokku — 24 oh-

Kursuse lõppaktus 12.11.35. — Keskel Kv. Ülemjuhataja kindral-ltn. J. Laidoner ja Ratsaväe inspektor kindralmajor G. Jonson.

vitseri, nooremates aastates, leitnandi ja nooremleitnandi auastmes.

Vajalik arv hobuseid toodi Tartust ratsarügemendist, missugused olid vilunud riiviteenistuseks. Mainitud hobustel õppisid kursandid sõidu tehnikat ja kui vajalikud oskused oldi omandatud, anti igale lisaks möödunud sügisel kaitsevække ostetud noor hobune, keda pidi hakkama õpetama — ratsastama. See oli huvitav, kuid küllaltki ka raske töö, sest nüüd pidi olema kursant ühel (vanal) hobusel sõites õpipoiss, samas teisel hobusel õpetaja ja õpilane kokku. El ratsasõidu alal kiiremini edasi jõuda, mitmekülgeid oskusi ja kogemusi omandada, korraldas kursuseülem tihti, u. iga kahe nädala tagant, vanade hobuste vahetust, kuna noor hobune aga jäi igale ohvitserile ratsastada kuni kursuse lõpuni.

Kursuse kestvus, oma töö iseloomust tingituna, oli jaotatud kolme perioodi — talvine, suvine ja sügisene periood.

Talvisel perioodil peamine tähelepanu oli pööratud ratsaväe taktikaliste ülesannete lahendustele kaardil, kus käsitleti kaasaja ratsaväe teotsemise iseloomu kohaseid ülesandeid, millede kaudu pidid kursandid saama vajalikke teadmisi ja õpiseid edaspidisteks juhtimisharjutusteks maastikul. Ka korraldati perioodi lõpupoolel mõningaid taktikalisi välisõite, et väiksemate ük-

suste (rühma ja jao) juhtimiseks taktikaliste oskuste kõrval vajalikke tehnilisi oskusi ammutada.

Ratsasõit kui teine tähtsam huvi- ja tähelepanu ala koosnes sõitudest ja harjutustest ratsutushoones ja perioodi lõpupoolel 1—2 korda nädalas maastikul. Maastiku sõitude eesmärgiks oli: kontrollida ratsasõidu alal saavutatud töö tulemusi, liita ratsanikku hobusega, õpetada maastikul ette tulevate takistuste ületamist ja hindama ning kasutama hobuse jõudu ja võimeid.

Teised sellel perioodil läbivõetud õppealad nagu hipoloogia, jalaväe taktika, jalaväe laskeasjandus, topograafia, sideasjandus, pioneriasjandus ja terarelva käsitlemine on kahe eeltoodu kõrval vähema tähtsusega, mispärast nende juures ka pikemalt ei peatu.

Suvisel perioodil õppuste läbivõtmiseks sõitis kursus 4. juunil rongiga Petseri põhjalaagri, et omandada avaratel Värskas õppeväljadel ja mitmekesisel maastikul praktiliselt juhtimisoskusi. Tähendatud õppuste edukaks kordaminekuks aitas suuresti kaasa ratsarügemendi naabriks olek, kust anti kursuse kasutada õppuste teostamiseks vajalikke meeskondi, hobuseid ja relvi. Ühtlasi näitasid korraldatud õppused, et kursus on saanud talvisel perioodil sel alal laiaulatuslikud ja mitmekülgsed teadmised, mille

pärast praktilisi juhtimisala õppusi kõigiti kordlaineks tuleb lugeda. Sama suurt tähelepanu nagu seda taktikalisele küljele, pöörati ka ratsasõidule, milleks tihti korraldati maastikusõite. On ju Petseri maastik oma reljeefi mitmekesisusega ja pinnase iseloomuga parimaid maastikusõitude teostamiseks, kus kahtlematult kursandid omandasid suurt vilumust ja oskusi ratsasõiduks.

Eriti huvipaeluvateks õppusteks laagris olid — ujumine hobustega üle Örsava järve ja püstolist laskmine ratsa.

Ujumisel hobustega pidid mitmed kursandid, kes varem sugugi ujuda ei osanud, selle hobusega kaasa ujumisel enam-vähem ära õppima. Sellele alale pandi suurt rõhku, mispärast teda, kui ilmastikuolud vähegi lubasid, teostati.

On ju ujumine üle jõgede või kitsamate veekogude tulevikusõjas möödapääsematu, sest vastane ei jäta ühtki võimalust ebaedu tõttu kasutamata meie vägede edasitungi takistamiseks, milleks ta eeskätt õhkib silmad.

Ujumisel selgus veel, et mitmed hobused

Vasakult paremale:
Ülal — Esimene õppesõit maastikul. — Kv. Staabiülema kindralmajor N. Reek ja Ratsaväe inspektor kindralmajor G. Jonson jälgimas ratsasõidu katsete käiku. — Kursuse ülem musterhüüpel. Keskel: Väi-

ke ebaõnnestumine. — Katsed. — Alalise vastuhakkaja järjekordne streik. — All: Hobuste jootmine Värskas laagris. — 1. lõpetaja õpilane ltn. Elmar Rodendan hüüpel. — Hobuste ujutamine Värskas.

ei oska seda. Niipea kui neil põhi jalgade alt kadus, hakkasid rabelema ja sattusid peaaegu uppumiseohtu. Selliseid „tüüpe“ tuli õpetada ujuma paadi järel kõie otsas. Eeltoodust järeldub, et hobuste ujumise oskuste arendamisele tuleks rohkem rõhku panna.

Püstolist laskmist teostati ainult ratsa — rünnakugalopilt. See ala iseenesest nõuab „cowboylikku“ osavust, kiirust, otsustamis- ja orienteerumisvõimet. Alul, esimestel harjutustel, juhtus sageli, kus märgid jäid tabamatuks, kuid hiljem harjumuste ja kogemuste omandamisega asi paranes tunduvalt ning tabamuste % tõusis kuni 50%-ni võimalikust.

Eeltoodust selgub, et püstoli käsitlemine ratsa pideval treeningul võib anda häid tulemusi ja et ta osutub tulevikusõjas väärikaks ratsaväe relvaks, siis peaks ka selle ala arendamisele lähelepanu pööratama.

Lõhkeasjandus, millega ratsaväel lahinguolukordades tuleb iseseisvalt tegeleda — raudteede, sildade jne. purustamiseks, leidis laagris põhjalikku praktilist käsitlemist, andes kursantidele kui tulevastele ratsaväelastele vajalikke oskusi ja kogemusi lõhkeainetega ümberkäimises, laengute asetamises purustatavale esemele, süüteseadiste valmistamises, süütamises ja mitmesuguste esemete praktilises purustamises.

Hea praktika hobuse haiguste tundmises ja väiksemate haiguste ning vigastuste arstimises omandati ratsarügemendi veterinaär ambulantsis, kus kursandid ise tegelesid velskeritena, tegid vajalikke sidemeid haa-

vadele, arstisid mitmesuguseid pigistusi ja hõõrumisi, milliste haigustega hobuseid ka ambulantsis kõige rohkem esines.

Rautamisoskused omandati rautuskojas — raua allapassimises ja allalöömises.

Haiguste arstimise ja rautamise oskusi kasutati edukalt laagri lõpul teostataval 10-päevasel rännakul.

Laagri lõpul sooritas kursus rännaku ratsa oma alatisse asukohta Tallinna, millest pikemalt kirjutatud „Sõduris“ nr. 35—36.

Jõudnud Tallinna, alustas kursus sügise perioodi õppetööga, mis oli suunatud ratsasõidu oskuste viimistlemisele, mõnede teoreetiliste ainete läbivõtmisele, terarelvade käsitlemisele ja hobuse „eksterjööri“ hindamisele.

Eksterjööri hindamisharjutustega pandi tugev alus hobuste valikuoskustele nende määramiseks väeliikidesse.

Kokkuvõttes peab mainima, et ohvitseride ratsaväekursus oli oma töö iseloomult esmakordne sellesarnane, sellepärast puudusid ta korraldamiseks ja organiseerimiseks suuremad kogemused. Kogemuste vähesus esitas kursuse administratsioonile õppetöö korraldamises suuri pingutusi ja raskusi, millest aga siiski õnnelikult üle saadi. 14. novembril lõpetab kursus oma tegevuse, olles kestnud ligikaudu 9,5 kuud, mis aja jooksul on saadud palju ja võimalikult mitmekülgseid teadmisi, õpiseid, oskusi ja kogemusi, millistega varustatult võib julgelt ja kindlalt asuda uuele tööpõllule, kellele see osaks saab. A.

9. üksiku jalaväepataljoni ohvitserid Narvas ja Vabadussõja lahinguväljadel.

21. oktoobril kell 1525 alustasid 9. üks. jalaväepat. ohvitserid Pärnust reisi Narva, et külastada esimesi lahinguvälju Vabadussõjas, 9. jalaväerügemendi lahinguvälju, Narva linna ja selle ümbrust.

Narva jõuti 22. oktoobril kell 0740. Jaama vastu võtma olid ilmunud: Kaitseringkonna staabi esindaja, Narva maleva pealik ühes abiga ja „9. jalaväe polgu seltsi“ veteraane. Peale lühikest tervitust sõideti jaamast omnibusel Garnisoni kasiinosse, kus ootas meid hommikueine. Narva kaitseringkonna ülema lahkel vastutulekul määrati meile teejuhiks major Simson,

kes oli kodus Vabadussõja- kui ka Venereootsi aegses ajaloos.

Kell 0915 sõideti omnibusel piirile. Teel peatuti Popovka küla ja Lillenbachi mõisa juures, kus kol.-lt. Lõhmus ja major Simson andsid selge ja kokkuvõtliku ülevaate vabadussõjaaegseist sündmusist kohapeal. Näidati tookordseid kaevikuid ja meeskonna varjendit, millistest osa võrdlemisi tervena säilinud. Samuti vaadeldi Vabadustammikut, mis asutatud Narva V. R. V. poolt esimeste lahingute mälestuseks. Kainis ja hästi korraldatud tammikus näidati tüüpe tookordseist kaitsekraavest, traattök-

keist ja varjendeist, milliste ülesandeks heitluspäevade meenutamine.

Kell 1055 jõuti Eesti — Nõukogude Liidu piirile, kus veedeti umbes 15 minutit. Raudtee lähim ümbrus, kus asub piirivalvepunkt, üllatas oma eeskujuliku puhtusega. Naaberriik püstitamas piirile võimsat auväravat revolutsiooni sünnipäeva tähistamiseks. Silma paistis piiril raudtee ääres V. Kingisepa büst ja naaberriigi piirivalvur.

Tagasisõidul Narva peatuti Komarovka külas, kus vaadeldi maja, millises asus 9. polgu staap, ajal mil väeosa sooritas oma kuulsamad lahingud. Kahjuks ei ole 9. polgu lahinguväljade otseseks vaatlemiseks võimalust, kuna mainitud maaalad asuvad väljaspool riigi piire.

Lõunaks jõuti Narva, kus sõime garnisoni kasiinos ja puhkasime umbes tundi paar, millise aja kestes kol.-ltn. Lõhmus, väeosa ülem ja ekskursiooni üldjuht, sooritas visiidi garnisoni ülemale, 1. rügemendi ülemale, linnapeale jne.

Õhtupoolikul sõideti Narva-Jõesuht Teel peatuti garnisoni kalmistul, kuhu on maetud ka 9. polgu kangelasi, ja Riigiküla mälestussamba juures. Viimane on püstitatud Narva tagavaraväe ohv. sektsiooni poolt 1919. a. talvel peetud veriste lahingute väärikaks tähistamiseks. Narva-Jõesuus tutvuneti vaatlemisväärsimate kohtadega ja jätkati sõitu Meriküla, Puhkeva, Peterristi, Olgine kaudu Narva tagasi. Tagasisõidul peatuti Olgine mõisas, kus asus Vabadussõja ajal 9. polgu töörood, ja kohal, kus Põhjasõja ajal Rootsi kuningas Karl XII juhtis oma kuulsamat lahingut Narva vallutamisel. Narva jõuti tagasi kell 1730, olles päeva jooksul sõidetud 115 kilomeetrit.

Samal õhtul korraldas linnavalitsus 9. pat. ohvitseridele meeleolurikka ja mugava vastuvõtu, kus viibisid ka seltskondlike organisatsioonide esindajad ja „9. jalaväe polgu seltsi“ veteraane ühes daamidega, kes annetasid ekskursantidele lilli. Lauakõnes linnapea Luts tuletas meelde soojel sõnul 9. polgu tulemusrikkaid võitlusi Narva kaitsmisel, tervitas praegusi 9. pat. ohvitseri eesotsas tema juhiga ja soovis, et 9. pat. jääks püsima tema eelkäija kangelaslik vaim, nagu see oli 15 a. tagasi Vabadussõjas. I rügi ülem kol. Jakobsen tervitas 9. pataljoni tema kauni ürituse puhul, tulla nii kaugelt oma lahinguvälju vaatama. Leidis, et on ilusaks kombeks saanud väeosadel külastada neid kohti, kus Vabadussõjas raskusi üle elati ja mis nüüd

nii armsaks on saanud. Narva maleva pealik major Lilleleht, 9. polgu rooduülem Vabadussõjas, andis lühikese ja põhjaliku ülevaate 9. polgu lahingukäikudest Viru rindel. Pärast Landesvääri võitmist toodi polk lõunarindelt Narva alla. Landesvääriga võideldes oli polk lahingutes karastatud ja sisemiselt üheks tervikuks liitunud, alates tema juhist kuni viimase sõdurini. Peale mõnepäevast puhkust Narva ümbruses saadeti osa polgust lahinguväljale, kus juba esimeste lahingute järgi võitis diviisiülem kindral Tõnissoni lugupidamise. Pärast Põhja-Lääne armee taganemist Petrogradi alt viidi ka puhkusele olev polgu osa rindele, et seisma panna punaste pealetungi Narva suunas. 9. polgul tuli Vabadussõja lõppperioodil vastase tähtsamas pealetungi suunas Narva-Jamburgi kivitee ja raudtee ümbruses Sala — Dubrovka — Annenskaja joonel septembrist kuni vaheerahu allakirjutamiseni punaste kõik ägedad massilised tormijooksud marulise suurtükiväe tule toetusel tagasi lüüa. Vaatamata vastase arvulisele, kuni 10-kordsele ülekaalule ja vaatamata sellele, et polk viibis kaks kuud vahetpidamata ilma puhkusest ägedais lahinguis, kus roodud sageli löid lahinguid päevade kaupa külma ja vihmaga soises metsas ja lagedal väljal, kus vastase kuulide eest varjamiseks puudusid kaevikud ja blindaažid. Kõigile neile eespool kirjeldatud raskustele vaatamata valitses polgus üksmeel, sõjamehelik vaim ja tuline isamaa-armastus. Viimaseil omadusil jäigi polk võitmatuks Dubrovka — Sala joonel — tuli võitjana välja kõige raskemais lahinguis, mis Vabadussõjas üldse löödi. Lahingutes, Sala — Dubrovka joonel rahuläbirääkimiste aegu ja enne seda, raius 9. polk kuldtähtedega oma nime Vabadussõja kui ka Narva linna ajalukku.

Selle tänutäheks annetas Narva linnavalitsus linnakaitsjaile, võitmatule 9. polgule ja tema kangelaslikule juhile kol. Schmidt'ile tänuaadressid. Kõne lõpus palus püstitõusmisega mälestada lahingutes langenud sangareid ja hiljem manalasse varisenud 9. polgu juhti kol. Schmidt ja teisi lahkunuid.

Tervitusi ütlesid veel „Selts 9. jalaväe polk“ veteraanid ja Narva vabrikute esindaja. Kõigile tervitajaile vastas väeosa ülem kol.-ltn. Lõhmus, tänades sõbraliku vastuvõtu ja soojade sõnade eest. Sõbralik ja meeleolurikas koosviibimine kestis hilisõõni.

Järgmisel päeval vaadeldi Hermanni kindlust, linna raekoda, muuseumi, Pime-

aeda ja selle maa-aluseid käike, kusjuures lahkelt tõhukaid seletusi andsid linnapea abi härra Lust ja härra Soom.

Õhtupoolikul viibiti 1. rügemendis, kus kol. Jakobseni lahel vastutulekul vaadeldi rügemendi kasarmuid, õppetööd ja siseelu.

Õhtul kell 2208 alustati reisi Pärnu-Jaama saatma olid ilmunud linnavalitsuse ja seltskondlike organisatsioonide esin-

dajaid ja „Selts 9. jalaväe polk“ veteraane ühes daamidega, kes annetasid lilli ja soovisid peatset jälleülest.

Ekskursioon, mis oli kestnud kaks päeva, kujunes osavõtnuile ilusaks õppereisiks, värskendades Vabadussõjast osavõtnute mälestusi ja sisendades nooremale järelkasvule tookordset sangari vaimu. **Ak.**

Valgas avati uus ohvitseride kasiino.

Tänapäeva riigikaitse huvid esitavad ohvitseride kogudele suured nõuded oma liikmeskonna vaba aja otstarbekas kasutamises. Ohvitseride kogudel lasub tähtis töö seltskonna ja kaitseväge koostöö organiseerimises ja arendamises, samuti ka reservjuhtide koondamiseks aktiiv ohvitserkonnale lähendamise eesmärgiga. Provintsi garnisonides lisandub neile veel kultuuriliste tarvete lahendamine ja esteetiliste meelelahutuste kättesaadavaks tegemine.

Eesti kaitseväes ohvitseride kasiinodel nii minevikus, käesoleval ajal ja oletatavasti ka tulevikus ei ole määrastki domineerivat tähtsust lõbustuskohtadena, vaid peamiselt nad on kujunenud kultuurilisteks asutusteks, millede mõju on ulatunud isegi oma liikmeskonnast väljapoole.

Ohvitseride kogul kui klubi põhimõttele tegutseval organisatsioonil on oma liikmete koondamiskohaks ja ülaltoodud eluliste ülesannete teostamiseks esmajoones tarvis häid ja ajanõuetele vastavaid ruume.

Esmajoones kasiino olgu mugavaks ja esteetseks koduks ohvitseridele, kus peale pingutavat ametalalist tööd võiks hetkeks asuda vaimsete tarvete ja sobivate meelelahutuste rahuldamisele. Peale hea kehalise toidu peab suutma tänapäeva kasiino pakkuda samas käepärast olevat väärtuslikku kirjandust, musitseerimise ja mängude võimalusi. Loengute, võõrkeelte õpingute jne. korraldamiseks on samuti tarvis vastavaid eeldusi ruumidena, kui ka seltskonna ja kaitseväge läbikäimiseks ilmselt kasiino peab suutma pakkuda väarikat ümbrust, et olla soliidiks kokkupuute kohaks seltskonna ja kaitseväge juhtkonna vahel, kust levivad põhjapanevad veendid riigikaitse küsimusis.

Reservjuhtidele olgu kasiino vastutulelikuks koduks, kus neil oleks võimalus luua tihe läbikäimine omavaheliselt ja aktiivohvitseridega ja hoida alal ühine mõtteviis ning suund.

Kasiino juures peaks asuma vastava kaitseringkonna raamatukogu ja lugemislaua, mis võimaldaks ohvitseridel, reserv-ohvitseridel ja teistelgi kasiino külalistajail iga pisematki vaba hetke otstarbekalt kasutada.

Sissesõitnuile peaks leiduma mugav ööbimisruum, võimalikult üksikud toad, kuna ühises toas ööbimine on küllaltki tülikas ja ebamugav.

Piirigarnisonides lasub kasiinodel eriliselt tähtis ülesanne — naaberriikide külalistele vastuvõtmine ja liitriikide kaitseväge juhtidega kontaktipidamine.

Meie omavalitsuse asutistel kohapeal puuduvad peaaegu kõikjal esitusruumid, ka selle küsimuse otstarbekas lahendusena võiks eksisteerida kasiino, olles väarikaks ja sobivaks kohaks meie kõrgematele riigitegelastele vastuvõttude puhul korraldatavaks olenguiks.

Siin esitatud kasiino ülesandele lisandub palju teisigi, kuid ülaltoodustiki selgub üldpilt, millistele nõuetele peab vastama tänapäeva ohvitseride kodu.

Valmishitisena vaevalt leidub meil sobivaid ruume kasiinodele, eriti provintsi garnisonides ja kohaste ruumide puudus sageli ületamatuks raskuseks.

Valga garnisonis oli ohvitseride kasiino küsimus seni samuti poolikult lahendatud, mis ei jätnud mõjutamata seltskonna ja kaitseväge koostööd, kuigi selleks oli mõlemal pool sageli palju heatahtlikke algatusi.

Valga kaitseringkonna ülema kolonel F. Pinka algatusel asuti möödunud talvel lahendama ohvitseride kasiino ruumide küsimust.

Kohapealse teeneterikka ja kultuurilisi huvisid taotleva „Säde“ seltsi vastutulekuga hakkas olukord laheneda.

„Säde“ selts olles kohapeal tegutsenud üle 35 aasta, on osanud organiseerida oma majanduslikku jõukust, mida hiljem palju-

Valga garnisoni ohvitseride kasiino. 3. üksiku jalaväepataljoni ohvitseride kogu valdamisel.

del juhtumitel on kasutanud üldhuvide teenimiseks.

Seltsi esimeheks on praegu san. erukolonel Dr. Müllerson ja abiesimeheks Valga Panga direktor Vassil, millega juba on tagatud asjaolu, et „Säde“ seltsis valitseb täielik arusaamine kaitseväge ja seltskonna vahelise koostöö vajadusest.

„Säde“ selts ostis Valgas, Kesk tän. 16 asuva end. Samuel'i pär. maja ühes avara aiaga.

„Säde“ seltsi poolt valitud remontkomisjonijoni tegelikul juhtimisel ja 3. üksiku jalaväepataljoni ohvitseride kogu juhatuse soovide kohaselt algas ruumide ümberehitamine ja remonttööd viidi läbi lühikese ajaga. Erilist hoolt tööde juhtimisel ilmutas direktor Vassil.

Valminud ruumid on nägusamaid ja otstarbekohasemaid, mis meie ohvitseride kogudel üldse olemas. Eriti väärib märkimist, et see on esmakordne juhtum, kus seltskondlik organisatsioon seab suurtele majanduslikele kuludele vaatamata korda ruumid ohvitseride kasiino tarvis.

Uue kasiino avamispidustused 02. 11. 35. teostusid Kaitseväge Ülemjuhataja kindral Laidoneri osavõtul. Vastava aktuse avas kaitseringkonna ülem kolonel Pinka, selgitades kasiino vajadust, seltskonna ja kaitseväge koostöö põhialuseid ning rõhutas „Säde“ seltsi teeneid ruumide ehitamisel. Peale vaimulikku talitust võttis pikemalt sõna Kaitseväge Ülemjuhataja, avaldades headmeelt, et Valga seltskonnas valitseb arusaamine kaitseväega koostöö vajadusest, ja rõhutas eriti, et siin on kord jõutud sõnadest tegudeni. Täna „Säde“ seltsi tegelasi ja avaldas lõpuks kindlat lootust, et selli-

se organiseerimisvõimelise kaitseväge juhi kui kolonel Pinka kohapealsel juhtimisel ka avatavais ruumides valitseb alati kindel riiklik meeololu ja koostöö seltskonnaga.

2. diviisi ülem kolonel Traksmaa võttes tervituseks sõna andis üle diviisi väeosadelt väärtusliku ja ilusa kingi ning rõhutas, et kogu kaitseväge võib olla uhke avatavaile ruumidele. Edasi selgitas divül kasiinode tähtsust ohvitserkonna vastutusrikkas töös.

Ohvitseride kogu auesimees, 3. üksiku jalaväepataljoni ülem major A. Häelme andis kogu nimel „Säde“ seltsile üle tänukirja järgmise tekstiga:

„Teeneterikas „Säde“ selts oma pika tegetsemisaja vältel on viljelnud Eesti seltskondlikku elu palju edasiviivate üritustega.

Suurima innuga on „Säde“ selts ka seltskonna ja kaitseväge koostööle ilusa ning väärika alguse rajanud. Raskete takistustega ja majanduslike kuludega võideldes on „Säde“ selts Valga garnisoni ohvitserkonnale ehitanud ajakohased, kodused ning mugavad ruumid.

Saagu „Säde“ seltsilt ehitatud ruumid kohaks, kus seltskond ja kaitseväge omavaheelses läbikäimises jõudu ja hoogu ammutab ennastsalgavaks rahvuslikuks tööks.

Olgu siit ruumidest levivad tõekspidamised ja veened riigikaitse küsimusis üheks tänutäheks „Säde“ seltsi tegelastele ja tulgu need kasuks isamaale.

Kaitseväge hindab kõrgelt „Säde“ seltsi teeneid, ja andes käesoleva tänukirja, soovib lugupeetud „Säde“ seltsile palju jõudu ja hoogu Eesti elu arendamises!“

Ohvitseride kogu esimees kapten Madisson andis üle „Säde“ seltsi juhatuse liikmeile kogu alalise külalise kaardid — tähendades, et nad on alati oodatud külalised kasiinos.

„Säde“ seltsi esimees Dr. Müllerson pühendas pikema ja humoorika kõne Kaitseväge Ülemjuhataja auks, selgitades neid põhimõtteid, miks „Säde“ selts tahab kaitseväge alati abistada. Ühtlasi andis ta üle avamispidustusele kutsunud külaliste nimel kogu summa kasiino sisustamiseks.

Edasi järgnes tervitusi Läti külaliste esindajailt ja reserv-ohvitseride sektsiooni esimehelt, kes andis üle nägusa kingi.

Tervitased ja andis üle kasiino sisustamiseks summased linnapea ja maavalitsuse esimees. K. L. Maleva pealik ja allohvitseride kogu esindaja töid tervitusi.

Palju õnnesoove oli saanud kaitseringkondade ja väeosade ülemailt kirjalikult.

Lõpuks võttis sõna Kv. Ülemjuhataja, öeldes, et on üllatatud, millise soojusega seltskond suhtub kohapealse ohvitserkonna eluavaldustile.

Aktusele järgnes õhtul meeleolurikas ja tujuküllane ball, millest seltskond võttis väga rohkel arvul osa.

Uus ohvitseride kasiino on kahekordne, aiaga ümbritsetud kivihoone, mille esisel on kaks tennise väljakut.

Alumisel korral on külaliste vastuvõtu ruum, kaminatuba-kabinett, saal, söögisaal, einelauaruum, köök ja kõrvalruumid.

Teisele korrale viib sisemine trepp, kus asuvad õppesaal, reserv-ohvitseride tuba, külaliste ööbimisruum, lugemistuba ja raamatukogu.

Remont on väga soliidne, ning ruumid jätavad koduse mulje, täites nõudeid, milliseid asetab tänapäeva kasiino, mis ei ole ainult ajaviite kohaks, vaid asutiseks, kus ohvitser arendab end ning kogub uusi teadmisi ning energiat oma raskeks elukutseliseks tööks.

U. P.

Juriidilised küsimused.

1. Küsimus: Kui palju on õigustatud pensioni saama kümneaastase vahetpidamata teenistuse eest perekonnaline üleajateenija, kes rivis jaoülemal ametkohal on tunnustatud kõlbmatuks kaitseväeteenistusse teenistuse aja kestel, kuid väljaspool teenistuskohuste täitmist saadud haiguse pärast (töövõime kaotus 75%)? Palka saab tema II rajooni järgi 44 kr. kuus.

Vastus: Üleajateenijate ja nende perekondade pensioni seaduse (RT 27 — 1934) § 1 järgi saavad üleajateenijad ja nende perekonnad pensioni peale eelmainitud seaduses toodud erandite Kaitseväelaste ja nende perekondade pensioniseaduse (RT 149 — 1924) alustel ja korras. Kaitseväelaste ja nende perekondade pensioniseaduse § 36 järgi määratakse pension kaitseväelasele, kes väljaspool teenistuskohuste täitmist saadud vigastuse või haiguse tagajärjel teenistust ei või jätkata, kui tervislik seisukord ei nõua kõrvalabi — pärast 10 aastast teenistust — 35% aastast palgamäärast. Jga järgneva teenitud aastaga kuni 30 aasta väljateenimiseni suureneb pensionimäär 2% võrra. Sama seaduse § 20 järgi arvestatakse teenistust riviametkohal iga neli päeva viie eest, välja arvatud puhkusel ja ravimisel viibimise aeg üle seaduses ettenähtud normi ja üle 3 kuu arestis ning vangistuses viibimise aeg, milliseid sama seaduse § 31 põhjal pensioniõigusliku teenistusaja arvesse ei võeta. Seega küsimuses olev 10-aastane riviteenistus annaks pensioniõiguslikku teenistusaega ($10 \times \frac{5}{4}$) 12,5 a. Kuna aga

pensionari arvestamisel võetakse arvesse ainult täied aastad (Kv. pens. sead. § 30), siis jääks eelpool väljaarvestatud ajast pensioniõiguslikuna püsima 12 a., eeldusel, et tegelik teenistuse aeg (10 a.) ei sisalda endas eelpoolnimetatud § 31 toodud kitsendavaid asjaolusid. Seega annaks kõnesoleva üleajateenija poolt väljateenitud pensioniõiguslik aeg (12 a.) pensioni eeltoodud § 36 kohaselt — 39% aastast palgamäärast. Sama seaduse § 4 järgi koosneb pensionimääramisel aluseks võetav aasta palga määr saadud aastapalgast, riide-, korteri- ja toiduvastustuse rahadest ühes juurde arvatud kõigi alaliste lisatasudega. Kaitseväelaste korteriga varustamise seadluse muutmise seadluse (RT 42 — 1935) lisas avaldatud Kaitseväelaste korterivastustuse tabeli järgi (XXX-b palgaaste) on jaoülemal kuukorterivastustuse raha suurus perekonnalisel II rajoonis kr. 12. Seega aastane korterivastustuse raha suurus perekonnalisel II rajoonis (12×12) kr. 144.

Sõjanõukogu 1932. a. otsuse kohaselt on üleajateenija aastane toidu- ja riidevarustuse rahanorm kr. 315. Kogusummas võrduks käesoleval juhul Kv. pensioniseaduse § 4 kohaselt kõnesoleva jaoülemal aastane palgamäär II rajoonis ($528 + 144 + 315$) kr. 987.

Kv. pens. seaduse § 36 kohaselt oleks siis küsimuse all oleva üleajateenija jaoülemal kuu pensioni suurus $\frac{987.39}{100.12}$ Kr. 32.07.

2. Küsimus: Kas haigemajas ja tervisparanduslikul puhkusel viibitud aeg loetakse pensioniõigusliku teenistusaja arvestamisel teenistuseks rivi- või administraatiiv-ametkohalet?

Vastus: Kaitseväelaste ja nende perekondade pensioniseaduse (RT 149 — 1924) mõtte kohaselt loetakse pensioni arvestamisel normaalselt päev päeva eest. Erandina arvestatakse teenistust riviametkohalet — iga neli päeva viie eest (§ 20), kusjuures teenistusena riviametkohalet mõeldakse tegelelikku riviteenistust. Järelikult haigemajas ja tervisparanduslikul puhkusel viibitud aega, kui rivist eemaloleku aega, ei saa lugeda pensioni arvestamisel teenistuseks riviametkohalet.

3. Küsimus: Kas üleajateenijal on haigemajas ja pikemaajalisel puhkusel olemise aja eest õigus seepi saada?

Vastus: Seadlus kaitseväe toitlustamise kohta rahuajal (RT 61 — 1923) lisas toodud seebinormide järgi saab seepi iga kaitseväelane, kel toidunormi saamiseks õigus. Kaitseministri käsukirja nr. 157 — 1930. a. kohaselt saavad üleajateenijad ravitusasutuses ja puhkusel viibimise ajal endiselt toiduraha edasi seni, kuni neil on täielise või osalise palga saamise õigus. Järelikult on neil sama aja eest õigus ka seepi saada.

4. Küsimus: Kas tänuavaldused kuuluvad ka sissekandmisele kiidu-karistuse raamatusse?

Vastus: Kaitseväe distsiplinaarkaristuste seadluse (RT 33 — 1930 ja 510 — 1934) § 50 järgi kuuluvad kiidu- ja karistusraamatusse sissekandmisele kirjalikult avaldatud kiitused. Kuna neis määrustes kiituste kohta lähemat määrilust antud ei ole, siis tuleb järeldada, et ka kirjalik tänuavaldus, kui selles väljendub ülemuse tahe alluvale kiitust avaldada, on võrdne kiitusele ja seepärast kuulub sissekandmisele kiidu-karistuse raamatusse.

5. Küsimus: 1. novembril 1930. a. võeti isik tasuta kantselei töötajana praktiseerima kaitseväeasutusse. 1. aprillil 1932. aastal arvati ta sama asutuse koosseisu ülemääralise riigiteenijana ja alates 1. juunist 1934. a. loeti ta määraliseks riigiteenijaks. Mis ajast loetakse kõnesolev isik riigiteenistuses olevaks ja mis ajast tuleb lugeda tema teenistus pensioniõiguslikuks?

Vastus: Riigiteenistuse seaduse (RT 149 — 1924) § 1 kohaselt loetakse riigiteenistuseks:

1) teenistus ametnikuna riigiasutuse koosseisulisel ametkohalet;

2) teenistus vabateenijana riigiasutuse koosseisulisel vabateenistuskohalet;

3) teenistus ametniku ajutise kohustetäitjana riigiasutuse koosseisulisel ametkohalet, kusjuures sarnasel kohale määratud isik loetakse vabateenijaks.

Riigiasutuste koosseisude ja riigiteenijate palkade seaduse muutmise seadus nr. 4 (RT 26 — 1929), mis oli maksev kuni 01.04.35. a., § 1 järgi loeti ülemääralsed riigiteenijad vabateenijateks.

Nagu eeltoodust nähtub, ei loeta praktikandina teenitud aega riigiteenistuseks. Järelikult tuleb lugeda küsimuses olev isik riigiteenistuses seisvaks, alates 1. aprillist 1932. a., s. o. ajast, mil teda võeti teenistusse vabateenijana. Samast ajast tuleb lugeda ka tema teenistus pensioniõiguslikuks (Riigi- ja omavalitsuste teenijate pensioniseadus § 1 p. 2 — RT 123/124 — 1924).

6. Küsimus: Kas kaitseametkonnas vanema arveametniku (riigiteenija ametniku) kohale võib määrata teenistusse kaitseväelast, jaataval korral, millisele kaitsevälisele ametkohale vastab vanema arveametniku ametkoht?

Vastus eitav. Riigiteenistuse seaduse (RT 149 — 1924) §§ 4—9, mis käsivad riigiteenistusse astumist, ei näe ette võimalust ametniku kohale määrata tegelikus kaitseväeteenistuses seisvat elukutselist kaitseväelast. Küll on aga võimalik Ohvitseride teenistuskäigu seadluse (RT 85 — 1931 ja 66 — 1935) § 226¹ põhjal läkitada tegelikus kaitseväeteenistuses seisvat ohvitseri üldriiklikkudes või riigikaitse huvides riigi asutustesse kodanliste ametkohtadele teenimiseks.

7. Küsimus: Kas võib määrata väeosa staabis kirjutaja ametkohtadel teenivaid üleajateenijaid väeosa korrapidaja ohvitseri abiks või väeosa korrapidajaks allohvitseriks?

Vastus: Sisemäärustiku § 511 ei selgu otseselt, keda võib määrata korrapidaja ohvitseri abiks. Selle paragrahvi võrdlusest § 512-ga aga selgub, et korrapidaja ohvitseri abiks võib olla ainult ohvitser, kuna vastasel korral määruseandja oleks seda nagu § 512 otseselt nimetanud. Neil kaalutlustel peab arvama, et staabi kirjutaja ametkohtadel teenivaid üleajateenijaid ei saa määrata väeosa korrapidaja ohvitseri abiks.

Sisemäärustiku § 513 selge sõnastuse järgi määratakse korrapidaja allohvitseriks ainult rivi veltveebleid ja üleajateenijaid-rühmavanemaid. Seega kirjutaja määramine korrapidajaks ei ole lubatav. —lu—

8. Küsimus: Kas ohvitser, kes 24. veebruaril 1924. a. kapteniks kõrgendatud ja 1. mail 1935. a. kompaniülema ametkohale (XVII palgaaste) määratud, on õigustatud palka saama XVI palgaastme järgi alates 1. maist 1935. a., kui ta vahepeal — alates 22. veebruarist 1930. a. kuni 1. detsembrini 1933. a. — viibis reservis?

Vastus jaatav. Kaitseväelaste palga-seadluse § 4¹ (RT 42 — 1935) alusel saavad XVI palgaastme palka need VIII või IX astme ametikohtadel teenivad kaptenid, kes tegelikult olnud kapteni auastmes vähemalt 8 aastat. Seadlus ei nõua, et auastmes tegelikult oldud aja arvel arvestataks ainult see aeg, mis viibitud tegelikus kaitseväeteenistuses. Seepärast tuleks küsimusele vastata jaatavalt.

9. Küsimus: A garnisonis asuva X pataljoni N kompani on terves koosseisus ümber paigutatud väljaspoole oma pataljoni garnisoni piirkonda ja nimelt — B garnisoni. Kas nimetatud kompani üleajateenijad peavad edasi olema X pataljoni üleajateenijatekogu tegevliikmed või peavad nad astuma mõne B garnisonis oleva väeosa üleajateenijatekogu tegevliikmeteks?

Vastus: Küsimust lahendab Kaitseväe üleajateenijatekogude põhikirja § 13 (RT 107 — 1933). Iga N kompani üleajateenija võib valida, millisesse B garnisonis oleva väeosa üleajateenijatekogusse tegevliikmeks astuda. Selleks tuleb vastava kogu juhatusel anda sooviva avaldus. Vastuvõtjaks on selle kogu üldkoosolek. Uue kogu tegevliikmeks loetakse soovi avaldanu pärast üldkoosoleku jaatava otsuse kinnitamist väeosaülema poolt. Tegevliikmeks vastuvõtmisest teatatakse vastuvõtja kogu poolt X pataljoni üleajateenikogule ja viimane kustutab selle üleajateenija oma tegevliikmete nimekirjast samast päevast arvates, millal ta uues kogus tegevliikmeks loeti.

Kuna põhikirjas ei ole antud tähtaega uude kogusse astumiseks, siis tuleb järeldada, et uude kogusse astumine on vabatahtlik ja soovikorral võivad N kompani üleajateenijad B garnisonis olevatesse üleajateenikogudesse mitte astudagi, vaid jääda X pataljoni üleajateenikogu tegevliikmeteks edasi.

10. Küsimus: Kas distsiplinaarkorras karistatud sõdurit võib karistuse kandmise ajal määrata teenistus- või töötoimkonda?

Vastus: Kui teenistus- või töötoimkondlase kohuste täitmine ei muuda karis-

tuse täitmise korda, siis tuleb küsimusele jaatavalt vastata. Nii, näiteks, kasarmuarestiga karistatud sõdurit võib selle karistuse kandmise ajal määrata nii töö- kui teenistustoimkondadesse, kuna kartserarestiga karistatud sõdurit selle karistuse kandmise ajal ei saa kumbagi liigi toimkonda määrata.

11. Küsimus: Kas väeosa üleajateenijatekogu juhatus võib kogu huvides läkitada mõnda juhatusel liiget väljaspoole kogu asukoha garnisoni piire, kui läkituse kulud kogu oma kanda võtab?

Vastus eitav. Kaitseväelasi võib läkitusele saata ainult vastav ülemus. Üleajateenijatekogude juhatustel ei ole oma liikmete väljaläkitamise õigust.

12. Küsimus: Kui pika aja möödumisel pärast KDS § 12 korras alamale ametikohale ümberpaigutamist võib allohvitseri uuesti tema endisele ametikohale tagasi määrata?

Vastus: Seadlus tähtaegu ette ei näe. Seepärast tuleb arvata, et endisele ametikohale tagasimääramine oleneb vastavast ülemast, kes küsimuse otsustamisel ei ole seotud tähtaegadega.

13. Küsimus. Mida tuleb mõista karistustöötoimkonna (DKS § 7) all, kas ühe kindla töö tegemist või mitmesuguste tööde täitmist ühe päeva jooksul?

Vastus: KDS § 7 määritleb: „karistustöötoimkond seisab selles, et süüdlane määratakse väljaspool järjekorda majanduslikkudele töödele, vabastamata õppustest või muude teenistuskohuste täitmisest“.

Väeosades (asutistes) on rida majanduslikke töid (kasarmu ruumide koristamine, ümbruse puhastamine, kartulite koorimine jne.), mida teostatakse sõdurite abil. Nendele töödele normaalselt määratakse sõdureid järjekorras, nagu teenistustoimkondadessegi. Karistustöötoimkonnaga karistatu tulebki väljaspool järjekorda niisugustele töödele määrata. Üks karistustöötoimkond tuleb kantuks lugeda, kui karistatu on ühe niisuguse töö täitnud, mille täitmisega oleks loetud töötoimkond kantuks ühele järjekorras tööle määratud sõdurile.

14. Küsimus: Kas DKS § 17 teise ja kolmanda lõike eeskirjad on maksivad karistustöötoimkonnade täideviimisel? Jaataval korral, kas vaheaeg võib mõjuvatel põhjustel ka pikem olla?

Vastus: KDS § 17 teise ja kolmanda lõigete alusel mitu ühte karistusliiki kuuluvat karistust võib ühekorraga täitmisele pöörda, kui need kogusummas ei ületa vastavas karistusliigis ettenähtud ülemmäära, nagu kasarmu- või koduaresti juures 21 ööpäeva või kartseraresti või aresti juures garnisoni arestimajas — 14 ööpäeva. Ületavad aga täitmisele pöördud ühte karistusliiki kuuluvad karistused kogusummas ülemmäära, siis täidetakse nad jaokaupa ja tehakse täitmise vahel vähemalt kolme öö-päevane vaheaeg nii, et korraga täitmisele ei tule üle mainitud ülemmäära.

Seega seadluse sõnastus ei jäta kahtlust, et need eeskirjad on maksvad ka karistuskoondade täideviimise jaoks. Kuna vaheaja suhtes seadlus seab üles nõude, et see oleks vähemalt kolm ööpäeva, siis järelikult võib vaheaeg ka pikem olla.

15. Küsimus: Ohvitser saab palka XXI-a palgaastme järgi. Millise palgaastme järgi tuleb temale teenistusvanusetasu maksta?

Vastus: XXII palgaastme järgi. Riigiteenijate tasude seaduse (RT 31 — 1935) § 6 teise lõike eeskirjade kohaselt palga-saaja, kes seisab vahepealsel palgaastmel, saab teenistusvanusetasu järgmisele alamale astmele vastava normi järgi. Kuna Kaitsevägede palganormides (Kamini ksk. nr. 65 — 1935. a.) märgitud XXI-a palga-aste on XXI ja XXII palgaastmete vahel, siis tulebki selle palgaastme järgi palga-saajale teenistusvanusetasu maksta järgmisele alamale, s. o. XXII p.-astmele vastava normi järgi. —n.

16. Küsimus: Kas kaitseväelistel kursustel ja staažil viibijate päevarahade seadluse (RT 80 — 1935) alusel päevaraha saajal on õigus öösiste sõitude puhul kasutada riigi kulul platskaarti ja nõuda kraamiveo kulude tasumist?

Vastus: Kaitseväelistel kursustel ja staažil viibijate päevarahade seadlus on antud selleks, et kindlaks määrata erilised päevarahade normid ja nende maksmise alused kaitseväelistele kursustele ja staažile läkitatud isikutele. Seega nimetatud seadus esineb eriseadusena üksnes selles loetletud päevarahade suhtes. Kõigi muude läkitamisega seotud tasude kohta jääb maksvusele Ametsõitude tasuseadus kui üldseadus. Neist kaalutlustest tuleb järeldada, et kv. kursustele ja staažile läkitatud

isikutele tuleb platskaardi kulud tasuda Ametsõitude tasu seaduse (RT 33 — 1935) alustel samuti, kui muudeks otstarveteks läkitatuile. Mis puutub isikliku kraami veokuludesse, siis need kuuluvad kõnesolevatele isikutele tasumisele üksnes üle kuue kuu kestva läkituse puhul (eelnimet. sdl. § 1 p. 2).

17. Küsimus: Kas teenistus enne saksa okupatsiooni Tartu tagavarapataljoni Kaitseväelaste ja nende perekondade pensiooni seaduse järgi loetakse teenistuseks Eesti rahvuslikus väeosas ja kas selles väeosas teeninud ohvitserile okupatsiooni aeg arvestatakse pensiooniõigusliku teenistusajana?

Vastus: Kaitseväelaste ja nende perekondade pens. seaduse (RT 149 — 1924) § 24 järgi teenistus Eesti rahvuslikkudes väeosades 6. detsembrist 1917. a. kuni 5. aprillini 1918. a. võetakse arvesse sõja-aegse teenistuse väerinna seljataga. Sama seaduse § 25 järgi neile kaitseväelastele, kes saksa okupatsiooni survele Eesti väeosadest olid sunnitud lahkuma ja Vabadussõjast vähemalt 10 kuud osa võtsid, arvestatakse aeg 5. aprillist 1918. a. kuni 21. novembrini 1918. a. pensiooniõiguslikuks teenistuseks teenistusest rahuajal administratiiv ametkohtadel.

Kuna 1917. a. Tartus asutatud tagavara pataljoni olid koondatud eesti rahvusest kaitseväelased, siis tuleb see väeosa lugeda Eesti rahvuslikuks väeosaks. Järelikult kuulub ka teenistus selles väeosas arvestamisele eelpoolnimetatud seaduse § 24 alusel. Mis puutub okupatsiooni aja arvestamisele pensiooniõigusliku ajana neile, kes tagavarapataljonist olid sunnitud lahkuma pataljoni likvideerimise puhul, siis ka sellele küsimusele tuleb vastata jaatavalt. Vabadussõja ajaloo komitee andmetel tagavarapataljon saadeti laiali saksa okupatsiooni vägede korraldusel 9. märtsil 1918. aastal. Seega kuni pataljoni laialisaatmiseni pataljonis teeninud kaitseväelased olid sunnitud pataljonist lahkuma saksa okupatsiooni võimude survele. Seepärast kuulub Kaitseväelaste ja nende perekondade pens. sead. § 25 põhjal okupatsiooni aeg, arvates 5. aprillist 1918. a. kuni 21. novembrini 1918. a. pensiooniõigusliku teenistuseajana arvesse võtmisele ka neile kaitseväelastele, kes teenisid Tartu tagavarapataljonis kuni pataljoni laialisaatmiseni. —el.

Ametlik osa.

RIIGIVANEMA KÄSUKIRI KAITSEVÄGEDELE

Nr. 19.
7. novembril 1935. a.

Vabastan teenistuse huvides kv. tervishoiuvalitsuse ülema abi sanitaar-kolonel Martin Jervani VR 1/2 seniselt ametikohalt määramiseks sama valitsuse ülema kohustetäitjaks, arvates 16. novembrist s. a.

Alus: O.T.S. § 121 p.l. ja § 133 p.l.

K. Päts,

Peaminister

Riigivanema ülesannetes.

J. Laidoner,

kindral-leitnant,
Kaitsevägede Ülemjuhataja.

P. Lill,

kindral-majoor,
Kaitseminister.

Väljavõte

KAITSEVÄGEDE ÜLEMJUHATAJA KÄSUKIRJAS

Nr. 229.
Tallinnas, 24. oktoobril 1935. a.
(Kaitsevägede staap).

§ 1.

Alltähendatud ohvitseridele on perekonnaseisuametniku otsusega määratud uuteks nimedeks:

- majoor Karl-Toomas-Leopold Männile — Lääne-Saare kaitseringkonna staabist — „Kaarel”,
  - kapten Erik-Voldemar Looritsale — õhukaitse suurtükiväegrupist — „Eerik”.
- Õiendus: Lj. nr. 4.

§ 2.

Riigiteenija Ludvig-Roman Neudorf'ile lennubaasist on perekonnaseisuametniku otsusega määratud uueks nimeks ja perekonnanimeks „Rein Tooma”.

Õiendus: Lj. nr. 4.

Nr. 240.

Tallinnas, 9. novembril 1935. a.
(Kaitsevägede staap).

§ 1.

Lugeda Valga kaitseringkonna staabi majoor Gustav Saar'e õigeks nimeks „Kustav”.

Õiendus: Lj. nr. 4.

§ 2.

Lugeda Valga kaitseringkonna staabi kapten Gustav Jalak'a õigeks nimeks ja perekonnanimeks „Kustav Jalak (Jalakas)”.

Õiendus: Lj. nr. 4.

§ 3.

Leitnant Mihkel-Oskar Oidermann'ile Sakala üksikust jalaväepataljonist on perekonnaseisuametniku otsusega määratud uueks perekonnanimeks „Oiderma”.

Õiendus: Lj. nr. 4.

§ 4.

Leitnant Siegfried-Bernhard Lõhmussaar'ele Tallinna garnisoni komandantuurist ja vahipataljonist on perekonnaseisuametniku otsusega määratud uueks nimeks „Siim”.

Õiendus: Lj. nr. 4.

§ 5.

Lugeda ratsarügemendi noorem-leitnant Boris Thar'i õigeks perekonnanimeks „Taar”.

Õiendus: Lj. nr. 4.

J. Laidoner,
kindral-leitnant,
Kaitsevägede Ülemjuhataja.

KAITSEMINISTRI KÄSUKIRI

Nr. 198.
Tallinnas, 9. novembril 1935. a.
(Kaitsevägede staap).

Määrän teenistuse huvides sanitaar-kolonel Martin Jervani VR 1/2 kv. tervishoiuvalitsuse ülema kohustetäitjaks, arvates 16. novembrist s. a.

Alus: O.T.S. § 99 p. 2.

Õiendus: Riigivanema ksk. kaitsevägedele Nr. 19 — 1935. a.

P. Lill,
kindral-majoor,
Kaitseminister.

Pildike ohvitseride ratsaväekursuselt.

Tugev ja energiline raputamine äratab mind kõige magusamast unest. Raske on mõelda tõusmisele, meeleldi tukuks veel kas või mõne minutigi. Kuid varemärganud kaasvõitlejad ei tunne nalja ega anna rahu. Juba olevat kõlanud äratusvile ja nüüd ähvardatakse laisklejaid ergutada ämbri täie külma veega. Jällegi kord tunnen, kui võrd raske on tõusta kella viie ajal, kui oled eelmisel päeval puruväsinuna heitnud magama alles keskööl. Siiski pole midagi parata — teenistus ja kohustus nõuavad ning vastuhakkamine pole mõeldav.

Kargan püsti ja riietun kiiresti, saadetu- na oma „vana“ truu sõbra soravast ergutus- kõnест, kus võrreldakse mind igasuguste linnu- ja loomariigi esindajatega, kellede iseloomu nõrkuste arvele paneb inimkond nende harjumusi palju magada ja laiselda.

Hommik tõi üllatuse augustikuu särava päikese näol, sest juba nädalapäevi sadas vihma. Ka hobused tundsid rõõmu päikesest ja selgest taevast ning tervitasid ilusat hommikut kõlarikka hirnumisega. Selge hõbekellukesele sarnaneva hääle järele ot- sustades kuulub hääle ilusale noorele märele „Pupele“, kes on kursuse lemmik.

Õues, kaevu ääres on kuulda huigamist ja vee solistamist. Säärast keha külmaveega karastamise kultuuri vaatab pealt naerata- va näoga vana taluperemees, kelle külalis- lahke katuse all ööbis Ohvitseride ratsaväe- kursus oma matkrännaku kaheksandal päe- val.

On hobused puhastatud ja joodetud — algab saduldamine.

Nädalapikkusest rännakust kogenenud kursuslased tegutsevad hobuste saduldami- sega ja rakmete pakkimisega osavalt ja kii- resti.

Jutt keerleb eesseisvast raskest ränna- kust, sest eelmise päeva õhtul — kursuse ülema poolt määratud teekonna marssruut — viib läbi metsade ja soode vöö, mille koh- ta kaart ei märgi mingisuguste teede ole- masolu.

Tervest sellest askeldavast ratsameeste perest on ainult üks kursuslane tõsine — see on kursuse ülema poolt määratud järjekor- raline rännaku juht.

Noore ohvitseri energiline nägu kum- mardub uurivalt kaardi kohal.

Täpselt kell kuus kõlab rännaku käsklus lähenevale kursuse ülemale — kpt. Andreele, kellele järgnevad kursuse ülema abi kpt.

Hindper ja kursuse lektor ratsaväe taktika alal — kpt. Onny.

Vanade ratsanikkude kogenenud pilgud uurivad hindavalt saduldust ning hobuste „rivilist“ väljanägemist.

Järgneb käsklus sadulasse, ja sõit algab — õppekavas ettenähtud rännaku eesmär- kide vallutamisele.

Ilus hommik ja viljapõldudel töötavate kenade maaneidude tervitusõisked mõju- vad ratsameeste meeleolule ülihästi. Vahel- duvate käikudega läheb sõit edasi, järje- kindlalt jääb kilomeetri poste seljataha.

Meie teekond läbib kodumaa ilusamaid kohti, ning meelt lahutavad üksteisele järg- nevad vahelduvad maastikupildid.

Peale neljatunnilist rännakut keerame külavahelisest teest kõrvale, ja nüüd algab rännaku raskem osa, kus edaspidine liiku- mine sünnib väljaspool teid, piki soode- ja metsaservasid. Eriti raske koorem lasub rännaku juhi õlgadel, sest kaart näitab ai- nult soode ja metsade piire, kus teed puu- duvad. Siin rännaku juht peab nagu õhust haistma õiget liikumissuunda.

Edasipääsemine muutub järjest raske- maks. Kohati jalustatakse ning hobused viiakse käekõrval edasi. Eriti raske on lii- kuda hobustega seal, kus soine pind on läbi põimitud igasuguste kasvude ja põõsaste juurtega, mis nagu komistustõkked haara- vad hobuseid kapjadest. Siin ja seal kom- mistab või kukub hobune, kuid raskused ületatakse jumalast loodud jonniga ja sitkusega ning teekonda jätkatakse. „Ikka edasi“, igas olukorras edasi — hüüavad meie õpetajad vanad ratsanikud.

Kuid see rännak ei piirdu mitte ainult füüsiliste pingutustega, vaid meie kursuse ülem paneb veel proovile meie moraalse jõu! Seal kus olukord kõige kriitilisem, kus orienteerimise võimalused väga kehvad, seal vahetab ta rännaku juhte üks teise järele.

Vana ratsanik ei tee palju sõnu, vaid: „ltn. N on surnud, juhhib edasi ltn. P.“ Seal- juures — uuele rännaku juhile antakse väga vähe aega orienteerimiseks, ta peab otsus- tama kiiresti...

Nii treenerib meid kursuse ülem rän- nakkolonna juhtimises ja orienteerimises säärases olukorras, kus soine muda põlvini, kus sääskede parved sumisevad ja hobused rabelevad...

Palavlikult töötavad kursuslased — ühes käes kaart, teises käes ratsmetel kannata- matu hobune. Igaüks peab olema teadlik

orjenteerimiskäigust, sest võib-olla ootab teda järjekordne määramine rännakkolonni juhiks.

Ees liigub kursuse ülem, — ta on rahu ise. Aeg-ajalt ainult lisab juurde: „vähem sõnu — rohkem tegu, — ratsanik peab kiiresti otsustama“!

Nii teeb ta meist ratsaväe nooremaid juhte, andes edasi neid teadmisi ja oskusi, milliseid pole võimalik ammutada ei teoorias, ega mugavate auditooriumide klassitöodes, vaid milliseid täiuslikult omandatakse ainult tegelikus olukorras.

Nii kestab meie rännak edasi...! Päike juba ammu loojas. Kitsas kuusirp on jõudnud kesk taevavõlvi, enne kui meie sihtkohale jõuame.

Väsimus valdab inimesi ja loomi, kuid enesetunne on hea, sest raskused on võidetud, seljataga 108 km päevane teekond, millest pool läbis soiseid heinamaid, rabasid ja metsi.

Vanad ratsanikud näitasid noorematele, — algajaile neid olukordi, kus ratsavägi osutub asendamatuks.

Õpilane.

Sport kaitseväes.

Laskespordist Lääne-Saare kaitseringkonnas.

Kujunenud traditsioonina, korraldatakse igal sügisel Haapsalu laskeradadel Lääne kaitseorganisatsioonide omavaheline laskevõistlus.

Määruste kohaselt võistlevad kaitseorganisatsioonid: kaitseväest — Scouts ü. j. pataljon, kaitseliidust — K. L. Lääne maleva, piirivalvest — P. V. Lääne jaoskond ja politseist — Lääne-Saare prefektuur, pannes igaks välja 10-ne mehelise laskurgrupi.

Võisteldakse laskmises täiskaliibri püssist (muudetud sv. püss), väikekaliibri püssist ja sv. püstolist, kusjuures arvestamisele kuuluvad kõigi 10-ne mehe tagajärjed.

Käesoleval aastal korraldatud võistlus kui ka ettevalmistus selleks kujunesid eriti pinevaks ja põhjalikuks, mida näitavad võistlusel saavutatud tagajärjed, mis on tasemilt märksa kõrgemad eelmisest.

Scouts ü. j. pat., kellel kõik rändauhinnad, välja arvatud vaid üks, viimast korda kaitsta, püüdis loomulikult teha kõik mis vähegi võimalik, et suure püsivuse ja põhjaliku ettevalmistusega eelmistel võistlustel saadud rändauhindu viimasel silmapilgul mitte teistele loovutada.

Teised organisatsioonid omakord püüdsid kõik teha selleks, et Scouts ü. j. pataljoni käegakatsutavast omandusõigusest auhindadele veel viimasel silmapilgul kriips läbi tõmmata või vähemalt raskendada auhindade lõplikku omamist viimase võimaluseni.

Eriti silmapaistvaid tulemusi näitas treeningul P. V. Lääne jaoskonna meeskond, kes teatavasti tänavuaastane Piirivalve jaoskondadevahelise laskevõistluse meister laskmises kõigest kolmest relvast kokku.

Seoses ülalnimetatud laskevõistlusega on tunduvalt tõusnud kohalikkude kaitseorganisatsioonide huvi laskespordi vastu.

13. ja 14. oktoobril lasti Troi laskerajal 300 m pealt kolmest põhiasendist à 10 lasku normaalmärklehte.

Tulemused *):

*) Klambrites eelmise aasta vastavad saavutised.

a) Individuaal alal:

1. Ltn. Pringi, V. — 252(256) silma — Scouts ü. j. pat. 2. V.a.o. Roos, J. — 251(248) silma — Scouts ü. j. pat. 3. V.a.o. Kõiv, K. — 250,92(247) silma — P. V. Lääne jaoskond. 4. Malevl. Rull, J. — 250(246) silma — K. L. Lääne maleva.

b) Meeskonna kogu saavutis:

1. Scouts ü. j. pat. meeskond — 2407,78 (2413,22) silma. 2. K. L. Lääne maleva meeskond — 2293,76(2106,08) silma. 3. P. V. Lääne jaosk. meeskond — 2285(2153,30) silma. 4. Lääne-Saare prefekt meeskond — 1746,76(1647,56) silma.

Samadel kuupäevadel lasti Scouts ü. j. pat. Uuemõisa laskerajal 50 m pealt kolmest põhiasendist à 10 lasku normaalmärklehte.

Tulemused:

a) Individuaal alal:

1. V.a.o. Roos, J. — 280(267) silma Scouts ü. j. pat. 2. Ltn. Pringi, V. — 273(267) silma — Scouts ü. j. pat. 3. Malevl. Kasemaa, A. — 270(265) silma — K. L. Lääne maleva. 4. V.a.o. Talvik, M. — 268(265) silma — Scouts ü. j. pat.

b) Meeskonna kogu saavutis:

1. Scouts ü. j. pat. meeskond — 2627(2597) s. 2. P. V. Lääne jaosk. meeskond — 2520(2412) silma. 3. K. L. Lääne maleva meeskond — 2505(2442) silma. 4. Lääne-Saare pref. meeskond — 2221(2258) silma.

Laskmine sv. püstolist teostati samuti Scouts ü. j. pat. Uuemõisa laskerajal 13. oktoobril.

Võistluste tingimuste kohaselt lasti 25 m pealt 15 lasku püsti käelt normaalmärklehte tulemustega:

a) Individuaal alal:

1. V.a.o. Talvik, M. — 133(133) silma — Scouts ü. j. pat. 2. V.a.o. Mendelmann, A. — 133(131) silma — P. V. Lääne jaoskond. 3. V.a.o. Martinson, E. — 130(130) silma — Scouts ü. j. pat. 4. Veltv. Vähhi, R. — 129(129) silma — Scouts ü. j. pat.

b) Meeskonna silmade üldsumma:

1. Scouts ü. j. pat. meeskond — 1188(1147) silma. 2. K. L. Lääne maleva meeskond — 1143(1130) silma. 3. P. V. Lääne jaosk. meeskond —

1141(1124) silma. 4. Lääne-Saare pref. meeskond — 1131(937) silma.

Laskmisel kõigest kolmest relvast kokku saavutati alljärgnevad tagajärjed:

a) Individuaal alal:

1. V.a.o. Roos, J. — 251+280+114=645 (636) silma — Scouts ü. j. pat. 2. V.a.o. Talvik, M. — 243+268+133+644 (629) silma — Scouts ü. j. pat. 3. V.a.o. Kõiv, K. — 250,92+261+124=635,92 (623) silma — P. V. Lääne jaosk. 4. N. ltn. Oja, R. — 245+266+124=635 (621) silma — Scouts ü. j. pat.

b) Meeskonna väljalastud silmade üldsumma ja järjekord kujunes alljärgnevaks:

1. Scouts ü. j. pat. meeskond — 2407,78+2627+1188=6222,78 (6157,22) silma. 2. P. V. Lääne jaosk. meeskond — 2285,92+2520+1141=5946,92 (5689,30) silma. 3. K. L. Lääne maleva meeskond — 2293,76+2505+1143=5941,76 (5678,08) silma. 4. Lääne-Saare pref. meeskond — 1746,78+2221+1131=5098,76 (4892,56) silma.

Laskevõistlusteks oli pandud välja 5 väärtuslikku rändauhinda, missugustest võitis kolmat korda, seega jäädavalt, Scouts üks. j. pat. 4.

Parimale organisatsioonile täiskaliibri püssist laskmises K. L. ülema kindralmajor Orasmaa poolt väljapandud rändauhinna — suure valgest metallist karika — võitis jäädavalt Scouts ü. j. pataljon.

Parimale organisatsioonile väikekaliibri püssist laskmises Eesti Politsei Kehalisekasvatuse Organisatsioonide Liidu poolt väljapandud rändauhinna — hõbekarika — võitis samuti jäädavalt Scouts ü. j. pat.

Parimale organisatsioonile sv. püstolist laskmises Haapsalu linnavalitsuse poolt väljapandud rändauhinna — valgest metallist karika — võitis teistkordselt Scouts ü. j. pat.

Kolmest relvast kokku kõige rohkem silmi saavutanud organisatsioonile 3. diviisi ülema kindralmajor Jonson'i poolt väljapandud rändauhinna — suure valgest metallist karika — võitis jäädavalt Scouts ü. j. pat.

Parimale laskurile kõigest kolmest relvast kokku Haapsalu garnisoni ülema kol. ltn. O. Pajusson'i poolt väljapandud rändauhinna — hõbekarika — võitis esmakordselt v.a.o. Roos, J. — Scouts ü. j. pat. 645 silmaga (eelmisel aastal ltn. Soomer 636 silmaga).

Lisaks ülalnimetatud auhindadele oli pandud välja veel individuaalauhindu oma organisatsiooni parimatele laskuritele.

Et lasketasapind kolme aasta jooksul, mil ülalnimetatud võistlusi korraldatud, on sammunud tõusuteed, sooviks kaitseringkonna laskurite pere võistluste jätkamist ja jäädavalt Scouts ü. j. pataljonile läinud rändauhindade asendamist uutega.

Laskevõistlus 4. üks. jal. pataljoni ja Jõhvi kl. malevkonna vahel.

3. novembril toimus traditsiooniline (igal aastal) laskevõistlus nimetatud üksuste vahel 4. ü. jal.-pat. laskeradadel. Võisteldi t. kal. ja kal. 22 püssidest ning sõjapüstolist.

T. kal. püssist võisteldi muutmata sõjapüssist kuna kl. malevkonnal pole küllaldaselt täpsusrelvi. 0—300 m 3-mest põhiasendist à 5 lasku. Näitamine asendi laskmise järele. Kummaltki

poolt võistles 24 laskurit, arvestati 20 parima tagajärjed.

4. ü. jal.-pat. meeskond saavutas 1848 silma malevkonna 1550 silma vastu. Seega võitis 4. ü. jal.-pat. 298 silmaga ja omas esmakordselt Viru maleva juhatuselt väljapandud hõbekarika.

Parimaid tagajärgi saavutasid:

1. N.-ltn. A. Peterson	— 120 silma	4. ü. jal.-pat.
2. Kõr. R. Jalasto	— 111	" "
3. V.a.o. H. Tomberg	— 109	" "
4. V.a.o. K. Rand	— 108	" "
5. Ltn. A. Öunas	— 105	" "
6. V.a.o. E. Toomi	— 105	" "

Kal. 22 püss.

Võisteldi 0—50 m distantsil, 3-mest põhiasendist à 5 lasku, näitamine asendi laskmise järele. Kummaltki poolt võistles 6 laskurit — arvestati 5-e parema tagajärjed. 4. ü. jal.-pat. meeskond saavutas — 763 silma malevkonna — 725 silma vastu. Seega võitis 4. ü. jal.-pat. 41 silmaga, omades esmakordselt kaubamaja „Bachval'ilt“ väljapandud hõbekarika.

Parimaid tagajärgi saavutasid:

1. V.a.o. K. Rand	— 138 silma	4. ü. jal.-pat.
2. N.a.o. J. Kruberg	— 136	" "
3. V.a.o. E. Toomi	— 134	" "
4. Velt. A. Karpin	— 133	" "
5. Mlv. E. Valdman	— 125	malevkond
6. Mlv. A. Järv	— 124	" "

Sõjapüstolist võisteldi duell-laskmises. 0—30 m 10 lasku. Kummaltki poolt võistles 6 laskurit, arvestati 5 paremat. 4. ü. jal.-pat. meeskond saavutas 43 tabamust 353 silma, malevkond 41 tabamust 355 silma. Tähtsamaks loeti tabamusi — seega võitis ka siin 4. ü. jal.-pat. 2. tabamusega ja võitis lõplikult 4. ü. jal.-pat. ohvitseride kogult väljapandud hõbekarika.

Parimaid tagajärgi saavutasid:

1. Ltn. M. Pillov	— 10 tab. 93 s.	4. ü. jal.-p.
2. Mlv. A. Sestrand	— 10	82 „ malevkond
3. Mlv. B. Vaas	— 9	82 „ malevkond
4. Ltn. A. Jakustant	— 9	75 „ 4. ü. jal.-p.
5. N.-ltn. A. Peterson	— 9	71 „ 4. ü. jal.-p.
6. Mlv. K. Otto	— 8	71 „ malevkond

Karikad andis üle ja jagas paremaile kaitseliitlastele auhindu 4. ü. jal.-pat. ülem major A. Tomander, tänades võistlejaid heade saavutuste eest. P.

Ratsaväe eeskiri I osa

ja

Üksikmehe väljaõpe

Hind 1 kroon 10 senti.

Müügil „Sõduri“ toimetuses Tallinnas,
Toomkooli 7.

Pärnu garnisoni kaadri ja Kaitseliidu Pärnu maleva vahelised laskevõistlused.

Esimest korda Pärnus 13. oktoobril k. a. garnisoni uuel laskerajal leidsid aset garnisoni kaadri ja kaitseliidu linna maleva vahelised laskevõistlused sõjapüssist. Sellele võistlusele oli välja pandud rändauhind „Laskuri“ kuju linnaopea O. Kase poolt ja individuaal auhindu 6. ja 9. üks. jalaväepat. ning maleva pealiku poolt ühiselt 10. Viimaseks jääjale lohutuseks oli auhinna välja pannud kullasepp J. Raudsepp.

Võisteldi 300 mtr. peale à 10 lasku igast asendist, kummaski meeskonnas 16 laskurit.

Esimesel võistlusel saavutas garnisoni meeskond 3509 silma maleva 3446 silma vastu — seega võites linnaopea O. Kase „Laskuri“ kuju, mida tuleb kaitsta 3 aastat järjest või 5 a. vaheldamisi garnisoni meeskonnal.

Isiklikke auhindu omandasid: 1. pealik Matsina — 252 s. 2. pealik Kukk — 246 s. 3. v.-allohv. Pöder — 242 s. 4. v.-allohv. Parts — 236 s. 5. ltn. Stein — 232 s. 6. v.-allohv. Treiman — 232 s. 7. malevlane Vaha — 228 s. 8. ltn. Kivi — 227 s. 9. n.-allohv. Reinvald — 224 s. ja 10. malevl. Ausmaa — 223 s. Lohutusauhinna omandas malevlane Sirk 186 silmaga.

Võistluse lõpul garnisoni ülem kol-ltn. Lõhmus tänas võistlejaid, soovis neile edu puhul õnne ja andis kümnele esikohale tulijale auhinna välja.

Linnaopea O. Kask kuju üle andes garnisoni meeskonna esindajale soovis, et see kuju käiks käest kätte ja ergutaks võistlema. Ak.

Tagavaraväe-ohvitserid!

Tellige ja lugege
„SÕDURIT“

Ilmus trükist

JUHI KÄSIRAAMAT

Hind . . . . . Kr. 3.—

„Sõduri“ tellijatele „ 2.50

Müügil „Sõduri“ toimetuses, Toomkooli 7

Male.

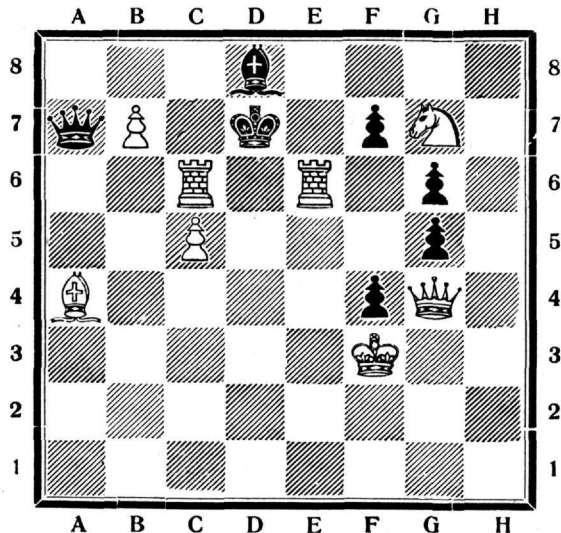
Toimetaja A. Burmeister.

Kirjade aadress: Nõmme, Nurme t. 29.

ULESANNE.

Kokku seadnud C. Mansfield.

Mustad.

Valged.

Valged: Kf3, Lg4, Vc6 ja e6, Oa4, Rg7, Eb7 ja c5.

Mustad: Kd7, La7, Od8, Ef4, f7, g5 ja g6. Valged algavad ja annavad matt kahe käigu.

I. Drneki ülesande (vt. „Sõdur“ nr. 20) lahendus.

1. Kb2—c1, Og7:f6. 2. Lb8—c8+ jne.

Sõjaasjanduse ajakirja „Sõduri“ kirjastusel
ILMUS TRÜKIST

EESTIKEELNE

Abessiinia kaart

koos Kirde-Aafrika üldkaardiga 4 värvis, mõõt
1:2.500.000, suurus 74 × 92 cm. Kaart on koos-
tatud kaitseväe topograafi leitnant A. Koik'i
poolt Inglise kindralstaabi Geograafia osakonna
1:1.000.000, USA Rahvusliku Geograafia Seltsi
11:721.600 (1935) ja mitmete saksa uuemate
kaartide andmetel.

Trükitud Rüigi trükikojas.

Hind 1 kroon.

Jällemüüjatele % %.

Väeosadele ja asutustele ühistellimisel „Sõduri“
talituselt 25% hinnaalandust.

Pealadu: „Sõdur“, Tallinn Toomkooli 7.

Telefon – kaitseväe 163.